

عەلى مەحمود مەجەدەد

چەند لاپەرەيەكى شاراوه لە ميژووي كۆمەلكوژيەكان

كوردستان – كەركووك

كۆتايى 2006

6

5

pdfMachine

A pdf writer that produces quality PDF files with ease!

Produce quality PDF files in seconds and preserve the integrity of your original documents. Compatible across nearly all Windows platforms, simply open the document you want to convert, click "print", select the "Broadgun pdfMachine printer" and that's it! Get yours now!

ناوی کتیب: چند لاپه‌ره‌یه‌کی شاروه له میژووی کۆمه‌لکۆژییه‌کان

❖ ناوی نووسەر: عه‌لی مه‌حمود

❖ چاپی یه‌که‌م – کۆتایی 2006

❖ پیتچین: سه‌رکه‌وت عه‌لی

❖ نه‌خشه‌ساز: ره‌وه‌ند که‌ریم

❖ چاپخانه: چاپخانه‌ی ئارابخا- که‌رکوک

❖ تیراژ: (500)

پیشک‌ه‌شه‌ به :

* هه‌موو قوربانیا‌نی ئه‌نغال

* خوناوی کچم

* فرید ته‌یفن

* کریستا

* مارتین

* هه‌موو ئه‌و خه‌مخۆرا‌نه‌ی کاریا‌ن

بو‌هه‌له‌بجه‌و ئه‌نغال کردوو

پیرست

- پیشه‌کی

8

7

pdfMachine

A pdf writer that produces quality PDF files with ease!

Produce quality PDF files in seconds and preserve the integrity of your original documents. Compatible across nearly all Windows platforms, simply open the document you want to convert, click "print", select the "Broadgun pdfMachine printer" and that's it! Get yours now!

فليم ، كورد توانيوييەتى ئەنفال بە ميژوو بكات ؟ ، ئەگەر تانراوه كوا زانياريمان لەسەر تەواوى لق و پۆپەكانى ئەنفال ؟ ، ئەگەر ريش نەكراوه ، كەم هينان و كەم و كوپپه كانمان كامانەن و لە كۆپوون ؟ .

بە برواى من بۆ نووسينه وەدى ميژووى ئەنفال، پيويستمان بە ئەنتەرفيوى هەموو ئەوانە هەيه لەو سەردەمە، لەو كات و ساتە ، لەو جيگە و ولات و دەقەرە، بەشيك بوونە لەئۆپەراسيۆنەكە، ئەكتەر بوونە لە نمايشەكە، بەجەماوەر، پيشمەرگە، جاش، سەرباز ، بەعسەو، بە هەموو مرۆف و ئاوەدانى و زیندەوەر و جۆرە چەكىكەو.

تاكو ئيستا ئەوەى قسەى لەسەر كراوه ، تيشك خراو تە سەرى، ئاماژەى پيڊراوه ، ميژوو شينو و شينواى ئۆپەراسيۆنەكان و دپندەيى بەعسە لە بەرامبەر جەماوەر، ياداشتى پزگاريوان و چپرۆكى دپندەيى حەجاج و سەگەكەيەتى، وەلى ئەوەى غائيبە لەم ميژوو ، ئەوەى داپۆشراوه و شاردراره تەو ليمان ، ئەوەى بزرە لە هەمووان ، ئەوەى گومە لە ميژوو ، ئەنتەرفيوى ئەو هەموو لايەنانە بەشيك بوونە لە كرده سەربازييهكان ، كە خۆيان لەم لايەنانە دەبينتەو :

– هەموو ئەو لايەنە سياسييانەى لەو كاتەدا كەم و زۆر ، پشكدار بوونە لە بزاشى چەكدارى ، پيويستە جەنگاوەران و فەرماندە سەربازييهكانى ئەوكاتيان ، بە تايبەت ئەوانەى لەناو جەرگەى جوگرافياى ئەنفالەكان بوونە ، ياداشت و هەلوپستەكانى ئەوكاتى خۆيان ، بيلايەنانەو

- دەستپيك

- جەنگى هاوبەشى پيشمەرگە ئەگەن ئيران

- شەرى حاجى ئۆمەران و قركردنى بارزانيهكان

- ئازادكردن يان ويرانكردنى هەئە بچە

- رېگە گرتن لە دەرباز بوونى خەلكى شارى هەئە بچە

- دپروكى تالانكردنى بانكەكەى هەئە بچە

- چارەنوسى پيشمەرگەكانى كوردستانى رۆژەلات

- ئەو پارتانەى پاسداريان نەهينا

- رېگە گرتن لە خۆرگاركردنى لادينشينەكان

- كۆتايى

- سەرچاوهكان

- نامەكان

پيشەكى

ئايا تاكو ئيستا پاش 18 سال لەو كارەساتە گەورەيه، پاش نوسين و نوسينه وەى دەيان هەزار لاپەرەى پۆژنامەو سەدان پەرتووك و دەيان

پاستگزیانه بنووسنه وه ، بیخه نه بهردهم جهماور و میژوونوسان ،
تیایدا پاستگزیانه و نازایانه دان به کهم و کوپی و ههلهکانیان بنین .

— ئه و جاش و سیخورانهی له و سهروبهنده برپارهکانی بهعسیان به
پراتیک کردوه ، ئهکتیفتترین لایه ن بوون له خولقاندنی کارهساتهکان ،
تاکو ئیستا ئهمانه هیچ لیدوان و یاداشتیکیان نه داوه وهک ئه وهی هیچ
به یوه ندیبه کیان به و کاره سات و ئوپه راسیونانه وه نه بیته .

بۆ ئه وهی میژووی ئه نفال له مهرگ پزگار بکهین ، پپووسته ته وای
زانباریه کانیان لی دادوشین ، یان خوین ئاره زومه ندانه ئه و زانیاریانه
بدن ، به نهینیی یاخود له پزگه ی ئه نجامدانی چاوپیکه وتنی
پوژنامه وانی ، یاخود کهس و کاری قوربانیان پایانکیشنه پای دادگای
سه دام ، هرچه نده باوه پم وایه ئه و دادگا گه وریه تهیر پزگار ناکات ،
همووی پاپچی لیپرسینه وه ده کات ، یاخود به پاله په ستوی
جهماوری ، برپاری لیپوردنه گشتیه ی به ری کوردستانی پوچله
بکریته وه و ههنگاو بنریته بۆ به دادگای گه یاندنیان ، به بی زانیاری ئه م
تویژه ئه کتیف و خولقینه ری ئه نفال ، نووسینه وهی میژووی ئه و
کاره ساته گه وریه مه حاله ، ئاخیر میژووی کاره ساته که ته نها
کروزانه وهی پاشماوه و پزگار بووانی کاره ساته که نییه ، به لکه پشکی
گه وری له ی تاوانبارانی کاره ساته که یه ، ئه وان قوربانیان گرت و مال و
سه روه تیانان تالانکرد و به کومه له ته سلیمی به عسیانان کرد ، دوا کهس
و گروپ بوونه ئه و قوربانیان باینیوه ، چیرۆکهکانی پیش مهرگ

همووی لای ئه وان زیندانه ، ئه بیته همووی ئه و چیرۆک و به سه رهات و
تاوان و پسوایی و تالان و برۆیه نازاد بکرین ، بۆ ئه وهی بچنه ناو میژووی
ئه نفال وه .

- لیدوان و دانپینانهکانی فه رماندهکانی به عس ، ئه وانیه برپاردەر و
جیبه جیکه ر و پاریزه ری نهینیی کاره ساته کهن ، له حزبی و سه ربازی و
هه والگری ، دادگایی سه دام تاکه ده روزه یه بۆ پرکردنه وهی ئه م
که لینه .

هاوکات له لایه ن جهماوره ریشه وه ، هیشتا که له بهرێک گه وریه له میژووی
ئه نفال بززه ، هیشتا زه مینه ی ته وایان بۆ نه په خساوه ته وای زانیاری و
میژووی کاره ساته که بگپنه وه ، ئه و میژوه ی له جه رگه یدا ئه نفال
پویدا و ئه نفالکران ، که بریتیه له هه لسوکه وت و مامه له و
په رچه کرداری لایه نه چه کدارکانه له گه لیان له پیش و سه روبه ندی پوداو
کاره ساته که .

ئه م هه وله بچوکه ی من ده روزه یه که بۆ پرکردنه وهی ئه م که لینه ی که له
میژووی ئه نفال هیه ، ئه ویش به شیکی بچوکه له دانپینانی لایه نه
چه کدارهکانی ئه وکات و هه لویست و کاردانه وه یان به رامبه ر به جهماور ،
به هیوام ئامانجیکی بچوکه پیکابیت ، چاوه روانی ههنگاوی گه وریه ترم
بۆ به میژوکردن و نووسینه وهی میژووی ئه نفال .

به راشكاوييه وه ده ليم هه رگيزاو هه رگيز ناييت ترسمان له گيپرانه وه ي
پاستييه كان هه بيت ، چونكه نه و پاستييه ميژوي نيمه ، نيمه
پاشماوه ي گه ليكين به پيگه وت له مهرگ پزگارمان بووه ، خاوه ند
په ياميكي گه وره ين له گه ياندي چيروكي نه و پزگار بوونه مان به نه وه كان ي
داهاتوو ، بويه نه مرق مافي خو مانه بپرسين ، كام پرسيا ري گران و
ترسناكه ناييت له بير و هوش و ويژدانماندا بي وه لام بيه پيلينه وه ،
ده بيت وه لامه كانيان بۆ هه موان ناشكرا بگريين ، ده بيت قوربانيان له
هوكاره كان ي مهرگان ناگادار كرينه وه ، ده بيت نه و پاستي و پرسيارانه له
ناخي خو ماندا زيندوبكه يينه وه و پوح بكه يينه وه به به ريانا ، تاكو گه يشتن
به وه لامه كانيان نه وه ستين ، 18 ساله ، 23 ساله نيمه له گه ل پوح ي
نه و كاره ساتانه جيا نه بوينه ته وه ، چركه به چركه له گه ل يياندا ده ژييين
، له گه ل ده ردو مه ينه ت و نيش و نازاره كانيان ژيان به سه رده به ين ، بويه
هه موو پرسيار و گومانه كان به زيندويي له زينداني بيره وه ريبه
تاله كانماندا ماونه ته وه ، چاوه پرواني نازاد كردن ده كهن ، نيمه نه توانيين
پرسياره كان ناخمان نازاد بكه ين ؟ ، چو ن ده توانيين خو مان به نازادي
بگه ين ؟ ده بيت دوو فاق ي له خو مانا بكوژين و پرسياره گه وره كان بكه ين
، كو تايي به دو اليزم له ناخي خو مان به ينين ، هه رچه نده نه و پرسيارانه
كو تايي به دانايي به رپرسان و شكزمه ندي ميژوي سياسي لايه نه كانيش
به ينييت ، له وانه يه هاوسه نكي و بالانس ي هه نديك كس و ته نانه ت
لايه نيش تيك بدات ، به لام هه ر ده بيت بگريين و بگريينه وه تا ده گه ين به

ده ستياك

ئا يا پيويستي نه وه هاتوو ه پاش نه م ماوه دوو دريژه ، پاش
تيپه رپووني ته مه نيك له كاره ساته كان ، نيس تا بيين به دو اي نه ينييه
كه شف نه كراوه كان ي كاره ساته كان ي " بارزاني و هه له بجه و نه نفال" دا
بگه ريين ؟؟؟ ، په حجه بۆ پاستييه تاله كانيان دريژ بكه ين ، بل يين پاستي
نه مه يه .

وہلام ، چونکہ ئیمہ ھاوولاتی له مەرگ پزگاربووین ، میگهلی بی دەسەلاتی زەبوون نیین ، تاکو له پرسیارەکان بپه‌وینەوہ .

دانە بە دانە پرسیارەکان له ناخی پاشماوەی قوربانیان ، له ناو ئیسک و پڕۆسکی پوفاتەکانی ناو لمی گەرمی بیابانەکان ، بەردەوام زیندوو دەبنەوہ و نەشونما دەکەن ، پئویستە سیاسیەکانیش سەفەری پاکبۆنەوہی خۆیان دەست پئی بکەن و دان بە تەواوی پاستییەکاندا بنئین ، خۆ له و کەم و کوپیانە پابردوییان پاکبکەنەوہ ، هەلەکانانیان بەهانەیکە بوو بۆ هینانی مەرگی بە کۆمەڵ بۆ ئەم گەلە ، پاکبۆنەوہی ئەوانمان بۆ ئەو ناوئیت تەواوباری سەرەکی ئەو کارەساتانە کە سەدام و بەعسە لەبیر بەرینەوہ ، بەلگە بۆ ئەو یە بەعس بە هەموو پێکھاتەکانییەوہ له کۆمەڵدا بکوژین ، بەبیر و کردار ، پەفتار و قوماکردن بە ژبانی ھاوولاتیانەوہ ، بە ملھوپی و دکتاتۆرییەوہ ... ، بۆیە دەبئیت سەدام و بەعسیزم پاکبکەینەوہ بۆ ئەوہی بژئین .

له پێگە دەستنیشانکردنەکانی کەموکۆپییەکانەوہ ، پەند و ئەزموون لەو هەلەو کەم و کوپیانە وەرگیرین ، تاکو له داھاتوودا ئەم شتێو کارەساتانە بۆ گەلەکەمان دوپارە نەبنەوہ ، جارێکی دیکە بە کۆمەڵ نەچینەوہ بەردەم مەرگ ، سیاسیەکانیش تا ئەبەد هەموو کارێک بۆیان پەواو حەلال نەبئیت ، هەتا ماویشن ترس و دلە پاوکۆ دایان نەگرتیت له خۆیندەنەوہی ئەو هەلانە لە پابردوو ئەنجامیان داوہ ، دەبئیت ئەو پاستییە چاک بزائن مێژوو کۆن دەبئیت بەلام بەردەوام

سەرلەنوێ دەخوینریتەوہ ، له هەموو سەردەمیکیشدا خۆیندەنەوہی جیای بۆ دەکرتیت ، تاگە پێگای پاک بوونەوہ له هەلە سیاسیەکان پەرخنەو پەرخنە له خۆگرتنە ، نەك پەفتاری دکتاتۆریانە و گۆی نەدانە خواستی خەلک و خۆدزینەوہی له وەلام .

با لێرەوہ ، لەم پنتەوہ پڕۆفە لەسەر پەرخنە له خۆگرتن بکەین ، بۆ دەبئیت لیتی بترسین ، ترس له پەرخنە دوپۆژی مەرگی سیاسەتە ، سیاسەت هەموو دەم بە پەرخنە دەژئیت و نوێ دەبئیتەوہ و نەشونما و بالا دەکات ، له لەرزین و هەژان پزگاری دەبئیت ، با دەریای خۆین بەخشینیەکانمان له مێژوا بە فیرۆ نەچئیت و ون نەبئیت ، ئەو مێژووہ مولگی هەموومانە ، هەموومان پێکەوہ خاوەندین ، بۆیە هەموو بۆمان هەیه قسە لەسەر بکەین ، و نابئیت پێگە بەدەین کەلین له نووسینەوہیدا هەبئیت ، بۆ خۆی ترستۆکییە بازدان بەسەر مێژوودا و پەپاندنی بپگەکانی ، تەنانەت چەندە بچووکیش بئیت ، ئیمەش بیپەپئین له دوپۆژ دەدۆزئیتەوہ ، بۆیە تاگە یەك چرکەش له مێژوو ون نابئیت و باز نادرتیت بە سەریدا ، چاک و خراپی ئیمە خاوەندین ، چاکەکان مافی پاداشتی هەیه و خراپەکانیش لێپرسینەوہ .

ئەمپۆ پوچی سەدان هەزار قوریانی ئەو کارەساتانە ، داواي دادگایی و لیکۆلینەوہمان لئ دەکەن ، هەر چەندە دەسەلاتدارە زیندووہەکانی ئیستای کوردستان ، نیگەرانیان باس له شکستە چارەنووسسازەکانی پابردویان بکەین ، ئەوان پێیان ناخۆشە ئەو پابردووہی کە خۆیان

همووی به پرشنگذار و سه رکه و تن ده زانن گومانی لیبکریت ، ئوبالی گوره ترین تراژیدیای مروفایه تی پشکیکیان لیی به رکه ویت چنده بچووکیش بیئت ، چونکه ئه وهی ئیستا له کوردستان ههیه ، همووی به کپارچه به به ره می خه بات و تیکوشانی خودی خوین و پارته که یان ده زانن ، نهک ئاکامی به ره می گه مژهیی سه دام حوسین و قوریانی جه ماور بیئت له راپه پین .

کاره ساتی قه کردنی (ئه نفال و هه له بجه و بارزانییه کان) به شیکن له یاداوه ری نوپی گه له که مان ، گوزارشتکردن لییان ، ته نها له شیوهی تیکستی ئه ده بی دلگیر و کایه کردن به وشه و داستانه شیعی پپ جوش و خروش و پازاندنه وهی وتاری په خشان ئامیزی دلدارانه و ده رختنی دیوی دپندهیی پژییم و یاداوه ری پپ تراژیدی پزگار بووه کانی سه رو بهندی پوداوه که و چرکه ساته کانی دوواتر ، هیچ تازه گریبه که به ره م ناهینیت و هیچ ئیزافه یه که ناخاته سه ر هه موو ئه وانه ی تا کو ئیستا نووسراون و وتراون ، هیچ ئه زمونیکی به که لکیشی بۆ گه له که مان لی به جی نامیمینیت و به ره م ناهینیت ، ده سه لاتدارییه تی کوردیش په واج به م شیوه نووسینانه ده دات ، چونکه لیروه ده یه ویت پرسیاره گوره کان له بیر خه لک بیاته وه ، ئه وان هه رده م له بچوکتین پرسیار زهنده قیان چه و زاره تروک بوونه ، چونکه ده ترسن پشکیک له په خنه کانیان به رکه ویت .

بۆ ئه وهی به راستی قسه له سه ر ئه و میژووه بکهین ، پیویسته له ئیستا به دواوه به دواي ئه و سه ره داوانه دا بگه رپین ، تا کو ئه م چرکه ساته قسه ی جدیدیان له سه ر نه کراوه ، پیویسته وینای پوداوه سیاسییه کانی ئه و سه رده مه وه ک خو ی بکهین و یاداشتنا مه کانی ئه و پۆژانه راستگۆیانه وشه به وشه به وردی بخوینینه وه و قسه یان له سه ر بکهین ، تۆزی سه ریان بته کینین ، پیشکش به جه ماوه ریان بکهین . ئه و کاره ساتانه قه ت کۆن نابن ، چونکه به شیکن له میژویییه ک دوا پۆژمان به وه وه بوونی هه یه ، ژیانمان به وه وه به نده ، هه موو ده م شوینه واره کانیان له گه لماندا ده ژین ، خه ونی مروفی کوردی پزگار بووی دواي کاره سات ، بۆنی مه رگی چرکه ساته کانی ئه و سه رده مه یان لی دیت ، بۆیه تا ئه و برینه وه ک خو ی چۆن بووه و پوییان داوه نه خوینینه وه ، ناتوانین برینه کان ساپیژ بکهینه وه له ئیستادا خه ونی په مبهیی به ژیا نه وه ببینین و پزگارمان بیئت له ئه نفالیک که له هه موو چرکه سات و ده میکدا له گه لماندا ده ژیت .

چهند سال بوو ترسیکی قوولی مه زن له سه دام دامانی گرتبوو ، خویندنه وهی ئه و کاره ساتانه مان به سه رکه وتی سه دام و شکستی خۆمان ده زانی ، هه موو تاوانه که مان ده خسته ئه ستۆی ئه و یکی دوور له خۆمان ، هه ر قسه کردنیک له و پوداوه مان به قازانجی ئه و ده زانی ، نه مان ده وپرا قسه ی جدی له سه ر ئه و پوداوانه بکهین ، له چیرۆک گپرا نه وه و فرمیسک پشتن ده ری کهینه ده ری ، ده ست بۆ هۆکاره کانی

ئەنجامدانى بەرىن ، پوخانى سەدام ئەم دەرگاىەى بۆمان خستە سەر گازی پشت ، لەگەل خۆيدا ھەموو مەحرەمەکانى بۆمان ھەللا کرد ، دەبا بێتس لە دۆزەخ بېنۆشین ، تەنانت سەدام لە کوردستانیش ھاوکارانى خۆى لە لێپرسینەو دەپاراست ، مانەوہى ئەو زەمانەتى دەنگ نەکردن بوو لەگەلیان ، مانەوہى سەدام زامنى ژيانى سەدان ئەنقالچى بوو کە قارەمان و پاوچى بە کۆمەلئى ئەم گەلە بوون ، ئیستاش عەقلىیەتەکەى کردومانىیەتى بە گەلئىكى بئى زاکیرەى زەبوون ، دەبیت بېین بە گەلى خاوەند زاکیرەو کەرامەتى نەتەوہى ، تاکو کۆمەلگوزییەکان لە یاد بکەین لە کەرامەت و زاکیرەو دەیان فرسەخ دوورین .

پېویستە ئیستا نوقمى دەریای قولى خویندنەوہى دۆسییەکانى ئەو سەردەمەى گەلەکەمان بېن ، ئەو یاداشتە تالانەى پابردوو پاستگزییانە بخوینینەو ، چرکە بە چرکەیان شیتال شیتال بکەین ، لە ھەناوییەوہ میژوییەکی نوئى بۆ گەلەکەمان بە کردن بەدەین .

چەندە وا بزانیئ گەیشتویتەیتە کۆتایى قسەکردن و لیکۆلینەوہ لەم تاوانە مەزنانە وەھمە ، لە پاستیدا ھەر سەرەتایە و لایەنى زۆرتەرەى لە ناخى قولایى پوداوەکەدا ھەر بە شاراوہى ماوہتەوہ ، پېویستى بە ھەلوئىستەکردن و قسە لەسەرکردن دەبیت ، چەندە تاوانەکە مەزنە ، ئەوئەندەش نەینییەکانى قولتر و گەورەترە لە خۆى ، دەبا ھەموو

پیکەوہ بە دواى ئەو نەینیانەدا بگەپین لە قولایى پوداوەکاندا دەریان بەینین ، ئەگەر لە قورگى مەرگ و ھەزیاشدا بیت .

دواى 18 سال داخران و شاردنەوہ ، ئەمپۆ دۆسییەکان ھاوارمان بۆ دەکەن دەلین : بەنکەنەوہ ، دەلین تکاتان لئى دەکەم وەك خۆم بەنخویننەوہ .

کارەساتەکانى (ھەلەبجە و ئەنفال و بارزانىیەکان) غوبارى دريژ ماوہیان لەسەر کوردستان درووستکرد ، تا ئیستاش لیلایەکانیان ، تەم و غوبار و سەرەبەکانیان بەردەوامە ، لە گەل قوربانىیەکانى دەژیت ، تیکەل بە ژيان و داھاتویان بوو ، ئەو غوبارە ئەمپۆ پېویستى بە پئى ناسین و پوناککردنەوہیە ، پېویستى بە پەردە لادانە ، پېویستى بە ئاشکراکردن و پەردە لەسەر پوو ھەلمائینە .

ئەم دۆسییەى ئیستا خەریکین دەیکەینەوہو و لەسەرى دەنووسین ، بۆنى خوین و دوکەلى ھەلەبجە و ئەنفالی لئى دیت ، بۆنى ئاھ و نالە و برسیتی ژن و منالی بارزانى لئى ھەلەدەستیت ، تەمى کپوزەى جەستەو دوکەلى خانەى سوتاوى لئى ھەلەدەستیت ، بۆنى خوین و بېرپارەکانى سەدام و عەلى کیمیاوى و واژوى سەر پەیمانامەى ھاوبەش و پڕۆتۆکۆلاتى سەرکردە سەربازىیەکانى ئێران و کوردى لئى دیت .

لەم نووسینە پشت بە یاداشتى کۆمەلئىکە سايەتى سیاسى و سەربازى دەبەستین ، کەسانى دیارى سیاسى و سەربازى و سوبلى پالەوانیەتى و لێھاتووى کورد بوونە لەو سەردەمەدا ، بۆ خۆیان پۆلى سەرەکیان

له پوداوه تالەکانی ئه و کاته دا هه بووه ، ئه م یادداشتانه هه ر چه نده به شیکێ نووسه ره کانی نه ناسراون ، به لام له داها تودا ئه گه ری ئه وه زۆره ، وته کانیا ن ببه ئت به سه رچاوه ی گرن گ بۆ نووسینه وه ی میژووی ئه و کاتی ئه م گه له بیکه سه .

سه رکردایه تی بزوتنه وه ی پزگاریخوازی کورد ، ئه گه ر شایانی ئه م ناوه بن لییان بنه ئت ، تا کو ئه و کاتانه ی له ناو ئه شکه وت و ترۆپکی چیا کانه وه پابه رایه تی پارت و ده سه ته و گروپه چه کداره کانیا ن ده کرد ، سه رکرده و بنکرده ی نه گبه ت به دووری ده یان فرسه خ له یه کتره وه دوور بوون ، پیکه وه له مانگی هه نگوینیدا ده ژیا ن ، سه رکرده کان قاره مانانی ناو ئه فسانه کان بوون له بورجی عاج قه راریان گرتبوو ، په یامه شوپشگه یه کانیا ن جه ماوه ری کاس کردبوو ، بنکرده ی قور به سه ریش نه که وتبوونه گروگاله ی قسه کردن ، گو ی پابه لی بی دپو دۆنگی دلسۆز بوون بۆ په یامی سه رکرده ، له سو جده دا بۆیا ن پاوه ستابوون ، به وه وایه ده ژیا ن له باوه شینی سه رکرده کانه وه بۆیا ن ده هات .

پابه پین هه رچه نده زۆر ده رگای له سه ر سه رکرده کان خسته سه رپشت ، له کۆکردنه وه ی سامان و گه شتی هانده ران و چه ند ژنه و ده سه لاتی په ها ، هاوکات ئه فسانه کانیا ن تیک شکاند ، هه موو نه ئینییه ته لیسماوییه کانیا ن کرد به غوبار و جه سه ته ناشرینه که یانی بۆ گه ل ده رخست ، ئیستا نه ک مرۆفی نموونه یی نیین له لای جه ماوه ر ، به لکه

خه لک بۆ ئه و په شه بایه ده که ویته سه ما له په گیان ده ره به ئینی و ویتنه یان جارێکی دیکه نه یاته وه ناو عه ده سه ی چاویان .

هه رچه نده ئه و کاره ساتانه وه ک خۆیا ن دووباره نابنه وه ، پوداوه سیاسییه کان کۆپی یه کتر نیین ، به لام جار جار به رگه یه ک له میژوو خۆی دووباره ده کاته وه ، ئیمه ش ترسی ئه و بپگه ناخوشانه مانه دووباره بنه وه ، بۆیه پتویسته له م کاره ساتانه بکۆلینه وه ، وه ک خۆیا ن ببخو ئینییه وه ، پرسیا ره تالەکان ئاراسته ی خاوه نه کانیا ن بکه ینه وه ، کیشه هه لپه سیژاوه کان به ره و چاره سه ر و وه لامدانه وه به رین ، بۆ ئه وه ی پوداوه تالەکان دووباره نه بنه وه ، ئه وانیش له سه ریانه به رسفی پرسیا ره بی وه لامه کان بده نه وه .

جهنگی هاوبهشی پيشمه رگه له گه ل ئیران

جهنگی هاوبهش له گه ل ئیران ، تاکتیکی کویرانه و نه خشه یه کی شیتانه بوو ، خیانه ت بوو کرا له گه ل په یامه کانی ئازادیخوازی و پيشکه وتنخوازی ئه و پارتانه ی که له و کاته دا بانگه شه یان بۆی ده کرد ، هه موو کوردستانی و پيشکه وتنخوازییه کی له له ناخیان کوشت ، هاوکات قوماریکی دۆپا و بوو ، هه ندیک پارتی سیاسی کوردستانی به ژیا نی

گه له وه کردیان ، شه پێک بوو مهرگه ساته کانی گۆره پانی جهنگی عیراق – ئێزانی هینایه ناو کوردستان ، هه موو کوردستانی له گه ل خۆیدا کرد به به ره ی جهنگی مالمویرانکه ر و دۆراو .

جهنگی چه مکی مهرگ و ژیان ، ئاوه دانی و ویرانکردن ، ئازادی و کۆنه په رستی تیکه ل به یه ک کرد ، چه ک ساتیک بوو سنووری نیوان ژیان و مهرگی ئاویته به یه ک کرد ، ته پ و وشکی له لافاوی خۆیدا نفومکرد ، نیشتمانی له لافاوی خۆیدا نغرو کرد ، له دوا ی خۆی له کوردستان ته نها خانوی دارماوو چپای چۆل و گوندی کاولکراوو و کیلگه ی فه رامۆشکراوی لیمایه وه .

ئهو چالاکییه سه ربازییه هاوبه شاننه ، ده سپیکی مهرگی به کۆمه ل و وه رزی ویرانکردنی کوردستانی له گه لدا له دایک بوو ، به ردیکی مه زن بوو له ژیا نی هه موو خه لکی ئهو ده قه ره که وت ، ئه ستیره یه ک بوو به به ر که وتنی به ژیا ندا ، مهرگه ساتی بۆ سه رجه م کورد هینا ، ژیا نی مرۆفی کوردی له دوا ی خۆی بۆ دۆزه خ و کوردستانی بۆ مه رگستان برد ، ئهو جهنگه هاوبه شه ی مهرگی بۆ هه موو زینده ورپکی کوردستان هینا ، به مرۆ و گیاندار و پوه که وه ، به گوند و شار و ئاوه دانیه وه ، به دارستان و ئاوو هه واوه ، به بالدار و بی پیه وه ، هه موو کوردستانی کرد به پاشماوه ی گوندی پوخاو ، ولاتی ویرانه ، دیواری پماو ، باخچه ی وشکه وه بوو ، کیلگه ی ته رک کراو ، پێشه لانی چه ر ، هه وا ی ژه هراوی ، منالی سه قه ت ، شاری په شپۆش ، ولاتی بیوه ژن و په شپۆشی ...

جهنگی بوو ژیا نی خه لکی کوردستانی له چه رکه ساتیکدا به ره و مهرگ برد ، له چاوی په یماننامه که یه وه دوکه لی مهرگ هه لده ستا ، ده توت مهره که بی ئهو په یماننامه یه ، کاغه زی ئهو پرۆتۆکۆلانه ، کارگا و کارخانه ی ئاگری دۆزه خ و خه رده لی مهرگه .

له گه ل خۆیدا مهرگی بۆ ژیان ، به هار ، په نگ ، جوانی هینا . نیشتمانی جوانی کوردستانی کرد به هه ری می تۆقاندن و مهرگ و مردن و په ش پۆشی ، له دوا ی خۆی گۆرستانیکه گه وره و هه زاران گوندی پوخاو و ناوچه یه کی خالی له ژیان و نه ته وه یه کی هه ژاری زیندانی برسی به چی هیشته .

ئهنفال پرۆسه ی ویرانکردنی دلپه قانه و کوشت و بپی بی به زه بیانه بوو ، قینیکی فاشیا نه ی کۆن بوو به رامبه ر به نه ته وه یه ک ئه نجامدرا ، سه دان هه زار کوردی له هه ناوی بیابانه کانی باشووری عیراقدا به زیندوی له دۆزه خی گه رمی خۆیدا قوت دا ، به پیر و زارۆکه وه ، ژن و پیاوه وه ، عاشق و دلداره وه ، بووک و زاواوه ، هه موویانی پیکه وه لووش دا ، بی جیاوازی چینایه تی و ئاینی و پارتایه تی و په گه زی لم خستیانییه ژیره وه ، به هیمنی و ئاسپایی به یه کسانی دایانی پۆشی ، که سیانی له مهرگ بیبه ری نه کرد ، ئه م کاره ساتانه بیابانه گه رمه کانی باشووریان کرد به گۆرستانیکه به رین بۆ کورد ، نیشتمانی دووه میان بۆی دروست کرد له بیابانستان ، سه دان ژن و منالی کوردیشی کرد به کۆیله و دیاری ،

ئەمىر نازانين لە كام ولات ، بە چ زمانىك بە دوایان بگەرپین و بیاندۆزینەو .

ماڤى خۆمانە ئەمىر چاوبكەینەو ، گومانمان لە ھەموو ئەو پابردوو ھەبیت و بېرسین ، ئەو تاكتىكە ھەلەھە بۆ كرا ؟ ، پرستان بە كى كرا ؟ ، چەندە بىرتان لىكردەو ، ئەنجامى چى لى كەوتەو ؟ ، ئایا سەدامتان وەكو خۆى دەناسى ؟ ، ئەمانەو دەیان و سەدان پرسىارى دى ، پۆژانە لەم كوچەو لەو مالدا دەوترینەو ، تا ئىستا لە دواى 18 سال ھىشتا بى ۆلەمان ، كەس ناوئىرپت وشەيەكى لەسەر دەربىرپت ، خەلك بە نھىتى لە ترسان پرسىارەكان خۆيان دەكەن ، ھەرچەندە وەلامى پرسىارەكانيان ئازىزەكانيان بۆ ناگەرپنئىتەو بۆ ئيان ، تاكو ئىستا كردنى ئەو پرسىارانە قەدەغە كراو لە قوربانيان ، دەربىرپنئىان ھەرام كراو ، وتەو ھى مەرگى لەسەر ، لە دىموكراسىيەتلكا دەژيپن مردوو ھەكان ناتوانن پرسىارى چۆنئىتە مەرگى خۆيان بكەن ، ئىستا من بەشك لەو پرسىارە دەكەم ، خەلكى دىش دواى من دەيانكات ، ھەموو پىكەو لە داھاتوو دەيكەين ، بۆ بە كۆمەل ېردمانتان بۆ مەرگستان ؟؟ .

ئەو جەنگە ھاوبەشەى ((ئىزان - پىشمەرگە)) ئەنجاميان دا ، كە چەندىن ناوى پىرۆزى لى نرا ، چەندىن ناسنامەو ئامانجيان بۆ دا تا شرا ، جگە لە مەرگ ھىچ ئەنجامىكى دىكەى بۆ گەل نەھىتا ، بوو بە ھى بىرپارى مەرگ بۆ سەدان ھەزار مرۆڤ ، تەنانت بۆ تەواوى كورد ، ئيانى

كوردى بە خاك و گۆشتەو ، سەوزايى مرۆڤەو لە بىرپارەكانى خۆيدا سوتاند ، تەنھا خانووى دارپماوى لە لادىكان ھىشتەو ، ئەنجامەكەى بوو بە ھى دەرچوونى بىرپارى ئاشكرای جىنۆسایدكردنى كورد (لە 20 يۆنى 1987 دا بە بىرپارى 4008)* .

لەو چركە ساتەو ھى ئەو جەنگە ھاوبەشانە ئەنجام دران ، ئيانى كوردى يەكپارچە كرا بە دۆزەخ ، جەنگى كوھىت و پاپەپىنى جەماوھى سالى 1991 نەبوايا ، دەرچوون و پىكارىبون لەو دۆزەخە مەحالى بوو ، دەبوايا تاكو ئىستا لە ناو تەلبەندى بىرپارەكانى سزاي ئەو جەنگەيا ئيانمان بەسەر بېردايا ، دەبوايا كۆيلەى ناو ئۆردوگا زۆرە ملئىكان و ژىر دەستەى جەلادەكان بەغدا بويناپە .

ئەو جەنگە ھاوبەشانە پوداوكەلىكى لئوھە لە داىك بوو ، گۆرپانكارى كوت و پىرپى لە چركە ساتىلكا لە گەل خۆيدا ھىتا ، ئيانى ھەموو جەماوھى كوردستانى بە گشتى و جوتيارانى كوردى بە تايبەتى بە تەواوى لە پەگ و پىشەو گۆرپى ، لە خەلكانى ئاكتىفى نىشتەجئوھ كرديانى بە پوفاتى مردوو و پاشماوھى مەلەتئىكى بى ولات و قەرەج ، كرديانى بە سواكەرى ئۆردوگاكان ، كرديانى بە ئىسك و پروسكى ژىر لى بىباپانەكان ، كرديانى بە كارەكەرى مەلھاكان ، ھەزاران گوندى لە دواى خۆپەو بە پوخاوى بەجئ ھىشت ، بە بەرچاوى جىھانەو ، مرۆڤ و گوندەكان پىكەو دەسوتان و گىپان تى بەر دەدرا ، لە سەردەمى ئازادىدا ئزان و مندالان دەكران بە كۆيلە ، ھەموو ھەر سەبىر كەرى بى

زمان بوون ، چونكه ئىمه نەزانانە بوبويىنە ھاوپەيماىى دەولەتتەك لەم جىھانە كەس سەرکەوتنى بۆى ناخواست ، ھەموو ، جىھان ، دەولەتان مەرگيان بۆى دەويست ، ئىمە ۋەك گەل باجى ئەو ھەلەيەى سياسىيەكانمان بە خوین و ئىسك دا ، باجى ھاوپەيماىيەتییەكى نا پىرۆزى دۆپاۋ .

لەو پۆزگارەدا ، ئەو خەلكە ناياتتوانى بىر لە مەرگى خۆيان و خۆشەويستەكانيان بکەنەو ، ئەوئەندە ژيانيان لە مەرگە ساتدا بوو ، پۆزگارەك بوو لەم جىھانە پان و بەرىنە كەس گوپى ناكرت لە تكاو كپوزانەو ھەو پارانەو ھەو قىژەو ھاوار .

گۆرانیكى كت و پىرى ژۆد سەير بوو ، پەيماننامەيەكى سەرە خۆرەى نەگريس بوو ، لە چركە ساتىكدا كوردى تىكەل بە مەرگ كرد و بۆ دۆزەخى برد ، سەرى ھەموو لادىكانى كوردستانى خوارد ، ھەموو كوردى خستە نىوان مەرگ و ژيانەو ، ئەوئەى بەركەوت مردنى بە قسەت بوو ، ئەوئەى پزگارى بوو بە جەستە ما بەلام بە دەروون تىكشكاو بوو ، تارمايى مەرگ وازى لى ناھيتنا و پوچى لە كۆيلەبيدا دەژيا ، تا ئىستاش لى جيا نايتتەو .

ئەو كارەساتانە گەورەترين وىستگەى ژيانى كوردە ، گەورەترين گوزارشت لە درندەيى ئەو كارەساتە مەزنە، ژيانى پاشماوئەى قوربانىانە لەدوای كارەساتەكە ، مەرگەساتى پاشماوئەى قوربانىانە لە دوای ئەو مۆزووھو ، دنياى دەرەو نەھامەتییەكانیانە .

ئەمىر ماقى خۆمانە لە ھۆكار و چۆنىيەتى مردنەكانى ئەو سەردەمەى گەلەكەمان بگۆلینەو ، لە ئىش و نازارەكانمان ورد بىيىنەو ، بە قولى تىپرامىين ، قسە لە كۆمەلكوژيەكانمان بکەين ، پىويستە بە سەرجم ياداۋەرى پرابردودا بچينە ناخى خوارى و پرسىيارە گەرەكان ناراستەى كەلە سياسىيەكانى ئەو كات و قەلەم بەدەستانى سەر مۆزى مۆركردنى پەيماننامەكان بکەينەو .

مۆزى ئاوينەى كردارەكانە ، پىرە لە سەرکەوتن و شكست ، جوانى و ناشرىنى ، پىويستە ھەمووى ۋەك خۆى بنوسىتتەو ، نەك بە ئارەزووى دەسەلاتداران تۆمار بكرىت ، مۆزوى پىرە لە كەلین گەرەترين شەرەزارى و كۆمىديايە بۆ خاۋەنەكەى ، مۆزى ئاوينەى كردارەكانە نەك ويستى دەسەلاتداران ، گەل چۆن خۆى مۆزى دروست دەكات ، ئاۋاش لە ئىستا بە دواۋە دەبىت ھەر خۆى بىنوسىتتەو .

مۆزى جوانى و ناشرىنىەكان ژيان ھەردووکیان پىكەو دەنوسىتتەو ، بەلام ھەمووى بەيەك پەنگ تۆمار ناكرىت ، ناشرىن و جوان لە ھىچ بىرگەيەكى ژيان قەت تىكەل بەيەك نابن ، ئاۋىتەى يەك نابن ، ھەر چەندە مۆزوى ھەموو مۆز و بزوتنەو ھەو پارت و .... پىرە لە كۆكتىلى جوانى و ناشرىنى ، بەلام ھەريەكەى لە پىزىكدان ، ھەربەشەى پەنگىكى ھەيە ، لە نىوان سوور و سپى و پەش .

سەرکردە سياسىيەكان دەبوايا ۋەلامى ھەموو پرسىيارەكانيان پىش ئەنجامدانى ئەو كوردە سەربازىيەيان بدايەتەو ، دەبوايا خۆيان بۆ

بکەين و بە دواي وەلامەکانياندا بگەرپين ، مافي خۆمانە گومانمان لە
تەواوي پابردووي خۆمان هەبێت ، هەر چي لە خەزینەي ميژووي ئەم گە لە
هەيە بيخەينە ژيەر لێپرسينەو و گومانەو ، پەخنە ژيان دەکاتەو بەر
گەل ، پۆڤي ئەو هاتوو بێ ترس و گومان و دودلي قسە لەسەر خال
بە خالي لاوازيهکانمان بکەين .

شەري حاجي ئۆمەران و فەرکردني بارزانبيەکان

شەري حاجي ئۆمەران يەكەم نمونەي ئەنجامداني شەري هاوبەشي
پارتە كوردبيەکان بوو لەگەڵ ئيران دژ بە سوپاي عيراق ، پيشتر پارتی
ديموکراتي كوردستان زۆر جەنگي هاوبەشي شان بە شانەي هيزەکانی
كۆماری ئيسلامي ئيران دژ بە پيشمەرگەي كوردستاني خۆرهەلات (بە
تايبەت ديموکرات و كۆمەڵە) ئەنجام داوو .

ئەم جەنگە هاوبەشانە دەستپيكي خۆكۆڤي بە كۆمەڵي (خيليك
دواتر گەلتيك) بوو ، هەرچەندە پارتی بۆ خۆي هاشا لێو دەكات ، لێو

هەموو ئەگەرێك ساز و ئامادە بکردبايا ، دەبوايا بيانزانبايە قومارکردن
تەنها بە مال و مندال و سەرۆت و سامانی خۆيانەو دەكریت ، ئەك بە
نيشتمان و بزوتنەو هی سياسي و سامانی ولات و جەماوهرهوه .
دەبوايا لە خۆيان بپرسیبايە ئەو جەنگە بەرەو كۆپيان دەبات ؟ ، بەرەو
بەهشت ياخود دۆزەخ و كاولستان و سەر زهوي مەرگ ، ئەوان بەو
بپيارەيان گەليان لە كارەساتيگەو بۆ يەكي زۆر مەزنترو گەورەتر برد
، كارەساتيگ ئەو نەندە قول ، خالي كۆتايي نەبوو .

ترسيك بەرپرەسەکان لە دلي جەماوهردا چاندويانە ، بەهۆيەو
جەماوهر ناوڤرن قسەي دلي خۆيان بکەن و تەسکيني دلي خۆيان
بدەنەو و ئازارەکانيان بەتال بکەنەو ، 18 ساله ئەو پرسيارانە لە
ناوہو دەيانخوات ، پرسياریک بەردەوام دەيانەويت بيکەن و ترس
دەيانگەرپينيتەو بۆ سەر خالي سفر .

ئابيت لە ئەبەدبيەتي ترسان لە پرسياردا ژيان بەرينە سەر ، مکیاجی
هەلەکان بکەين ، دەبیت سەري هەموو پرسيارەکان بکەينەو ، هەزاران
پرسيار بە هەزاران ئاواز و سەمفونیاو لە گەروياند چاوەپوانی دەرچونە
دەرەو دەکەن ، پيويستە دەرگايان بۆ بکەينە سەر پشت .

ئەو يادگاربانە هەموويان بە خوڤن نوسراونەتەو ، بە سانايی
ناسرپنەو لە ميژووي گەلەکەمان و ياداوهری هاوولتيان ، بۆرپگە گرتن
لە دووبارە بونەو هی هەلەو کارەساتە ترسناکەکان ، پيويستە خۆمان لەو
گومانانەي هەمانە خالي بکەينەو ، هەموو پرسيارە بۆ وەلامەکان

شەپەر بەشدار بوو بێت و پێش بە سوپای پاسداران کەوتبێت (بە شەفەیی چەند جارێک لەسەر زاری بەرپرسانییەوه ئەمە راگەیەنراوە) لە هێرشێ کۆماری ئیسلامی ئێران بۆ سەر حاجی ئۆمەران ، بەلام بۆ خۆی تاوانە کە بێ بەهانه و ناوێ ئەنجامدرا و لەژێر ئەو کارە خۆی شارەوه ، ئی رەتکردنەوەکانی پارتیش بەشیوەی فەرمی نییە ، لە بەرامبەردا زۆر سەرچاوە ناماژە دۆدەن بێ چالاکییە هاوبەشە ، تالی ئەو دایە هەمان پارتی سیاسی دوا 3 ساڵ ئەو کارەساتی هاشا لە پۆلی خۆی دەکات تیایدا ، دێت هەمان تاکتیک هەڵدەبژێرێتەوه ، جاریکی دیکە بە ئاشکرا بە شیوەی بەربلۆتر و ئاشکراتر دووبارە دەکاتەوه ، ئەزمون لە دێندانەترین پەرچەکرداری تا ئەو دەمی رۆژیم وەرناگرێت بەرامبەر بە گەلەکە ، بۆ جاری دوویم دێت زنجیرەیک چالاکی سەربازی هاوبەش ، لەگەڵ هێزەکانی ئێرانی دژ بە سوپای عێراق بە ئاشکرا و لە قولایی ولاتدا ئەنجام دەداتەوه .

بەهانهی رۆژیم بۆ قەرکردنی بارزانییەکان ، تۆلە کردنەوه بوو لە هێرشێ حاجی ئۆمەران ، بە گوێرە بۆچوونی بەعس ، پارتی چاوساگیان کردوو بۆ ئێرانێەکان ئەو بەرەیه ، لە بەرامبەر ئەو دای بەعس هەرچی نێرینی سەروی 12 ساڵی بارزانییەکان هەبوو ئەنفال دەکات ، لە کردەیهکی دێندانەدا بە کۆمەڵ لە بیابانەکانی باشوور لە ناویان دەبات .

سزا دانی سەرچەم عەشیرەتیک لە بەرامبەر کردەوهی پارتیکی سیاسی ، کە سەرکردایەتیەکە بە دەست ئەو بێنەمالەیهوه بوو ، ئەمە بۆ خۆی

سزادانیکی فاشیستانەیه ، بارزانییەکان ئەم خێلە پارێزگارە داخواوهی کۆردەواری ، کە بە توندی بە سەرکردایەتی خێلەوه گرێدراون ، لەوێشەوه بە پارتییەوه ، چونکە لە لوتکەدا سەرکردایەتی پارتی و خێلی بەرزانی یەک دەگرێنەوه .

لە کاتیکی ئەو خەڵکە کۆمەڵکۆری کران ، بۆ خۆیان لەو چرکە ساتە و لەحزە میژوییەدا سڤیل بوون و هیچ پەيوەندییەکی سیاسی و رێکخستنیان بەو پارتەوه نەبوو ، بگرە بە شیکیان بە پێچەوانەیی بەرژەوهەندییان کاریان دەکرد ، بۆیه سەپۆرتکردنی ئەو کۆمەڵکۆرییانە بەهەر بەهانهیهک بێت تاوانە .

با بزانیین بەرێز نەوشیروان مستەفا ، کە یەکیک بوو لە کەسایەتییه گرنگەکانی ئەو سەرەدەمی بزاشی پرگاریخواری کورد ، لە پەرتووکی پەنجەکان یەکتەری ئەشکێنن لە دیوی ناوێوهی روداوێکانی کوردستانی عێراق (1979-1983) چی دەریارە ئەم روداوێ نوسیوو :

" گێرانی بارزانییەکان ئەوکاتە ناوچەیی حاجی مۆمەران بوو بوو بە مەیدانی گەرمی جەنگی عێراق - ئێران بێنەمالەیی بارزانی و سەرانی پەک بە ئاشکرا هاوکارییان لەگەڵ هێزەکانی ئێران ئەکرد دژی جەیشی عێراقی . کۆکردنەوهی دەنگ و باسی عێراق و هێزەکانی و ، چاوساگی و رێبەری هێزەکانی ئێران و ، هێنان و بردنی دێدەوانی تۆپخانەیی ئێران ئەمە بەشیکی کەمی ئەو

هاوکاریه ئاشکرایه بو . له هێرشهکانیش دا ئهوان وهکو هێزی یارمهتیدهرو خهریککهرو لێدانی پشتهوه بهشدار ئهبوون 1 . بهپێزی بهردهوام دهبیته لهسهه بۆچونهکهی و دهنووسیت : بهشدار بونی بنه ماله ی بارزانی و هیزهکانیان له هێرشهکانی ناوچهی حاجی هۆمه ران دا , له لای سه دام جگه له وهی به خیانتهی نیشتمانی دا ئه نرا , بۆ خویشی به خیانته و دهسپهرین و فیل لێکردن ئه ژمارد .

بارزانی یهکان له عێراق مابونه وه له ئوردوگای بهحرکه و قوشته په دا کۆکرانه وه . زۆری پیاوهکانیان بووبوون به چهک هه لگهی جهیشی شهعبی و به دلسۆزی ئه رکهکانی خۆیان به جی ئه هینا 2 .

سهیر له وه دایه , ئه گه ر من هه له نه بم له خویندنه وهی ئه م په ره گرافه , به پێز نه وشهروان مسته فا هاو پا ده بیته , له گه ل ه مان به هانه بۆ قه رکردنی بارزانییه کان , که چی بۆ خویشی پاش زیاتر له 3 سا ل له و میژوه , هه مان تاکتیک دووباره ده کاته وه , ئیتر نازانم پاسداری سه فزه وه نه نوون پێشکه وتن خواز تر بوون له به سیجیه کانی حاجی هۆمه ران یان نا ؟ , ئه گه ر وا نییه بۆ هه مان تاکتیک هه له ده گریته بهر و دووباره ی ده کاته وه ؟ .

سه دام حوسین له وتاریکدا له سا لی 1983 سه باره ت به هه مان پودا و وتی : ئه وانه خیانته تیان له ولات و خیانته تیشیان له په یمان کرد

. بۆیه ئیمهش به سزای توند و سه ختمان گه یاندن و بۆ دۆزه خمان ناردن 3 .

له راستیدا جهیشی شهعبی بوونه که ی ئه و بارزانییه سفیل و ساده و ساکاره نه خویندنه واران ه , که له پابردوودا بهرداشی هه موو جولا نه وه یه ک چه کداری بوونه له کوردستان , به ئه ندازه ی په یامه کانی هه ندیک له سه رانی یه ک نییه , که له سا لانی 83-1984 , بۆ هه زاران قوتابی کۆپ و کچی مانگرتووی زانکۆی سه لاحه دین به رده وام ده یان دا , که ده ست بهرداری خویندنه که یان ببون , له بهر ئه وه ی ئاماده یی له بهرکردنی بهرگی جهیشی شهعبیان نه بوو , که چی پارته که ی به پێزیان دا وای له بهرکردنی بهرگی جهیش شهعبیان له و خویندکارانه ده کرد یا خود نه رمییان ده نواند له به رامبه ری , تا کو نه وه ک مفاوه زاته که یان هه لوه شیتته وه .

هه ردوو پێکخراوی چاودێری مافی مرۆف و چاودێری پۆزه لاتی ناوه راستیش باس له م شه ره هاوبه شه ی پارته ی و ئێران ده که ن , به م شیوه یه له سه ر قه رکردنی به کۆمه لای بارزانی یه کان ده نووسن : **KDP** ئه و ده مه یه کێک له کورپانی بارزانی , که مه سه عود بوو , سه رکردایه تی ده کرد و هاو په یمانی تهی خو ی له گه ل تاراندا زیندوو کرد بوه وه و له سا لی 1983 دا ده سه ته کانی **KDP** یارمه تی هیزه کانی ئێرانیان دا له گرتنی شارۆچه کی حاجی ئۆمه رانی سه ر سنوور .

تۆلەي ئەمەش خەيراو كۆپىرى بوو ! لە عەمەلىياتىكى لە ناكاودا بۆ سەر ئەو كۆمەلگايەي بارزانييه راگويزراوه كانيان تيدا نيشته جي كرابوو , مئزەكانى عىراق لە نىوان پىنج بۆ شەش ھەزار نۆيىنەيان را فراند كە تەمەنيان لە دوانزە سال وە بان بوو . ئەوانە جاريكى تر ھەرگىز نەبينرانەو ە بە زۆرى وا پئيدە چييت كەوا پاش ئەو ەي چەندىن مانگ بە دەستبەسەرى ماونەتەو ە , ھەموو كوژراون 4 .

كەواتە تەنھا ئەو ە لايەنە كوردىيە ە قىبەكانى يە كتر نيىن , يە كتر تاوانبار دەكەن بە رۆل و ھۆكارى شەرى ھاوبەش لەگەل ئيران لە ئەنجامدانى كۆمەلگۆزييەكان , بەلكە رېكخراو ە جىھانىيە جى متمانەكانىش پاش تويزىنەو ەي ورد و دوربينانە دەگەنە ھەمان ئاكام و ئەنجام , وەلى ھىچ دەزگايەكى نيو دەولەتى سزا دانى خەلكى سقىل لە سەدام قەبول ناكات , بە بەھانەي شەرى ھاوبەشى پارتيكى سياسى كوردستانى و ئيران دژ بە سوپاكەي .

لە قۆناغى دادگايى سەدام لەسەر ئەو تاوانانە , ئەو پرسىارانەي ئىستا بشەيە ئىمە بيكەن , لەناو ھۆللى دادگا بە بەرچاو كاميراكانى جىھانەو ە وەك بۆمب دەتەقنەو ە , سکاندالى ھەژىنەريان لىو ە لە داىك دەبيت ! .

لە دريژەي پاپۆرتەكەياندا ھۆكارى كۆمەلگۆزي بارزاني و ئەنفالگراو ەكان بە ھاوشىو ەي يەكتر دەناسيىن : لە گەلى رۆو ە , عەمەلىياتى سالى 1983 ى بارزانييەكان دەسپيكي ئەو تەكنيكە بوو كە لە مەودوا بە ئەندازەيەكى ھىجگارگە و رەتر لە سەردەمى پەلامارى ئەنفالدا بەكارھات 5 .

بيشك ھەموو سياسىيەكانى ئەو كات , ئەوانەي بەشدارى ئەو گەفت و گۆيانە بوونە و واژويان لەسەر پەيماننامەي شەرى ھاوبەشەكان كوردو ە , ياخود فەرماندەي مەيدانى بە پراكتيزە كردنى رېككەوتننامەكان بوونە , يان لە برپارى سياسيدا بوونەو نقەيان نەكردو ەو سەرى رەزامەندييان بۆي لەقاندو ە , دەبيت ھەموو بە كۆمەل , ئاوى ئەو بىرە نۆش بکەن , كە بۆ يەكيان لى داو ە , بەشى خۆيان لە ئابروچوونە سياسىيەكەي لى بۆنەو ەو لە كىلگەكەي بدورنەو ە , با چاو ەروان بين .

دوو ھۆكار ھەيە , دەيسەلينييت پارتي لەو جەنگە بەشدار بوو :

- ئەو كارەساتە راچەلەكىنەرە كارى لى ناكات و كارىگەرى لەسەر كارەكانى دانانييت , دواى سى ساڻ لەو روداو ە ديت ھەمان ميكانيزم دوبارە دەكاتو ە , بەتاشكرا پيش پاسدار دەكويت بۆ قولايى خاكى كوردستان .

- بە دوورى چەند كەم لە حاجى ھۆمەرانەو ە , پيش ئەو جەنگە , شان بە شانى ھەمان ھىز , چەندىن جار ھىرشى ھاوبەشيان كرده سەر

پارتییکی سیاسی که له ناو و زمان و نیشتمان .. هاوبهش بوون ، ئیتر
چۆن بهرامبەر به بهعس کاری لهم چەشن و شیوهیه ناکات ؟، ئەم کاره
هاوبهشانه هەمان پیشاژۆی یەك راسته ریگان .

دیاریکردنی تاکتیکی سیاسی رهچاوی ژیانی هاو نیشتمانیان و
پاراستنی یهکیتهی خاک له بهرچا و بگیریته .
له ناوه پراستی ههشتاکان به دواوه ، به شیک له پارتیه کوردستانییهکان
شه پری کۆنه پهرستانه ی ئێران – عێراقیان هینایه ناو خاکی
کوردستانه وه ، ئاوێزانی خهباتی چهکداری کوردیان کرد ، نهجامه که ی
گه یشت به سوتاندنی خاک و خه لکی کوردستان له بهرداشی ئه و جهنگه
نهگریسه .

ئهم چالاکییه هاوبهشانه ، چه ورتترین و به له زترین تیکه بوون ،
خرانه ناو مشتی فاشییهکان به غداوه ، هه لی زێرین بوو زهمینه ی
بو یان خو شکرا ، بو پهل کردن له جیبه جیکردنی نه خشه
شو فینیییهکانیان ، که به سالان بیریان له ئه نجامدانی ده کرده وه و
به دوا ی هه لی کدا ده گه ران بو جیبه جیکردنی ، ئه و جهنگه هینایه ناو
به رنامه ی رۆژه فه وه .

شه هید پێ یاز نۆر پراستگزیانه ده ستنیشانی هۆکاره کانی قه رکردن و
ئه نفالکردنی گه له که مان ده کات ، ده بیاته وه سه ر ئه م هۆکارانه : 1-
سه روشتی درندانه ی به عس . 2- هاو کاری هه ندیک حیزب له گه ل
ئێران . 3- چالاکی هاوبهش له گه ل ئێران و کردنی کوردستان به
به ره ی شه پری عێراق – ئێران . 4- کارو کرده وه ی هه ندیک له
لێپرسراوان له قه به کردنی زیانه کان " 6 .

یادانی نه وته که ی که رکووک ، چرکه ساتی گۆرانکاری گه وه

بزافی رزگاری نیشتمانی له هه ر هه ریمیکدا ، ته نها سه رکرده و
ئهن دامانی پارت و لایه نه کانی خاوه ندی نیین ، به لکه هه موو ئه و
گه له ی له پینا ویدا بزافه که هه لگه رساوه خاوه نیته ی ، پاراستنی ژیا نی
تا که کانی نه ته وه و به ده ست هینانی سه رو هری نیشتمانی ئاما نجی
یه که مینی ئه و بزافه سیاسیه یه . هه ر بزافیکی نیشتمانی بو پاراستنی
ژیا نی تا که کانی گه له که ی خه بات نه کات ، ئه وه هیج په یوه ندییه کی
نییه به و گه له وه ، بو یه پێویسته له هه ر هه نگا وێکی پرا تیکی و

لێدانی نەوتەکەى کەرکوک مەزنتەرىن کارى سەربازى ھاوبەشى ھێزە کوردییەکان بوو لەگەڵ ئێران ، خالی وەچەرخانی مەزن و 11 ی سەپتەمبەرێک بوو لە سەردەمی خۆی بە گوێزەى گەلى کوردەوہ ، ھەرچەندە لە سەرەتادا کارەساتى مرۆیى لى نەکەوتەوہ ، بەلام ئۆپەراسیۆنى ئەنفال لە پەحم و مندالداى ئەوہوہ لە دایک بوو ، کە گەورەترین کارەساتى مرۆیى لەمیژوی نوێى نەتەوہى کورددا .

ئەم ھێرشە ھاوبەشە سەرتایەکی گەورەى ھاویچکردن و بە کۆکتیلکردنى شیلەى جولانەوہى چەکدارى کوردى بوو بە شەپى کۆنەپەرستانەى عێراق- ئێرانەوہ ، پەنگ کردنى ئالای کوردستان و بزافە سیاسییەکەى بوو بە ئالای داگیرکەران ، ھەموو نیشتمان پەرەییەکی لەناخى کەسایەتى کورددا کوشت ، جیبەجیکردنى ئەو پەیمانە ستراتیزییە بوو ، ئێران لەگەڵ ھەندیک پارتى کوردستانى بە خوین و خۆلەمیش واژۆ کرد ، پاشان خومەینى بە مۆرکردنى پەرداخە ژەھرەکە ھەمووی ھەڵ ھینایەوہ ، پارتەکانیش بە کیمیابارانکردن و ئەنفالکردنى 182000 مرۆفی کورد و ھەلاتنیان بۆ ئەو دیو سنوورەکان ، باجى ھەلەکەى خۆیان بە قورستەرىن شیوہ دایەوہ .

ئەو شەوہى ئاسمانى کەرکوک کرا بە فوارەى ئاگر ، گەپى نەوتى باوہگوپگوپ کەوتە بەرگەر ، بۆنى کپۆزەى سوتانى جەستەى مرۆفەکان لە ناو لادیکانى دەفەرەکەوہ دەھات ، تارمايى مەرگ ئەو ناوہى داگرت ، ئازارەکانى گەپشتە سەر تخابى مەرگ ، شەویکی زۆر ترسناک بوو ،

سەرتایەکی مەترسیدار بوو ، لەو چەرخە ساتەوہ ھەموو شت لە کوردستان گۆرا ، سەرتای گۆرانکارییەکی گەورە بوو بۆ جەماوہرى کوردستان ، خالی دەستپێکی لەناو چوونى نەتەوہیەک بوو ، لەحزەى تیکەل بوون و ئاویزانی مەرگ بوو لەگەڵ ژیان ، مان لەگەڵ فەوتان ، شین لەگەڵ شادى .

ینک کە جیبەجیکەرى ئەو جەنگە ھاوبەشە بوو لە دەفەرى کەرکوک ، بەوہ ناسراوہ ھێزى لىچتقە ، لەسەر یەک ھاوپەیمانیەتى ، یەک بیرو باوہرى سیاسى و ئایدۆلۆژى ، یەک میتۆدى کارکردن ، قەت تاكو سەر خۆى ناگریت ، نە قەت بیرو باوہرى پوون و دیارە بۆ ھێزە سیاسییەکان و جەماوہر ، نە ھاوپەیمان و دۆست و دۆزمنى تاكو سەرى ھەیە ، بە پیچەوانەى پارتيیەوہ لە تەواوى ماوہى جەنگى ئێران - عێراقدا لە بەرەى ئێراندا مایەوہ ، لە ھاوکاریدا مل کەچ و گوێ پایەل و سەنگەر نەگۆر بوو ، لە داھیناندا تەمبەل و نا کارا ، لە کاردا سست و تەوہزەل و گیل ، بۆیە ینک بە ئەنجامدانى شەپى کەرکوک کارایى خۆى بۆ ئێران سەلماند ، ئەمە وایکرد لەو چەرخە ساتەوہ مەملانى ی پارتە کوردییەکان (ینک ، پدک ، حسک - بزوتنەوہى ئىسلامى) بۆ کارى ھاوبەش لەگەڵ ئێران ھاتە ئاراوہ ، کەوتنە مەملانى بۆ زیاتر پراکیشانى ئێران بۆ قولایى خاکی کوردستان ، مەملانى یەکتەر بۆ بە وێرانکردنى کوردستان .

ینک لە ماوہى جەنگى ئێران - عێراقدا ، ھەر کاتەى لە بەرەى یەکتەر لە شەپکەراندە بوو ، لە سالى 1983 ھوہ بە فەرمى لایەنگرى لە عێراق

ده كرد : تالەبانی به ئێنی دا که هیژه کانی شان به شانی حیزی به عس شه پ بکات بۆ ده رپه راندنی داگیرکه ران له خاکی عێراقدا . 7

بگره به پیز مام جه لال تالەبانی له وهش زیاتر پۆی ، به وهی سه دام حسینی به ناو پۆی که ناو برد نه ک دوژمنی کورد ، نه مهی له کاتی خۆی له گۆفاری (الکلیعه العربیه) پاگه یاند ، مه ر له م چاوپیکه وتنه دا نه وهش پاگه یه ندرا سوپای عێراق سوپای نیشتمان ، نابیت له دواوه خه نجه ری ژه هراوی لی بوه شینریت .

به گویره ی هه مان میتۆد و بۆچوون ، نه م مانگی هه نگوینییه ی نیوان هه ردوولا (ینک – ئێران) نه ک خه نجه ر ، بگره پم بوو له پشته وه له سوپای عێراق وه شینرا : له سالی 1986 لایه نه که ی به پیز تالەبانی پیکه وتنه نامه ی په سمی سیاسی و سه ربازی له که ل تاراندا به ست 8 .

به مۆرکردنی پیکه وتنه نامه ی سه ربازی ئێران – ینک ، کلپه ی ناگری جه نگی عێراق – ئێران له کوردستان جۆشی سه ند ، چونکه ینک به سه ر به شی زۆری ناوچه کانی سنووری ئێران – عێراقدا بالا ده ست بوو ، هاوکات له جه نگی که پۆکی نیمچه به ره یی دا هینهر و شاره زاو به نه زموون و پسپۆر بوو ، خاوه ند هیزیککی سه ربازی جه سوور و به جوله و که وره و فرمانده یی ئازا و زیره ک و به ته جروبه بوو له کاروباری سه ربازی ، له جه رگه ی نه تجمادانی نه و جه نکه هاوبه شاندا کۆمه لیک

زه بری کوشنده و کاریگه ر له حکومه تی به غدا که وت ، ئاکامه که ی به و کاره ساته گه یشت بینیمان له نه نفاله کان ، جه سه تی جه ماوه ر و پارته کوردستانییه کانیش له نه نفاله به دناوه کان له ناگری شه ره که سوتا ، بی نه قلییه کانی سه دام و پا په پینی 1991 ی جه ماوه نه بوایا ، به ده م نه و زامه وه خۆیان و هاوپه یمانه کانی ناو به ره ی کوردستانی له سه ر سنووره کان له چاوه پوانی گۆدۆدا سه ربان ده نایه وه .

وه ک پیشتر ئاماژه مان پیندا ، هه ئال نه وشپروان مسته فا ، له به شیککی په رتوکه که یدا ، پارتی به شیوه یه ک له شیوه کان ، به هۆکاری له ناودانی بارزانییه کان تۆمه تبار ده کات ، که چی ئیستا به شانازییه کی که وره و باوه پ و متمانه ی بیئه ندازه به خۆه ، باس له پۆلی خۆی ده کات له په نگرپژکردنی نه م سیاسه ته نوییه ی ینک له که ل ئێران ، به مهش دووپشکه که بۆ ینک به ده سه تی خۆی ده گریت ، به پیزی سه باره ت به چالاکی لیدانی نه وته که ی که رکوک ده نووسیت : سه رکردایه تی یه کیتی له به ر گرنگی کاره که ، دانان و جیبه جیکردنی پلانی هه موو چالاکیه که یان به من سپارد و ، من رۆژانه نه بو خه ریکی ورده کاری پلانه که بم ، ئێرانیه کان نه م کاره یان به لاوه زۆر گرنگ بو ، ته نانه ت به مه رجی جدی بونی یه کیتی له شه ری عێراق و ، پاشه رۆژیان دانابو 9 .

نه وه نییه به پیز کاک نه وشپروان ته نها نه خشه دا پیزه ری 11 ی سه پته مبه ری کوردستان (لیدانی نه وته که ی که رکوک) بوو بیت به ته نها

، به لکه وهك خۆی ئاماژهی پێ دەدات جێبه جێكه ریشی بووه ، ههروهك ده نوێست : ههیزیکى تر که ههیزی سه رهکی و هه ره گه وره ی یه کیتی بوو . به سه ره پرشتی خۆم ، ئاگر بارانی باوه گوهر گه ر بکه ن 10 .

فه رمانده یه کی سه ربازی دیاری دیکه ی ینک ، ته نکید له سه رکردایه تی ئه م چالاکیه له لایه ن کاک نه وشیره وان مسته فا ده کاته وه ، ئاماژه بۆ مکوپی به پڕز نه وشیره وان مسته فا ده کات له ئه نجامدانی ئه و چالاکیه میژویه ، له شه وی 10-10 دا و په له کردن له جێبه جێکردن و ئه نجامدانی له ماوه ی دیاریکراودا ، ته نانته گفتوگوکردن پای پیچه وانه شی په سه ند نه کردوه (تاییه ته مندی فه رمانده ی سه ربازی سه رکه وتوو ، پاپه پاندنی نه خشه ی سه ربازی له کات و ساتی دیاریکراو ، نه ک ساردی و خاوو خلیسکی له ئه نجامدانی ، گفتوگو هه موو کات له کاری سیاسی په سه نده ، به لام له کاروباری سه ربازی له کاتی جێبه جێردن گفتو گو کاره ساته - نووسه ر) : رۆژی 10-10-1986 له دئی خالده ان چاومان به کاک شه وکه ت و کاک پڕۆسته م و مام صالح گوپی ئه سپی که وت .

..... کاترمیتر چواری پاش نیوه رۆ له لایه ن کاک نه وشیره وان وه بروسکه مان بۆکرا که هه ر نه مشه و چالاکیه که بکری . کاک شه وکه ت داوای دواخستنی کرد چونکه هه یزه کانی مه له بندی یه ک

فریا ناکه ون ، به لام کاک نه وشیره وان وه لامی دایه وه : ته بیته هه ر نه مشه و نه نجام بدری

ئه گه ر نه مشه و نه کری دیاره ناتانه وی ئه نجامی بده ن 11 .
ئه وه نییه هه موو جێبه جێکه رانی ئه و چالاکیه هاوبه شان ه ، به شانازییه وه باس له پاپه پاندنی ئه م چالاکیه بکه ن ، هه چ گومان و دودلییه کیان له کاردانه وه ی پڕیم و ئه نجامه نیگه تیغه کانی نه بوو بیته ، شه مید پڕیاز نیگه رانی خۆی له سه رو به ندی لیدانی نه وته که ی که رکوک به م شیوه یه ی خواره وه گوژارشت ده کات و ده یگه پڕیته وه : سه بیرکی کاک "....." م کرد و ووتم به راستیه له که رکوک ده دهن ....
وتی بۆ ؟ هه مووی ده سوتینین ، عیراق به سالتیک ناتوانی ئه و خه ساره ته پر بکاته وه ؟.....! دیسان پیم ووت ئه دی میله تی خویمان ، باشه ئه و گومدانه باشه خه لکه که ی حکومه ت درنده یه هه رچی له ده ست بیته ده یکات ... 12 .

نه ک ته نها ترس له تۆله کردنه وه ی پڕیم له پیشمه رگه ، به لکه به م شیوه یه ی خواره وه ، به رامبه ر به په رچه کرداری پڕیم به رامبه ر به جه ماوه ر ، دله خویره دایده گریت و ترسی لی ده نیشتیته : له وی بیرم کرده وه پڕیم ئه و تۆله یه له جووتیاره هه ژاره کان ده کاته وه ، گونده کان ده سوتینین ، خه لکه که ش ئاواره و دهر به دهر ده کات 13 .

ئىستا كاتى ئوۋە ھاتوۋە ، ھەمان ئوۋ ئاۋە لەسەر سفرەى
ئەنجامدەرانى چالاكى لىدانى نەوتەكەى كەركوك دابنپىن ، كە لە
ھەمان بىر دەرھىنرايىت ، كە بە دەستى خۇيان بۇ تاوانبار كىردى
پارتى لىيان داۋە بۇ شەپى حاجى ئۆمەران و قىر كىردى بارزانىيەكان ،
كە بە گوپىرەى بۇچونى ئوۋان بىت ، ھۆكارى كۆمەل كۆزى بارزانىيەكان
دەبەنەۋە سەر ھاۋكارى پارتى لەگەل ئىران ، لە ھىرشى ھاۋبەشيان بۇ
سەر حاجى ھۆمەران .

بەپىز كاك نەوشىروان مستەفا ، ۋەك خويىندمانەۋە لە نووسىنەكەيدا ،
چاۋساغى و ھاۋكارى پارتى بۇ سوپاى ئىران ، لە شەپى حاجى ھۆمەران
، بە دەست بىرپىن دەزانىت ، سزادانى بارزانىيەكان بەھۆى ئوۋ گوپىز
ۋەشاندى غافلگىرانە و دەست بىرپىنەۋەى ، تا پادەيەك بە پەۋا
دەزانىت و بە دەرھاۋىشتەى ئوۋ چالاكىيە ھاۋبەشەى دەژمىرەت ، بەشى
زۆرى تاۋانەكەش دەخاتە ئەستۆى ملە ئەستورەكەى پارتى .

لىرەۋە دەگەينە ئوۋ ئەنجامەى ، بەعس تەنھا كارەكەى پاپەپاندوۋە و
جىبەجىيىكردوۋە ، بىبابانەكەى بۇ شاردنەۋەى پوفاتەكەيان تەرخان
كردوۋە ، ئوۋەى تاوانبارى سەرەككىيە پارتىيە ، بەھۆى چاۋساغى بۇ
سوپاى ئىران ، لە ھىرشى حاجى ھۆمەران ، زۆر ئاسايىيە بەپىزى ئەم
گومانە بكات ، بەمەرجىك فاشىست بوونى بەعس لەياد نەكات ، ئىتر چما
بۇ خەلكى دىكەش پەۋا نەبىت ھەمان ئوۋ گومان و پىرسىيارانە بكەنەۋە ،
كە دەرھاۋىشتەى يەك شىۋە پوداۋ و بارودۇخن ، لى لە كات و ساتىكى

جياۋزدا پويان داۋە ، ئەگەر مېژوۋى تراژىدىياكان دووبارە نەبنەۋە ، ئوۋە
دەبىنپىن مېژوۋى كارەساتەكان دەلئى ئاۋىنەيان داۋەتە دەست يەكتر ،
لە كۆپى يەكتردا دووبارە دەبنەۋە .

سزادانى خىلئىك لە بىرى كار و كىردەۋەى پارتىك ، دواچار شار و گەلئىك لە
تاۋانەكانى ھەلەبجە ۋە نەفال لە بەرامبەر كىردەۋەى چەند پارت و گروپىك
، ئەۋپەپى كىردارى فاشىستانەى ، بەھىچ بەھانە و ھۆكارىك ناكىرەت
سەپۇرت بكىرەت ، تاوانبار كىردى ھەر لايەنئىك ، لە بىرى بەعس ، لە پاى
ئوۋ تاۋانانە ، سىپىكردنەۋەى پوۋى پەشى فاشىستى بەعسە ، لىرەدا
ناتوانىرەت بە ھەلەى لايەنەكان لە تاۋانى بەعس كەمبكىرەتەۋە ، ھەلەى
لايەنەكان بەرز بكەينەۋە بۇ ئاستى تاۋان ، بۇيە لە تاۋانى بارزانى و
ھەلەبجە ۋە نەفالدا تاۋانبارى سەرەكى تەنھا بەعسە ، بەلام ئەمە ئوۋە
ناگەيەنئىت ، نەچىنە ۋىزەى سىياسىيەكان و پەرىزيان بى دىك و خاۋىن
نىشان بدەين ، چاۋ لە ھەلەۋكەم و كوپى لايەنەكان بپوشىن ، پاكانە
بۇ كارەكانىان بھىنپىنەۋە تەنھا لەبەر ئوۋەى كوردن ، بە ھۆكارىكى
ئەنجامدانى ئوۋ تاۋانەيان نەزانىن لە لايەن بەعسەۋە ، بەھانەى زىرپىنپان
لەسەرسىنى زىۋىن خستە بەردەم بە سەدام ، تا خەۋنەكانى جىبەجى
بكات لە قىر كىردى كورد ، تا ئەۋكاتەى بەرپىرسانى ئوۋكات ، خۇيان
لەسەر ئەم بابەتە پاشكاۋانە قسە دەكەن و ئازايانە دىنە گز ، ئوۋ
گومانە لەسەريان ھەر دەمىنئىت ، پىرسىيارەكانىش بارھا لىيان
دەكرىتەۋە .

هه‌رچهنده ئه‌گهر رژيم ئه‌و فاوله گه‌ورانهي چنگ نه‌كه‌وتايا ، ناي‌تواني به سانايي نه‌خشه فاشيستييه‌كاني خوي وا به سانايي جي به‌جي بکات ، برپاري مه‌رگ به‌سه‌ر گه‌لنکدا بدات و نيشتمانيک به‌ته‌واوي خاپوور بکات . ئه‌و به پيئي کيسه‌ل بۆ جيبه‌جيكردني سياسه‌ته‌كاني هه‌نگاوي ده‌نا (له ويرانکردني زنجيره گوندي سه‌ر سنوور و هه‌ر يمه‌كاني نه‌وت و ته‌عريب و ناوچه گه‌رمه‌كاني جه‌نگ و تيربارانکردني گروپ تيئ نه‌ده‌په‌پاند) نه‌ک به‌و خيريابه‌ي له دواي جه‌نگه هاوبه‌شه‌کان نه‌جامي دا له ويرانکردن کۆمه‌لکوژي .

ئاويزانکردني بزووتنه‌وه و ناوچه‌يه‌ک به‌جه‌نگي نيوان دوو ولات ، له روي ياسايي و به‌رپرسياريه‌تبه‌وه شه‌رعيه‌ت له به‌ژينو سايدناسيني کۆمه‌ل کوژيه‌کان ده‌سيئنه‌وه ، هه‌ر وه‌ک چۆن تاوانيکي گه‌وره‌ي وه‌ک هه‌له‌بجه ، به‌و هه‌موو ويئه‌و شوينه‌واره‌يه‌وه ، به‌و هه‌موو مه‌زني و کاره‌ساته‌يه‌وه ، له دادگايي فرانس قان ئانرات له هۆله‌ند ، به‌ژينو سايد نه‌ناسينرا ، به‌لکه به‌تاواني جه‌نگ دياریکرا .

هه‌ندیک جار به‌رپرسياري تي بۆ خاوه‌نه‌که‌ي نه‌گه‌تبه‌يه ، به‌تايبه‌ت کاتيک که نه‌جامي خرابي لتيکه‌ويته‌وه ، بۆيه ئه‌وه‌ي له‌و چالاكيانه به‌رپرسياري تي سه‌ربازي و سياسي گه‌وره‌تريان هه‌بووييت ، پشکي زياتريان به‌ر ده‌که‌وييت ، بۆيه ناييت به‌به‌ره‌و پوکردنه‌ويان فشاري خوئينيان هه‌لبستيت ، ئه‌گه‌ر پرسيار و گومان و نووسينه‌کان چه‌نده راپچه‌له‌کينه‌ريش بن ، سه‌رده‌مي سياسه‌تي باوه‌شينکردن تيپه‌پي .

ئه‌گه‌ر به‌ريز کاک نه‌وشيروان مسته‌فا به‌دواي کردنه‌وه‌ي نه‌يني گريئ گرتني بارزانيه‌کانه‌وه‌يه ، ئه‌مه‌ش مافي په‌واي خويه‌تي وه‌ک ئه‌نداميکي ئه‌م گه‌له کونج و که‌له‌به‌ري ميژووي ئه‌م گه‌له پيشکني ، ئه‌و نه‌يني به‌باوه‌ر و بۆچووني به‌ريزي له شه‌ري هاوبه‌شي پارتی - ئيران له حاجي هۆمه‌ران ده‌بينه‌ته‌وه ، ئه‌وا بۆ ئيمه‌ش په‌وايه به‌دواي کردنه‌وه‌ي گريئ هۆکاري ئه‌نفالکردني 182000 مرۆفه‌وه بين ، جي خويه‌تي به‌هه‌رچه پيگاکه‌ي به‌پيژيدا به‌دواي ئه‌و گريه‌ بگه‌پيڤين و له شه‌په هاوبه‌شه‌كاني کورد-ئيران ي سالي 1986 به‌دوايه بيدۆزينه‌وه ، که ليئداني نه‌وته‌که‌ي که‌رکوک مه‌زنترين و سه‌ره‌تاو ده‌ستپيکتي .

ئه‌م خوله‌ي شه‌په هاوبه‌شه‌کان ، چالاکيه‌كاني به‌رفراوانتره له ديده‌واني و پيڤيشاندا نه‌كاني حاجي ئومه‌راني سه‌ر سنوور ، له چاوساغيه‌وه گه‌يشتۆته سه‌ر پيش پاسدارا که‌وتن و هيئانيان بۆ قولايي 150 کم ي کوردستان و ليئداني برپه‌ پشتي ئابووري عيراق ، که نه‌وته‌که‌ي که‌رکوکه ، ماشيني جه‌نگيه‌که‌ي عيراق به‌هۆي ئه‌وه‌وه کاري ده‌کرد و دريژه‌ي به‌جه‌نگ ده‌دا ، ليژه‌دا ده‌بينين رژيم به‌هۆي گه‌وره‌يي تاوانه‌که‌وه ، به‌سزاداني يه‌ک خيل ، دلي ئاو ناخواته‌وه ، دراتر ده‌بينين په‌لاماري هه‌موو ناوچه‌كاني ده‌ره‌وه‌ي شاره‌کان ده‌دا جگه له‌چه‌ند پوازيکي بچووکي جاش نشين نه‌بييت .

له به‌رواري 20-6-1987 ، رژيم برپاري سزا داني هه‌موو بونه‌وه‌ر و گيانداريکي ده‌ره‌وه‌ي ريگا گشتيه‌كاني کوردستاني دا ، به‌مه‌ش

برپاری مەرگی دا بەسەر بەشی زۆری نەتەوێ کورد و ژیان لەسەر خاکی کوردستان ، لە ژێر ناوی سزا دانی نۆکەرانی ئێران .

لە ئاکامی لێدانی نەتەوێ کە رکۆکەو ، کۆرپەوێکی خێرا و بە کۆمەڵ ، ئەو شەو لە ناوچانە دەستی پێکرد ، کە چالاکییەکان لە سنووریدا نەجامدا بوو ، جەماوەری گوندەکانی دەورووبەر پێگا گشتییەکان کەرکوک ، سەرچەم گوندەکانیان چۆڵکرد ، پاشان لە پۆژانی دواتردا لە هەنگاوی یەکەم بەشی زۆری گوندەکان دەورووبەری کەرکوک خاپوور کران ، لە هەنگاوی دووەمدا برپاری وێرانکردنی سەرچەم لادیکان کوردستان دەرچوو ، ئەگەر لە پابردوو جار جارە گوندیکی لە نەجامی زیانیکیەتەنەوێ وێران دەکرد ، ئەوا ئیستا برپاری وێرانکردنی گشتی دا ، لە گرتنی کەس و گروپەوێ گواستییەوێ سەر برپاری مەرگی گشتی .

با بزانیین بەرپێز کاک نەوشیروان مستەفا ، وەک فەرماندەوی ئەو کردە سەربازییە گەورەییە ، چۆن هێزەکی ئامادە کردووێ بۆ بەر پەرچدانەوێ کاردانەوێ هێرشی رێژیم ، بۆ پاراستنی جەماوەر لە تۆڵە کردنەوێ رێژیم و شوپینەواری پەرچەکرداری ، لە کاتیگدا نەوێ پون بوو بۆ هەمووان ، بوو بوو بە نەریتی باوی بەعس ، بەرامبەر هیچ چالاکییەکی بۆ پەرچەکرداری توند و درێندانە نەبوو لە تۆڵەکردنەوێ لە جەماوەر .

بۆ بەرگریکردن لە سەدان گوند و دەیان هەزار گوندنشینی سڤیل ، کە بەشی زۆریان جەماوەری لایەنەکی خودی بەرپێزیان بوون ، لەو

شەوێ لە ناکاودا گوند و ناوچە و بان خانووەکانیان هەموو کرا بە بەشیک لە جەنگی عێراق – ئێران ، دەبینین بەم شیوەیە خۆیان ئامادە دەکەن ، بەرپێزی ئاوا باسی بەسەرھاتی خۆی لەو شەوێ مێژووییەدا دەکات : بۆ بەسەر بردنی رۆژیکی نەزانراو چووینە دێی شیخانێ چەمی رێزان بە هیوای ئەوێ شەوێ داھاتوو بگەرپێنەوێ دۆلی جافایەتی 14 .

باشە دەبێت ئەو پۆژە نەزانراوە کامە بووبێت ، کە بەرپێزی لە چەمی رێزان چاوەپوانی بوو ، لە کاتیگدا سەدان گرد و تەپۆلکەوچەم و شیوو شاخ و دارستان و دۆلۆ .... و دەیان گوند و هەزاران بەرگری میلی و تیپی پێشمەرگەو و چەندین پارتی سیاسی و دەیان هەزار ھاوولاتی سڤیلی نمونە وەک من و کەس و کارم ئاسا ، وەک قەلخانێ مۆیی لە دواي خۆیەوێ وەک نیچیر بۆ بەعس لەو تەختایی و هەلەتانه بەجێ هێشتووێ !

ئەگەر یەکیگ شارهزای دەفەرەکە نەبێت ، وا دەزانیت چەمی رێزان و گوندی شیخان ، لە دەشتاییە کاکێ بە کاکییە لە بن نەھاتووێکانی کەناری کەرکوک ، کەوتۆتە بنی بابەگورپگورپەوێ ! . ئایا دەبێت مانەوێ شەو لە گوندی شیخان چ موزافەفەییەکی سەربازی تیدا بێت ، تاکو بە پۆژی نەزانراو باسبکریت ؟؟؟ ، لەوانەییە خوینەر لە گوندەکانی سەر پاستە شەقامی کەرکوک – ھەولێردا بەدوی ئەم گوندەیا بگەرپێن ، یان لە هەلەتەکانی کەلی سێکانی بیانەوێت بیدۆزنەوێ

، نهك ئهوهى ئەم گونده نزيك به 75 كم له نزيكترين پنتى چالاكىيه كه وه دوور بووييت ، تا دهگهيت پيى ، دهيان شيوو ههلهت و شاخۆلكه و گردۆلكه دپته پښت ، ئەم گونده تا ئىستا ، هيچ تانجيبهك به سهلامتى پيى نهگهيوه و لىي نهگهپاوه ته دواوه ، كۆپتر به ليزه ريش ئه و شيوه قوله نادۆزريته وه ، مهگه ر شيوى شيىرى شاه مه سهوود وا سهخت و قول بووييت .

به ته ئكيد هوه ده ليم ، ئەگه ر پڙيم ئه و پۆزه هه موو سوپاكه ي كۆبكر دايه ته وه و بيخستايه ته گه ر ، ناگه يشته گوندى شيخان ، كه ئه و كات مال و باره گاي دائمى هه قال عه لى بچكۆلى ئەندامى سه ركر دايه تى لى بوو .

دياره هه موو دهم فه رمانده كان ، سه ركه وتنه كان به ناو خۆيانه وه تۆمار دهكهن ، قوربانىيانى راسته قينهش كه دروستكه رانى ميژوون ته نها پارچه شم شاليكيان بهر كه وتوو و دوايى له بيركراون ، له كاتيكدى سه ركر ده كان هه موو دهم به چهندين فرسه خ گوله نه گه يشتوه پييان ، هه رچه نده كاك نه وشيروان له مه وه دووره به هه ق فه رمانده يه كى سه ربازى ئازا و جه سوور بووه .

له جه رگه ي چالاكىيه كه ، كاك نه وشيروان له گوندى مؤرخوارده ي بنارى چيائى خالخالان ده بييت ، ئەم گوندهش كه وتۆته ناوچه يه كى سهختى پر له شيوى قول و تاشه شاخى قات قات و ته پۆلكه ي چر و چه مى قول و په زى چر و پپو قه ميشه لان و پيشه لانى پان و به رينه وه ، چهندين سال

بوو ناوچه يه كى ئازادكراو بوو ، به لام به گوپره ي شيخان زۆر ترسناك و به رده سته : بنكه ي فه رمانده يى هئيزه كه ي خۆم له مؤرخواده دانا . دورى مؤرخواده له كه ركوكه وه له 40 كم كه متر بوو 15 .

له دواي ته واز بوونى چالاكىيه كه ، كۆمارى ئيسلامى كردى به هه لاور هه مووى به ناوى خۆيه وه بلاو كرده وه ، راگه ياندى به مو شيويه ، بانگه وازى به ناوچه ي جهنگ كردنى كوردستان بوو له لايهن ئيرانه وه ، هيچ رۆليكي بۆ ينك نه هيشته وه ، ينكيش وهك حكايه تخوانه كه گه رايه وه هيجى بۆ نه مايه وه ، ته نها ناوچه يه كى ويران و كوير كردنه وي گوند و مالى خانه خويكانيان نه بييت .

شه هيد پيياز به م شيويه ئامازه بۆ پاشقولگرتنى كۆمارى ئيسلامى دهكات له ينك ، كه چالاكىيه كه ي به ناوى خۆيه وه بلاو كرده وه : رۆله كانمان له ره زمه ندگاني ئيسلام توانييان كۆمپانيائى نه وتى كه ركوك خاپور بكن 16 .

ئه وه ي باشه شه رپى كه ركوك به به رچاوى جه ماوه رده وه ئەنجامدرا ، قاره مانه كانيشى راشكاوانه تاكو ئەم چركه ساته بى سله مينه وه باسى رۆلى خۆيانى تيذا دهكهن ، بۆيه هه ر پرسياريك بكرىت له سه ر ئەم روداوه ميژوييه گرنگه ، ئەزانرىت به ره و روى كى ده كرىته وه ، به پيچه وانه ي روداوى حاجى هۆمه ران قاره مانه كان و فه رمانده كانى تاكو ئىستا نه ناسراون و هاشا له به شدارى خۆيان دهكهن .

پېويسته ناوهځنى دانيشتنه پرؤتؤكؤلئيهكان لهگه ل ئيران , ناوهړؤكى نامه ئيمزا كراوهكان , چركه ساتى جيپهجيكردى ههموو ئهوه جهنگه هاوبهشانه , ناوى قارهمان و پالهوانهكانى , ههموو بؤ جهماوهر ئاشكرا بكرين , چونكه روداوگه ليكى گه ووهن و تراژيډياى مهزنيان خولقاندووه , هيچ روداو تراژيډيايه كيش بؤ پالهوان و قارهمان نابيت .

ئازادکردن يان ويرانکردن هه له بجه

تاكو ئيستا ئيمه سنوورى مافهكانمان نازانين , ناشيانه وئيت فير بين , ماف شاردينه وهى له هاوولاتيان , ئاماژه به دهسهلاتى نارپهوا , با پرسيارئيك بكهين , ئايا بؤ تاكى كورد گفتم و گؤكردن له سهر پوداوه تالهكانى نه ته وه كهى خؤى رهوايه ؟ , يان دهسهلاتداران بؤ خؤيان چؤنيان پئى خاسه , دهتوانن بهوشيوهيه ميژوو بنووسنه وه , ئيمه كيش كه دروستكهرى ئهوه ميژوهين و قوربانيدهرى يه كه مى كاره ساته كانين , ههموو پيتهكانى ميژوو خويئى ئيمه لئى ده تكيت , ته نها پؤلى ته مه شاكه ربينين تيايدا , ئه گه ره سهرده مى كؤيله داريدا مرؤفه كان جهسته و بيريان مولكى خؤيان نه بوو , ياساغ بوو له

خه ويشدا ئازاد ين , نايانتوانى له دهره وهى ئيرادهى خاوه نه كانيان بير له هيچى دى بكه نه وه , ئهوا له سهرده مى ئيستادا ساده ترين ماف ئه وه يه , بتوانيت به شدار بيت له گتپانه وهى چيرؤكى مهرگى گه له كهت و نووسينه وهى به سه رها ته كانى خؤت , به لام تاكى كورد تاكو ئه م له حزه يه ئه و مافه ي نيبه و ناشتوانيت منه ي كات , چونكه ئه و پؤژانه ي ياساغه قسه يان ليبيكرت , پؤژه نه ئينى و قاچاغه كانى ناو ميژووى كوردن , پهن له لوغزى گه و ره ي سياسى شاراوه , به م هؤكار و هؤيه وه هه زاران نه ئينى ئه م گه له بردرانه گؤپه وه , كه سيش ناتوانيت له ناو گؤپه كانه وه ده ريانبيئيت , ئايا ئه و چيرؤك و نه ئينيانه سامانى ئه م گه له نه بوون ؟ ههموو بردرانه گؤپه وه , بوونه خؤراكى مشك و مار .

سه رانى كورد ئه و مافه له تاكى گه ل ده سينه وه به قوربانيانيشه وه , چيرؤكه كانى خؤيانمان بؤ بگيئنه وه , داستانه كانى گرتن و سه ربپنينانمان بؤ بنووسنه وه , هه زاران چيرؤكى كپكراومان هه يه , گوزارشت له سهرده مى كاره ساته كان ده كهن , به لام قه ده غه كراوه گوزارشتيان لئى بكرت , با بزانيين كاك نه وشيروان مسته فا كه به پيچه وانه ي ژؤربه ي ژؤرى سياسيه يه كانى دى , كه بؤ خؤى خوينده واره و تا ئيستاش سياسيه يه كى دوور له گه نده لئى و داوينپيسى و جدييه , هه لوپستى چييه له سهر ئه وانه ي له سهر كاره ساتى هه له بجه دئنه گؤ و په خنه ده گرن له پوداوه كانى ئه وكات :

ئازادکردنى ھەلەبجە بوو بە کارەساتىكى نەتەوھىي ، نەك ھىچ
گوشارىكى لە سەر شەپكەنى ئەنفالى (1) سوک نەکرد ، بەلكە
خەم و پەژارەى زياتر کردن و کارى سەلبى کردە سەرورەيان
لەویش خرابتر بوو بە بيانوو بە دەس تاقمى داخ لە دلەوہ بۆ
ئەوہى سەرورەى يەکانى شۆرشى کوردى پى بى نرخ و
تاوانەکانى دوژمنى پى بشۆنەوہ . ھەندى لەو بەناو ((
پۆشنبىر!!)) و ((کورد پەرورەرانە؟)) ئەلئىن

- ئەگەر يەکئىتى ئىترانى نەبەردايەتە ھەلەبجە ، سەدام
بۆمبارانى کىمىايى نە ئەکرد !.

- ئەگەر يەکئىتى ھاوکارى لە گەل ئىتران نەکردايە ،
سەدام گەرميانى ئەنفال نە ئەکرد !.

- خۆ ئەگەر سەرانى يەکئىتى دواى ئاشبەتال دەستيان بە
شۆرپش نەکردايەتەوہ ، ئەوا نەکەس ئەکوژاو ، نە ھىچ
ئاوايىەك تىک ئەدراو ، نە ھىچ کوردى زەرەرى پى
ئەگەيشت ! .

- ھەر بەم لۆجىکە ، ئەگەر مستەفا بارزانى و سەرانى
پارتى شۆرپشى ئەيلوليان دەست پى نەکردايە ، ئەوا

کوردستان تووشى ئەو ھەموو کوژران و وئىرانىيە نە
ئەبوو !.

بىگومان ئەمە لە باشترين خالەت دا نيشانەى بىپەوشى
نەتەوھىي و ، بەلگەى نا پۆشنبىرى ئەوانەيوہ ، لە خرابترين
خالەت دا نيشانەى نا دلستۆزىيانە ، چونکە مئژوو وەھا
نانوسرئىتەوہ و پووداوەکان وەھا ھەلناسەنگىنرى و ناگىرپەرتەوہ
" 17 .

دیسکۆفسكى دەلئىت : ھەر مرۆقتىک لە ئاست ھەموو کەس و شتەک
بەرپرسە " 18 .

نووسەر ھاوولائىيەكى چالاکە لە کۆمەلگاکەيدا ، نەك تەماشەکەرىكى
وردبىنى بىلايەن تەنھا کارى پىاھەلدان بىت بە سەر شکۆمەندى و دانايى
بەرپرسان ، بۆيە بەردەوام قسەى خۆيان ھەيە ، خەوى گەرەيان پىيە ،
جيايە لە خەونى سياسىيەکان ، کەچى کاک نەوشىروان دەيەوئىت
نووسەران و پۆشنبىران بىلايەن بکات لە ئاست پوداوەکان و لە خەونى
گەرەو ئەندىشەى مرۆقدۆستانەو مەزنى پەيامەکانيان دايان مالئىت ،
پوتيان بکاتەوہ لە ھەلوئىست نواندن و پرسىارکردن ، بيانکات بە
نووسەرى سەلارى گوئىگر ، کاريان تەنھا پىاھەلدان بىت بەسەر دانايى و
پاکى و شکۆمەندى و دادپەرورەى دەسەلاندارانا ، دەيەوئىت نووسەران
پۆبۆت بن چۆنيان ويست بەو ئاراستەو ئاقارەيا بىاجولئىنن و بىانسورپئىنن

، ئەمەش بۇ خۇي كوشتنى عەقل ، پرسىيار ، بىركردنەو ، گومانە لە ناخى نووسەردا ، سەرکردە نووسەرى كۆپرى دەوئەت ، بۇ ئەوئەى ھەلەكانى نەبىئەت ، بۇ ئەوئەى پاستىيەكان پەردە پۆش بكات ، نووسەر ھەموو كات بە گومان و پرسىيار كەرە ، ئازادە چ پرسىيارك دەورۆئىئەت ، بە تايبەت لە وردەكارىيەكانى گرنگترىن و ھەستىارتىن قۇئاغى مېژووى گەلەكەمان ، بەلام بەپىزى دەيەوئەت ، وەك نووسەرانى حىزبەكانىان كارىان تەنھا بەسەردا پىدا ھەلەدان بىت و شاباشى شەپ و گەندەلى بكن ، ھىچ پرسىيارك لەسەر پابردووى كارەكانى ئەوان نەكرەت ، ئاخىر نەك تەنھا مېژووكە ھەموو گەل خاوەندىيەتى ، بەلكە نووسەران مافى خۇيانە تەنەنەت لە كاتى پىژووستا بچنە ناو ژيانى شەخسىشەو ، لەولايەنانەى پەيوەستە بە ژيانى ھاوولائىانەو ، پەيوەستە بە چارەنووسى سىياسى گەلەو .

لەم پەرەگرافەو دەرنەكەوئەت ، پرسىيار و گومان لای كاك نەوشىروان ، سىياسىيە جدىيە خاوپنە خوئندەوارەكەمان ، بردراو تە خانەى گوناھە مەزنەكانەو ، بە كرىنى خاوەنەكەى بۇ جەنەم دەبات ، ئەى باشە سىياسىيە پىسە دەبەنگەكان دەبىت چى بلئىن ؟ و چۆن پەفتار بكن ؟ بەرامبەر بە پرسىيارانەى دەيانەئىئەت بەچۆكدا .

كەس چاوەروانى ھەلوئىست دەربىرپىن لە كەرپو لالەكان ، نووسىنىش لە كۆپرەكان ناكات ، بەلام ھەموو چاوەروانى ھەلوئىست و وشەو وئەين لە سىياسى و نووسەر و ھونەرمەندان .

بىنك سەنتەرى پەوايى دادپەرەوئەى نىيە لە كوردستاندا ، تاكو ئىستا ئىمە بىين لە دورو نىكى چەقى (بىنك) ھو ئاستى دلسۆزى و تىكۆشەرى نووسەران و پارت و گروپ و كەسەكان دىارى بكنەين ، نووسەرى مەسئول ئەو كەسە بىت چەپلە لىدەرى باش و شاباشكەرى چالاک بىت بۇ حىزب و سەرکردە ، ھەرچەند سەردەمى سەنتەرى گەل و نەتەو لە گەل وەل بوونى پارتى سەرکردە بە بىر و كردارەو بە ھەتا ھەتايە لە گۆر نراو ، بەكەسىش ناگەرئەتەو .

نووسەر دىلى حەقىقەتە ، كۆيلەى گىرپانەوئەى پاستىيەكانە ، بۆيە دەبىت ھەموو گومانەكان بكات بە پرسىياركرىن ، دەبىت لە عەقلى جىياي ئەو كاتى سىياسىيەكان تىپىپەرئىئەت ، عەقلىك يەك دنيا قىن و شەرى ناوخووى و پىشىلى مافى مرؤفى بەرھەم ھىناو ، تاكو ئىستا بەو عەقلىتەئەيان رىگرن لەبەردەم كرانەوئەى كۆمەلگەى كوردەوارى ، دوژمى پرسىيارن و قىنىان لە وەلامە .

ئەم كارەساتانە شايانى باسكردن و ھەلوئىستەكردن لەسەرى ، ھىزىك لە ھەناو ئەو كارەساتانە بوونى ھەيە ، بە قولى بەرەو خۇي پامان دەكشەت بەرەو ھىزى رەخنەو گومانكردن لە رابردوو دەمانبات ، بۇ جەرگەى پاستىيەكان كىشمان دەكات .

ھەرچەندە بىرنەكان ئەوئەندە گەرەو قولن ، بە رەخنە سارپىژ نابنەو ، بەلام وىژدان ئارام دەكەنەو ، جەستە دەحەسەئەنەو ، لە بىرنى قولتەرى داھاتو دەمانپارپىزىت ، بۆيە دەبىت گومان بكنەين و پرسىيارەكان ئازايانە

هەلپەژژین ، تا وەلام وەردەگرێنەو کۆل نەدەین لە دووبارە و ملیۆن بارە کردنەو هیان .

هیشتا ئەو کارەساتانەى ئەو سەردەمە ، پوداوەکانى ئەو زەمەنە زالە بەسەر بێرکردنەو وە باری ژيانى گەلى كورددا ، شەپىكى وێرانكەر ، تاكتىكى ئابروەبەرى سیاسى ، تیاچوونى فیزیكى و سیاسى بۆ كورد هینا ، بۆیە دەبیت پاشماوەکانى لە زەین و بێرکردنەو هی خۆمان دەر بکەین ، تاكو جارێكى دى تووشى هەمان مەرگەساتمان نەکاتەو .

پاستییەکان نابیت ون بن ، ئەگەر ئیمەش پێى نەگەین ، پۆژیک لە پۆژان جەماوەر هەر پێى دەگات ، بۆیان پوون دەبیتەو ، میژوو جارێكى دیکە دوور لە هینى دەسەلاتداران دەنوسریتەو ، دەبیت بگەین بە کۆدى نەینى ئەو پوداوانە ، پەخنە و پرسیار و گومان پنتى کرانەو هی نەینى کەنە ، خالى گەپانە بەدواى پاستییەکان ، دەرەینانى هەقیقەتە لە بیری ناپاستى ، گەیشتنە بە کۆدى حەقیقەت ، دنیاى پاستگزی و خاوینى .

ینک قۆناغیکى نوێى لە تى هەلپەچانى جولانەو هی کوردی لەگەل کۆمارى ئیسلاى ئێرانى داگیرکەرى کوردستانى خۆرەلات داهینا ، هەرچەندە پارتنى داهینەر بوو لە شەپى حاجى هۆمەران ، بەلام ینک تییپەپاند ، ئەو تى هەلپەچانەى دوینى ، کە کارەساتى گەورەى لى کەوتەو ، ئەمپۆ بەرژەو وەندى نیشتمانى گەلەکەمان وا دەخوازیت بیکەینەو و شیتال شیتالى بکەین ، وردى بکەینەو و لیبیکۆلینەو ، تاكو لە داهاتوودا ئەو شیۆه کارەساتانە دووبارە نەبیتەو ، ئیمە وەك

تاكى ئەم کۆمەلگایە مافى خۆمانە بەرگرى لە قەرکردنەکانى پابردووى خۆمان و گەلەکەمان بکەین ، چونکە خۆمان خاوەند خۆمانین ، نەك پارت و گروپ و کۆمەلێک سەرکردە ، سەردەمى کۆیلەدارى توپدراو ، بە پراتیکیش ئەمپۆ دەرکەوتوو ، بەشى ژۆرى ئەوانەى سیاسەتى کوردیان لەو پۆژانە بەپۆه دەبرد ، تەنھا خەمیان گیرفانى خۆیان و سەلامەتى بانکەکەى هەلەبجە بوو ، نەك چەندین 5000 عومەر خاوەرەکەى دانیشتوانى .

دەیانەو بیت کارەساتى هەلەبجە و شەپى هاوبەش لەگەل ئێران ، لەناو گولدانى خەباتى چەکدارى و بزافى پزگارى نیشتمانى کوردستان بشارنەو ، بەمەش مەبەستیانە خەباتى چەکدارى بۆ پزگارى نیشتمانى و فەتەحە هاوبەشەکان ، لەگەل سوپای پاسدارانى ئێران ، لە یەك خانەدا پزیزەندى بکەن ، بە ژۆر پیمان بەسەلمینین هەمووى یەكە ، ئاخىر چالاکییەکانى هینى پشتیوان(ینک – هەرچەندە ئەمەش تەفسیری جۆراو جۆرى لەسەر کراو ، بەلام ئەو تەفسیرانە پەوایی ئەو شەپە لەکەدار ناکەن) بۆ پشنگیری لە کوردی خۆرەلات لە کوئ و فەتەح و نەسر و کەربەلاکان لە کوئ ؟؟؟ ، کام قەلەم بەدەست ، کام مرقۆفى خاوەند زمان ، کام چاو ، کام گوئ ، کام و کام ... دەتوانیت ئەو 2 تاکتیکە دژ بە یەكە ، لە یەك خانە پزیز بەندى بکات ! ، بۆ هەردووکی بەهەمان ئاواز و پیتەم چەپلە لیببات .

چون بۆ نووسەر په وایه هه لویست دهر پېریت ، له سهر پوداوی بیسه و شوینکردنی بارزانییه کان ، ئاوا بۆ ئیمهش وهک تاکیکی چالاکى ئەم کۆمه لگه یه ، وهک قوربانیه کی ئه و پوداوانه ، وهک بونه وه ریکی سیاسى ، وهک ئاژه لیکى سیاسى قسه کهر ، بۆمان په وایه هه لویست دهر پېرین له سهر سه رجه م پوداوه کانی کوردستان ، هه مان هه لویست له سهر میزه که ی به پیزی وه موو سیاسیه کانی ئه و کاتی کوردستان دابننن ، که خۆیان دهریان بریوه ، چونکه هه لویستی که سایه تیه کی سیاسى گرنکی وهک کاک نه وشیروان که تاكو ئیستا سیاته داریکی جدیه و نه گلاره ته گه نده لى ئابوری و سیاسى و ئه خلاقیه وه ، ته نها خۆی خاوه ندى هه لویسته کانی نییه ، قسه کردن له سهر ئه و که ماسپانه مانای ئه وه نییه ئا و بکریت به دهستی به عسدا و سه پۆرتی تاوه نه کانی بکریت ، به پتی هیچ یاسایهک ناکریت گه ل و خیلک له پای کار و کرده وه ی پارت و چه ند لایه نیک کۆمه لکوژی بکریت ، کوشتنی ملیژنان جه نگاوه ر به ئەندازه ی کوشتنی مندالیکى سفیل له یاساکانی نیو ده ولته تی تاوان نییه ، خه لکی سفیل کۆمه لگای نیو ده ولته تی خاوه نداریه تیان لى ده کات ، به لام تاکی چه کدار و گه ریلای جه نگاوه ر ته نها تهنه گه که ی شانى ئه گه ر گروپ و پارتیه که شی له سهر ی بیته وه لام ، بۆیه هیچ کات و هیچ که س ناتوانیت ئا و به دهستی خویناوی به عسدا بکات بۆ قه تلوعامی خه لکی سفیل .

به هۆی ئه و جه نکه هاویه شان وه سه رجه م کورد له لایه ن به عسه وه کرا به خائین ، له به رامبه ریدا به شیوه ی به ربه رییانه موماره سه ی هۆلۆکۆست کرا به رامبه ر به به شی زۆری مرۆفی کورد ، ئاوه دانی ، سروشت ، مزگه وته کانی کوردستان ... .

نهک ته نها مرۆفی کورد ، بگره سروشتی کوردستانیش سزادرا ، هه موو تاکیکی کورد به جه نگاوه ر درانه قه له م ، هه ر له م بۆچوونه وه هه لئس و که وت له گه ل جه ماوه ردا کرا .

پۆیسته راستیه کانی کاره ساتی (هه له بجه و ئه نفال و بارزانی) له مه رگ پزگار بکه ین ، له فه وتان و بیکردنه وه و ئاوه ژووکردنه وه بیانپاریژین ، ئه وه ی به چاوه کانی خۆمان بینومانه ، به راستگۆیانه بینوسینه وه ، ئیمه پاله وانان و شایه دحاله کانی ئه و کات ، په یامنیری راستیه کانی ، له نیوان میژوو و حه قیه تدا ، ته نها ئیمه و ئیسکه کانی ناو بیابانه کان ئه و راستیانه ده زانیین ، راستیه کی سامناک و مه ترسیدار ، بۆیه له سه رمانه به ئامانه ته وه بیاننوسینه وه و بیگه یه نیین به نه وه کانی داهاتوو ، به هه موو ئه و مرۆفانه ی له داهاتویدا به کوردبوون له دایک ده بن و ده ژین ، بیگه یه نیین به کۆمه لگه ی نیو ده ولته تیش .

هه موو تاکیکی چالاکى ئەم کۆمه لگایه ، له هه موو کات و شوینیکدا ، مافی ئه وه ی هه یه بپرسیت بۆ ؟ ، ده بیته هیچ پرسیاریک بى وه لام له بیر و هیزری خۆیدا نه هیلتنه وه ، ئیوهش تا ئه و کاته ی وه لامى پر به پیستی ئه و پرسیار و گومانانه مان ده دنه وه ، هه ر به چاوی گومانه وه له

کاره‌کافی پابردووتان ده‌پوانریت ، سه‌رده‌می پازیکردن و تاوانبارکردنی پوکه‌شی بی‌ه‌لگه نه‌ماوه ، تاکه چاره‌سهر وه‌لامه به پرسیاره ژۆرو زه‌به‌نه‌کانی ئیمه ، قوربانیان ، گهل ، مرۆفایه‌تی .

ئه‌وه نییه ته‌نھا نووسهران و پۆشنیهرانی نامه‌سنولی کورد ئه‌و گومانه‌یان هه‌بیت و ئه‌م پرسیارانه بکه‌ن ، سه‌یربکه‌ن و بنواپن بزائن پۆژنامه‌نووسیکی ئه‌مه‌ریکی چی ده‌نووسیته ، چۆن شایه‌دی ئه‌وه ده‌دات ژۆربه‌ی خه‌لکی کوردستان هه‌مان پرسیاران هه‌یه : هێرشێ سوپای عێراق بۆ سه‌ر هه‌له‌بجه ، له مانگی کۆتایی شه‌ری هه‌شت ساڵه‌ی ئێران و عێراق هات ، هه‌له‌بجه پێشمه‌رگه‌ی لێبوو ، ئه‌و پێشمه‌رگانه‌ش په‌یوه‌ندییان هه‌بوو به تارانوه ، ژۆربه‌ی کورده‌کان پێیان وایه ئه‌و هێرشانه‌ی رژیمی سه‌ددام له ئاکامی ئه‌و په‌یوه‌ندیانه بوو (رادییۆی ده‌نگی ئه‌مه‌ریکا ، وه‌رگێرانی له ئینگلیزییه‌وه بابان ، مارگریت به‌شیر ، دادگاییکردنی سه‌ددام ..... ، هه‌ولێر پۆست ژماره 65 ، 19-7-2006) .

ئه‌گه‌ر ئه‌و هێرشه‌ هاوبه‌شه‌ی کرایه سه‌ر هه‌له‌بجه ، له جێگه‌یه‌کی دیکه‌و جوگرافیایه‌کی دیکه‌ی ئه‌م کوردستانه ئه‌نجام بدرایا ، ئایا ئه‌و شویتنه کوردی به جیهان نانا‌ساند وه‌ک ئیستای هه‌له‌بجه ؟؟؟ ، بێشک به‌لی ، هه‌روه‌ک به‌ وه‌ی خۆیان نه‌خشه‌یان بۆ پزگاکردنی قه‌لادزی کێشابوو ، ئه‌گه‌ر له‌و شاره‌ نه‌خشه‌که جێبه‌جێ بکرایا ، هه‌له‌بجه به‌ شایه‌ی و

هه‌له‌له‌وه ئازاد بکرایا ، ئه‌وا کاره‌ساته‌که ئه‌و شاره‌و ئه‌و ده‌قه‌ره‌ی ده‌گرتوه ، ئه‌وجا عومه‌ر خاوه‌ر ده‌بوو به‌ خدر خاوه‌ر و هه‌له‌بجه‌ش ده‌بوو به‌ قه‌لادزه ، 5000 هه‌کش ده‌بوو به‌ ژماره‌یه‌کی دیکه‌ و دیمه‌نه‌کانیش جیا ده‌رده‌چوون .

له‌به‌ر خۆشه‌ویستی خه‌لکی قه‌لادزه و نازداری ده‌قه‌ره‌که‌ی نه‌بوو ، ئه‌و نه‌خشه‌یه جێبه‌جێ نه‌کرا ، به‌ره‌ گواسترایه‌وه بۆ هه‌له‌بجه ، به‌لکه‌ له‌ شانسی قه‌لادزه‌یه‌یه‌کان ، باری سه‌ریازی و به‌رژه‌وه‌ندی حیزب و سه‌ر پێیوونی ناوچه‌که بۆ ینک ، ئه‌و شاره‌ی پزگاکرد له‌ تراژیدیا و نه‌یناساند به‌ جیهان : له‌ به‌ر ئه‌وه‌ی چالاکی په‌که‌م بریاری هاوبه‌شی له‌سه‌ر درابوو له‌ لایه‌ن حکومه‌تی ئێران و په‌کیتی به‌ ئاگاداری سه‌رکردایه‌تی سیاسی به‌ره‌ی کوردستانی که‌ به‌ره‌ی قه‌لادزه بوو ناوچه‌که‌ی که‌وتبوه پشت دۆلی جافاتیه‌وه که‌ ئه‌گه‌ر له‌م به‌ره‌یه‌دا شه‌ر هه‌لگه‌رسا کاریگه‌ری خراپی هه‌بوو بۆ سه‌ر ناوچه‌که‌ له‌ لایه‌که‌وه‌ نووسابوو به‌م به‌ره‌یه‌وه‌ له‌ سنووری پانیه‌و قه‌لادزه‌وه که‌ هێزی ئاماده‌کراوی عێراقی لێ بوو له‌ لایه‌کی تره‌وه ته‌نھا رێگه‌ی هاتوو چۆی په‌کیتی بوو بۆ هێنانی که‌ل و په‌لی پێیوستی شه‌ر و بریندار و په‌وانه‌کردن له‌ رێگه‌ی ئه‌م سنووره‌وه بۆ ئێران بۆیه ئه‌و پلانه‌ی که‌ به‌رنامه‌ی بۆ داڕێژرا بوو ئالوگۆپی پیکرا که‌ شه‌ری ناوچه‌کانی هه‌له‌بجه پێش

بخریت و بکریت به چالاکى يه که م و قه لادزه بکریت به چالاکى
دوای نه و 19 .

لایه نه کان له به شکر دنی زیان کارامه ن به سه ر هاوپه یمانه کان خوشیان ,
به لام دستکوت ده شارنه وه و گزی له هاوسه نگرانی خویان ده که ن و
به شیان ده خۆن . نه و چرکه یه ی هه له بجه کوردی به جیهان ناساند ,
به ره ی کوردستانی نه ک پیک نه هاتبوو به لکه هیشتا هیلکه ی نه پیتا و بوو
, ئیتر نازانم چۆن به ره یه ک خۆی دروست نه بویت , برپاری له سه ر نه م
جه نکه نه گریسه داوه , وه ک هه ندیک به رپرسان به ره ی کوردستانی
ده که ن به مۆرکه ری پرۆتۆکۆلی نه م جه نکه : هه ر له دوای
ناشتبونه وه ی گشتی یه کیتی نیشتمانی و حیزب
کوردستانییه کاندای نه م به رنامه یه هه موو لایه نه کان په زامه ندییان
له سه ر دابوو . به به رنامه ی به ره ی کوردستانی و بایه خیای پی
دابوو له رووی پاراستنی نه ینی و ئیش بو کوردنه وه هه ر حیزبه
له چوارچیوه ی سنووری ده سه لات و ئیش کردنی خۆیدا ده ست
به کاربوو هه رچی بو بکریت ئیش بو بکات تا کاتی نه نجام دانی
20 .

له به ر نه وه ی به هانه هینانه وه کان دوورن له پاستیه وه , بۆیه هه ر یه که ,
به شیوه و جۆریک ئاماژه ی پی ده دات , فه رمانده یه کی دیکه ی هه مان
لایه ن , نه م بۆچونه په ت ده کاته وه , شه ری هه له بجه ده باته وه سه ر

هه ولدان بو که مکردنه وه ی پاله په ستۆ له سه ر شه ری سه رکردایه تی , که
له و کاته دا (ینک) ی ته نگه تاو کردبوو , هه رچه نده زانیارییه کانی نه میش
دووهره له پاستیه وه , پوداوه کانی شه ری هه له بجه له پاستیدا و نالین
: له گه رمه ی نه و شه رانه ی سه رکردایه تیدا و بو که مکردنه وه ی
گوشاری شه ره که ئیران هیزیکی گه وره ی گرد کرده وه به
هاوکاری هیزه کانی ئوپۆزسیۆنی عیراقی و کوردستان بو
په لاماردانی هه له بجه و ناوچه ی شاره زوور , به لام ئیران له
دوای ده ستی له و به رنامه یه هه لگرت و په شیمان بوه وه ,
بۆیه یه کیتی به هاوکاری هیزه کانی پارتی و سۆسیالست و
بزوتنه وه و هه ندیک هیزی به دررۆژی 14-3-1988 په لاماری
ناو شارۆچکه ی هه له بجه یان داو له گه ل یه که م هه نگاوی
په لامارداندا هه موو شوینه کان له دوژمن پاککرایه وه و جیگا
حه ساسه کان که وتنه ده ست پێشمه رگه , هه روه ها پێشپه وه ی بو
ناوچه کانی تری شاره زووریش کرا به تایبه تی بو بیاره و خورمال
و تا نزیک سه ید سادق پاکسازی کرا 21 .

فه رمانده یه کی دیکه ی داستانی قورگرتنه وه بو خه لگی شاری هه له بجه
, لی سه ر به پارته یکی دیکه , به جۆر و شیوه یه کی تر باسی هیرشه که
ده کات , که ته واو پێچه وانه ی ئاماژه پیدانی به ریزی پێشوه .

له نووسینه که پیدا په نجه بۆ ئه وه پاده کیشیت ، هیزه کانی لایه نه کانی کوردستانیش نه بونایا ، ئه وا ئیران به تهنه هیرشه که بیان هر نه نجام دهدا ، واتا پۆلی کلکایه تی پاشکویه تی ناچار ده به خشیت به لایه نه کوردییه کان ، نه ک قاره مان : هیزه کوردییه کان وه لامی ئه وه بیان به هاوکاری ئیران له هیرشی هه له بجه به ناوی فه جری 10 وه ، هر چه نده ئه گه ر هیزه کوردیه کانیش به شداریان نه کردایه ئیران خۆی ئه وه هیرشه ی هر ده کرد به لام ئه وه نده جیکای نه ده گرت و عیراق ئه وه نده زهره ری لی نه ده که وت وه کو باس مان کرد قیاده ی هاوکاری له گه ل ئیران کاک شیروان شیروهندی له لایه ن سۆسیالسته وه قیاده ی مهیدانیش له سنووری نه حمه د ئاوا به شداری کرد وه قیاده ی یه کیتی نیشتمانی کاک فه ره بیدون عبدالقادر و مهیدانیش کاک شه وکه ت حاجی مشیر و له بزووتنه وه ی ئیسلامیش مامۆستا مه لا علی و مهیدانی و هاوکاری بووه له پارتیش مولازم باببه کر قیاده ی هاوکاری له گه ل ئیران و کاک حمید نه فه نیش قیاده ی مهیدانی و مه سئولی لقی 4 بوو 22.

((هر ئه و پۆژه هیزیکی ئیران گه یشته گردی به کر ئاوا له لاشه وه پاسدار گه یشته ناو هه له بجه و پاشان پيشمه رگه ی

یه کیتیش به هاوکاری ئیران گه یشته ناو شاری هه له بجه پيشوازییه کی گه رمیان له پيشمه رگه ی یه کیتی کردبوو 23

به شیک له وه هیزانه له هاوپه یمانییه تی له گه ل ئیران تییان په پاند ، گه یشتنه قوناغی بوون به به شیک له سوپای ئیران ، هر وه ک شه هید شه وکه ت حاجی مشیر ، ئاماژه ی پی دهدات ، له کۆبونه وه کاندایا ، بزووتنه وه ی ئیسلامی وه ک هیزیکی ته واو ملکه چی کۆماری ئیسلامی ئیران گوی پایله بووه و کاری کردوو ، له لایه نه کانی دیکه زیاتر مل که چی بپیاره کانی ئیران بوونه : له م کۆبونه وه یه دا لیپرسراوانی ئیران به نوینه ری هر سی حیزبه که ی به ره ی کوردستانی راگه یاند که ((بزووتنه وه ی ئیسلامی)) هه موو بپیاریکیان سه ر به ئیرانه له م شه ره دا ، چونکه بزووتنه وه ی ئیسلامی تهنه یه ک سال بوو دروست بووبوو 24.

چه کداره کانی بزووتنه وه ی ئیسلامی ، به بۆنه ی سه رکه و تنه کانیانه وه ، شای و لۆغانیان له هه له بجه گپراوه ، میدل نیست وچ و چاودیری مافی مرۆڤ له م باره یه وه ده نووسن : چه کدارانی بزووتنه وه ی ئیسلامی عیراقی به بۆنه ی سه رکه و تنه وه شایی و هه لپه رکییان له به رده م باره گای ئه من و ئیستخبارات دا ساز دا بوو که بۆخویان داگیریان کردبوو ، به لام خه لکی شار به گشتی له چاوه روانیی به لآو

مەترسییەکی گەورەدا بوون ، بە تاییبەتی کەوا لە ماوهی 15 مارت دا فەرمان بە کارمەندانی فەرمانگەکان درا چۆلی بکەن و بگۆڕنەوه 25.

بەلام نامەکی خۆلیخۆشبوو مەلا عوسمان عەبدوالعەزیز و ناماژەیی پیچەوانە دەدەن ، هاشا لە پۆلیان و بەشداری لە چالاکییەکی و شاییی سەرکەوتنەکی دەکەن ، خۆیان ناکەن بە شەریکی زیانەکی ، دەهەرییەکی بە ملی خۆیان نامێنن و هاشا لە چەپنی گۆرانی و گرتنی سەرچۆپی و هەلپەپکێیەکی دەکەن ، هاشا لە ئەلاو ئەکبەر و تەکیبەرەکانی دواي نازادکردنی شار دەکەن ، چونکە دواتر ئەم چالاکییە نەغزبوونی شار و کۆمەڵ کۆژی دانیشتوانەکی لیکەوتەوه ، شکست و زیانی نەگەتیش هەموو دەم هەتیوه ، بی کەس و دایک و بابە ، هەموو کەس لێی هەلدێت ، ئەگەر ئەو نامەییە پیش کارەساتەکان لە دەزگایەکی پاگەیاندن بۆکرابیتەوه ئەوا جێی متمانەییە و دەلێن بارەکەلا ، بەلام بۆکرادنەوهی دواي کارەسات بە عانەییەکی قەلب ، لە کۆتایی نووسینەکی دا هەردوو نامەو بۆچونەکی وەک خۆی بۆکرادەوه .

پاسدار لە چەند پۆژ پیش 16 ی مارتەوه ، هاتنە ناو شاری هەلەبجەوه و بە ناشکرا تیایدا بینراون : وەک باس دەکری هەندی لە پاسدارە ئێرانییەکان هەر زوو لە 13 ی مارتەوه دزەیان کردبوە ناو شارەوه و لە شەوی 15 ی مارتدا بە ناشکرا بە ناو شەقامەکاندا

نمایشیان دەکرد و بە یاوه‌ریی کوردە عێراقییەکان و سلاویان لە خەلکی شار دەکرد و هاواریان دەکرد " الله اکبر خومەینی رەهبر " 26 .

، " و خۆیان دەکرد بە ناو مالەکاندا و فەرمانیان پێدەکردن نانی شیوانیان بۆ نامادە بکەن . هەندیک بە ماتۆر بە دەوری هەلەبجەدا دەسووانەوه ..... " 27 .

گرتنی هەلەبجە بۆ ئەوه نەبوو بکریتە سەرەتایەکی بۆ پاککردنەوه و پامالینی بەعس لە هەموو کوردستان ، بەلکە بۆ کردنی بوو بە ویستگەییەکی بۆ گەشتن بە شارەکانی نەجەف و کەرەبەلا ، بە گۆڕەیی ئەو ناماژانە ، کە جێی متمانەیی جیهانیین ، وا پێی دەچیت هەفالانی پێشمەرگە ، گەفتی ئەوه‌یان بە پاسداران داییت ، چاوساگیان بۆ بکەن ، تا گەشتن بە شارە پێرۆزەکانی نەجەف و کەرەبەلا ، لە پرسیاری پاسدارەکان لە خەلکی هەلەبجە ئەمە دەخوینرایەوه : " ئەمانە لە خەلکە واتی ورمادەوه‌کی سەر جادەیان دەپرسی کە شارە پێرۆزەکانی کەرەبەلاو نەجەف چەند لێرەوه دوورن " 28 .

کاک نەوشیروان مستەفا ، بە پیچەوانەیی هاشاکردنی برادەرانی بزوتنەوه و خۆ دزینەوهی هەندیک لایەن ، ئەو هیژانەیی بەشداریبوونە لە داستانی پزگاری هەلەبجە ناوا ریزبەندییان دەکات : هیژە کوردی

یەکان : یەکیتی ، پارتی ، حەسک ، بزوتنەوێ ئیسلامی ھێزی
سەرەکی ڕزگارکردنی ھەلەبجە بوون 29 .

لەبەر ئەوێ پەوتی چالاکییەکە لە دواییدا پێچەوانە کەوتەو ،
پێشمەرگە بە زیان لێی دەرچوونە دەرەو ، کورد کرا بە قوریانی
گەشتنی پاسداران بە شارە پێرۆزەکانی نەجەف و کەربەلا ، بۆیە
کاک نەوشیروان ، ھەموو بەشداریبووان لە چالاکییەکە دەکات بە برا بەش
لەگەڵ ینک ، قەت ینک ئاوا سەخی تەبیەت نەبوو ، لە دابەشکردنی
سەرکەوتن لەگەڵ ھاوێپیمانەکانی ، بە تاییەت دەستکەوتی سەربازی ،
ھەموو کات گۆشتی بۆخۆی خواردوو ، پێخۆلەشی بۆ ھاوێپیمانەکانی
بەجێ ھێشتوو ، ھەرچەندە لە پاستیدا پێشمەرگە یینک ، لە چالاکییە
سەربازییەکان بەشی شیریان ئەجامداو لە کوردستان ، پێشەنگی
خەباتی چەکداری بوونە .

بەھەقیش بۆخۆی وایە ، ئەوێ تەنھا پەزنامەندی لەسەر پەیماننامە
کردییت ، تەنھا پڕۆتۆکۆلەکانی واژۆ کردییت ، بە ئەندازە ی پشکی
گەورەترین لایەنی خاوەند گەورەترین ھێزی سەربازی لە دورینەوێ
زیان و ھەلە ی بەردەکەوێت ، بۆیە ئەو لایەنانە بەبێ جیاوازی برا شەریکن
لە ھەموو شوێنەوارەکانی ئەو شەپە ، چۆن لە دەستکەوت و سەرچۆپی
یەکەم پۆز شەریک بوون ، ئیستا لە پرسیار و گومانەکانی ئێمەش
یەکسانن .

لە دورینەوێ دەسکەوت و شکست ، گزنگ باوہ پپوونە بە چالاکییەکە ،
نەک بەشداری ژمارە ی زۆری جەنگاوہر و ھێزی ناگری ئەو لایەنە لە
شەپەکە .

بەپێزی ناپاستەوخۆ دان بە شکستی ئەو جەنگ و داستانە دەنیت ،
بەوێ کەس خۆی ناکات بە خاوەندی ، لە درپۆزە ی نووسینەکەیدا
بەپێزی بەم شیوہ یە باس لە نمەک حەرامی ھەندیک لایەن دەکات و
دەنووسییت : ھەر وہ کو چەندین جار روی داوہ کە ، سەرکەوتن
ھەموو لایەک خۆی کردوہ بە برا بەش لە تیک شکانیش خۆی
دزیوہ تەوہ 30 .

منیش بە تەواوی لەگەڵ ئەو بۆچونەم ، ئەو لایەنانە ئەمپرو ناویرن
خۆیان بکەن بە شەریکە بەشی شەپەکە ، ھاشا لە رۆژ و بەشدارییان
دەکەن لە چالاکییەکە ، بۆیە پپووستە بە پرسیارکردن ھەموویان
بدۆزینەوہ و بکریین بە برا بەشی ئەو شەپە ، برا بەشی پرسیار و
گومانەکان ، ھەرچەندە کاک نەوشیروان ئەو ئەرکە ی ئەنجام داوہ ، بێ
وہلامی برا بەشەکانیش باشترین بەلگە ی شەریکایەتیانە لە
کارەساتەکە .

لایەنیکی سیاسی ئەگەر تەنھا واژۆی لەسەر پڕۆتۆکۆلەکەو
ئەنجامدانی شەپەکە کردییت ، چەپلە ی بۆ ھەلگیرسانی لیداییت ، بە
ئەندازە ی ئەو لایەنە ی رۆژی سەربازی سەرەکی گپراوہ ، پشکی لە
دورینەوێ ھەلەکان بەر دەکەوێت ، ھەلە لە ھەوئووستەوہ یە ، نەک

له وردده كارپه كانی به پراکتیزه كردن ، له هه لویستی سیاسیییه وه دیه ، نهك ژماره ی جهنگاوهر و هیزی ناگری لایه نی به شدار بوو و ناوچه ی سه ربازی .

ژیان هه موو كات نه زمونیک له وانی دیکه زیاتر فیتر خه لك ده كات ، نه ویش نه وه یه زهره ر هه تیوه كه س خوی ناكات به باوكی ، بردنه وه ش هه رده م شه په له سه ری ، كه واته جهنگ له سه ر نه جامی سیاسییه ، نهك ده سه كه وتی شه پ ، شه پی هه له بجه ش بویه بی بابه ، چونكه ده سه كه وتی سیاسییه كه ی قیژه ونه .

نه وه ی له ناو شار بوو بیئ ، پشتی به كه مینه كانی سه ر جاده ی گشتی به سه توه ، ده نا خوی راناگرت و ده ستی بو ناگر بازی وا كه وره نابرد ، بویه هه موو ته واو كه ری داستانیکی مه زنن ، دواپی بوون به قاره مانی كاره ساتیکی مه زن .

ئیران هه موو ده سه كه وته كانی شه ری هه له بجه ی بو خوی برد ، سیاسی و سه ربازی و تالان و برپۆ ، پارتیه كوردیییه كانی ش جگه له كاره ساتی هه له بجه بو گه له كه یان و وینه كه ی عومه ر خاوه ر بو بازارگانی پیوه كردن ، هیچی دیکه یان بو نه مایه وه ، له عه مه لیاتی : فه جری 1 دا كه وهك ئیران باسی كرد ده سه كه وته كانی جگه له 800 كم چوارگوشه له ناویدا 102 گوند كه سه ره كیترین ده سه كه وتیش رزگار كردنی هه له بجه بوو) 31 .

دوا ی چالاکییه كه ، لایه نه كوردیییه به شداریوهه كان ، وهك شاگردیش له لایه ن ئیرانه وه قه بولنه كران ، بویه چه مکی نازاد كردنی هه له بجه ، بوو به ده سه ته واژه یه کی پوچ و بی مانا كه س ناویریئ له مپویدا به كاری بهیئیته وه دووباره ی بكاته وه ، ته نانه ت له دانیشته حزبییه كانی ش : ئیران له برژی 19-3-1988 كارییه کی به ناو ره زانی وه دانا بر قایمقامی هه له بجه و لای خانوه كانی گولان له و به ری چه مه كه وه مورو كورسی و میزی خوی لی دانا و بانقی هه له بجه ش حه ره سی یه كیتی له سه ر دان دراو مو دیری بانقی هه له بجه ش كاك قادر سو فی سه عید بو ی ئه مرئ له حكومه تی ئیرانه وه بو پاسداران ده رچوو بو كاتی پیویست ده توانن تا شتتان پی ده كات له مالی خه لكی و له بازاری هه له بجه ئیستیفا ده بكن و دوا ی حكومه ت ته عویز و زه ره ریان ده داته وه یاخوا جه زای خیری خاوه نه كه ی ده داته وه نه وه ش قوناغیك بوو بو نه وه ی ده سه كاری مالی خه لك بكریئ ئیران ته بلیغی هه موو حیزبه كانی كرد نابیت كه س له ناو هه له بجه مه قه ر دانی و كه س به روا ته ناو شاره وه ته نها ئیران بوی هه یه و به وه ره قه ی فه رمان داریه وه 32 .

تالان و بړۍ ئيران له شاری هله بجه ، همه لایه نه و همو شویمیکي گرتوه ، نه گهر عیراق کیمیا بارانی هله بجه ی کردبیت و خه لکه کی کوشتبیت ، نهوا ئیرانیش سه رتاپای میراتی پاشماوه ی خه لکی نه وشاره یان تالان کرد ، له و جه نکه نا پیروزه دا سه ر بۆ به عس مال بۆ ئیران بوو : ... له لایه کی که وه ئیران له سه ر به نامه که وه بردنی هه رچی شتی به که لک هه یه بۆری ئاو گه وره و بچوک و ته نکه ری ئاوو به نزیل و نه وتی عه سکه ری و مه دنی هه رچی ده ست که وت مالی حکومت یان دائیره کان وه ته قاننده وه ی هه ندیک جینگای گرنگ وه ک کارگه ی په تاته ی سیروان کارگه ی جگه ره ی هله بجه وپردی زه لم و زوری که و بینای باشی ته قانده وه وه کو گازینوی ئه حمه د ئاو له پشتی په لگه وه وه له پوژه کانی دوایدا که وه برینه وه ی عاموده کانیش عمودی ده بریه وه و ده بیرد نه وه ی به کار بهاتایه شو فل و سه یاره و هه تا سه یاره یشه خسی و بلدوزه رو زور شتی برد ده یه ویست هه یج به جی نه یه لئ له دوا ی خو یه وه ، له ئیواره ی پوژی 24-3-1988 من له بازار ی هله بجه و تیپه پ بوم سه یرم کرد هه ندیک له براده رانی په کیتی و پاسدارانیش لایان وه ستابون به کزسه وه و مه کینی له حیم خه ریکی خه ریکی بانقه که ی هله بجه

بوون ئیمه نه وه ستاین بۆ به یانییه که ی واته 25-3-1988 سه رم دا له و په زانیه که داندرا بوو به فه رمانداری هله بجه سه یر ده که م بۆله ی دیت و وتم چیه ووتی بانقه که یان بردووه فه رده یه ک پارهی ورده داندرا بوو په نجایی و دینار وله و بابه ته و وتم خوتان بردوتانه ... و وتم بۆ نه وه پاشماوه یه ک نیه لات داندراوه .. ووتی نه وه چوین له بنی قاسه که دا کومان کردو ته وه و وتم ئیوه حه ره س نه بوون ووتی با ئیمه و په کیتی پیکه وه حه ره س بووین ئیمه حه ره سه کان خومان گرتووه له وانه یه په کیتی بیت .....

..... هه مان شه و له شکری خوراسان له تیپی)

2) ی ئیمام په زا بانقه که یان ته قانده وه و پاره که ی که زیاتر له (

700) هه زار دیناری پارهی خه لکی و زیاتر له 70 کگم زنیپ و زور شتی به به هایان برد ..... 33 .

به گویره ی و ته ی دانیش تووانی شاری هله بجه ، دوا ی دوو پوژ له کیمیا بارانه که ، شاره وانی کرماشان هاتنه شاری هله بجه ، هه رچی که ل و په لی گه وره هه بوو بۆ خو یان بردیان ، نه وانیش پښیداو بوون له لایه ن هیزی پشمه رگه وه .

تروك بوونه ، دياره مەرج نىيە ئەم بېيارە ھەموو كات لەسەر ھە دەرايىت ، جارى وا ھەيە بېيارى شەخسى ھەرماندەيەك پۆل دەگىرپىت .
ئەوانەى ھەموو دەروازەكانى ژيانىان ئابلوقە دابوولە بەردەم جەماوەر ، پېشمەرگە و پاسداران شورايەكى ۋەھمىيان لە بەردەم دەريازبوونى خەلكەكە دروست كوردبوو ، بۇ پىگە گرتن لە بەردەوام بوونى ژيان ، ئەو خەلكە ناين زانى بە چ دەروازە ۋە دەرگا يەكدا خۆيان لە مەرگ پزگار بكن ، لە ھەر يەكەكانى خۆين و ژەر دەريازين ، لە چ سوكنايەك خۆيان ھەشار بەن ، ژيانى خۆيان و مال و منداليان لە كۆتا بوون بپاريزن .
شەھيد پىياز زۆر ئازايانە ، ئەو سەرۋەرييەى لە دواى مەرگ بۇ خۆى تۆمار دەكات ، خۆى پاك دەكات ۋە لە ھەموو گومانىك ، گومانەكان لە دليدا زيندانى ناكات ، راستىيەكان لە جەماوەر ناشارىتە ۋە ، دەيخاتە سەر كاغەز و دەليت ئەمە راستىيەكانە ، تەزكىيەى ھەموو گومانەكانى دلى ئىمە و پرسیارەكانى مېشك و ئازارەكانى ناخمان دەكات ، باس لە داستانى پزگارىيە ھەلە بچە دەكات ، بە توندى پەخنە لەوانە دەگىرپىت پىگر بوونە لە دەرياز بوونى خەلك .

ئاخر ئەگەر تۆ دەمامكى كىمياوى بە دەم و پلته ۋە بىت ، بەلام رىگای دەريازبوون بە جەماوەر نەدەيت ، ئەمە جگە لە خۆكوژى بە گەل و بەبارمتەگرتنى جەماوەر زياتر ھىچى دىكە نىيە ، ئەگەر ترست لە مەرگ نىيە ، ئەم دەمامكى كىمياويانە چىيە بەقەدتانا شۆرپۆتە ۋە ، بۆچى ھەموو بە كۆمەل ھەلتانگرتو ۋە ؟ .

پىگە گرتن لە دەرياز بوونى خەلكى شارى ھەلە بچە

يەككە لە دياردانەى كە سياسىيەكان لەكاتى خۆيدا بە لەخۆبايىونە ۋە ئەنجاميان داو ۋە بە ملھورپىيە ۋە جىبە جىيان كوردو ۋە ، ئىستا لە بەرامبەر ۋە لامدانە ۋە پرسیارەكانى و ئاشكرانى نەپتىيەكانى زۆر لاوان ، ناويزن ئازايانە گوى بىستى پرسیار كوردن بن لە بارەيە ۋە ، پىگە گرتنە لە جەماوەر بۇ دەرچوون لە ھەر يەكەكانى ژەر و جەنگ و كىلگەكانى مەرگ ، لە ترسى ئەو ھى گومان لە پابردووى سياسيان بكرىت ، مېژو ۋە پرسیارەرييەكانىان بخرىتە ژىر گومان و پرسیارە ۋە لە پرسیارانە زارە

ئەو نىيە تەنھا ئىمەى نا مەسئول ، لىرەو دەور بە دەور ئەو پەرخانە بگىن ، بەلگە شايدەد حالەكان وقارەمانەكانى ئەو سەردەمانە كە بەشيك بوونە لە پوداوەكان ، بۇ خۇيان كارەساتەكەمان ئاوا بۇ دەگىنەو ، شەھىد رېياز لەم بارەيەو دەنووسىت : . . . . ئەو لىپرسراوانەى لە ھەلەبجە كارى نا جوامىرانەى دەور لە رەوشتى پىشمەرگانەيان ئەنجامدا پىويستە بۇ كۆمەلانى خەلك دەست نىشان بگىت تا رەش و سپى لىك جيا بگىتەو ، بە راستى رىگا گرتن لەو خەلكە تاوانىكە مەگەر بەعسىيەكان لە دەستيان ھاتىبى 34 .

بە گويزەى وتەى دانىشتوانى شارى ھەلەبجە ، مامۇستا مەلا ەلى پابەرى بزوتنەوئەى ئىسلامى كوردستان ، لە كاتى كۆكردنەوئەى خەلكدا بۇ وتاردان بۇيان ، لە ئەنجامى تۆپبارانكردنى شار ، چەند كەسىكيان بوونە بە قوربانى .

ئەگەر مەلا ەلى بۇ گويزگرتن لە وتەكانى ، خەلكى ناچار بە كۆبونەو كوردبىت ، چەند دانەيەكيانى بۇ بەھەشت ناردبىت ، يەككىتىش وەك پىشەى ھەمىشەى خۇى ، بە بچوكتىن سەرکەوتن بەھارى ھىناوئەتە چۆك و بانگەشەى نەمانى پڙىمى كردووە ، وەك ئەوئەى بەعس ھەمان پڙىم نەبىت ، پڙزانە فرۆكەكانى ئاسمانى تارانيان كردبوو بە شوپىنى تەراتىنى خۇيان ، پىشتر شارى سەردەشتيان لەو دىو سنوورەو دايە بەر چەكى كىمىاوى ، كاك مەمەدى حاجى مەحمود ئاوا باسى ئەم پوداوە دەكات : تەيارە لە سەعات 2 ى پاش نىوەرۆ چەند جارلىك لە

ھەلەبجەى دابوو لە دواى نوڙى نىوەرۆ مامۇستا مەلا ەلى داواى لە خەلكى ھەلەبجە كردبوو دواى نوڙى نەپۆن قەسەيان بۇ دەكات لە كاتى قەسەكردندا تەيارە لىى دان و خەلكىكى نۆرى كوشت پىش ئەو خەلك دەيەويست لە شار دەربچىت بەلام يەككىتى نىشتمانى رىگای لە چوونە دەرەوئەى خەلكە كە گرتبوون نەك ئىجبارى بى بە موکەبەرە پىى وتبون و داواى لى كردبون ھەركەس لە مالى خۇى بىت پڙىمى عىراقى نەماو لە ناوچەكە و كەس نەترسىت نۆر لە خەلكى لە دەرەوئەى شارگەرابووەو ناو شار كە دەبوو داوا لە خەلكى بگىت شار چۆل بكات ، لە سەعات 2 ى پاش نىوەرۆو قەسفى كەرمى لەسەر بوو ھەندىك خەلكى ھەلەبجە بەرەو ەنەب و سازان و ەبابەيلى دەرچوبون بەلام بە نۆرى تەيارەكان لەناو شارى ئەدا بۇ ئەوئەى خەلكەكە لەشار دەرنەچن و بۇ ئەوئەى بە كىمىاوى لىيان بدات دواى ئەو خەلك ھەمووى خۇى لەژىر زەمىن و مالاكان شاردبووەو لە سەعات 30،3 پاش نىوەرۆ پڙىم 7 تەيارەى جۆرى سىخوى روسى كە ھەندىك كەس وايان دەووت 35 .

مەجلىسى ئەعلاى ئىسلامى عىراق و ئىترانىيەكانىش ، رىگر بوونە لە دەرچوونى خەلك لە شار بۇ خۆ پزگارکردنەيان لە پەلامار و ھىرشى پڙىم

، وەك ئەوئەي دانىشتوانى شار دىلى جەنگى ئەوان بىن ، ئەو ھەموو ھىزە پەنگاۋ پەنگە ، بەشىۋەي جۇراۋجۇر پىش بە دەرچونى ئەو خەلكە بگرن ، بىشك بالئەدەش ناتوانىت خۇي لەو ھەموو ئابلوقەيە پزگار بكات ؟؟ : ئىران و ھىزەكانى مەجلىس ئەعلايا فەيلىقى بەدربە تايبەتى جىباۋازى پەفتارىيان لەگەل جەيشى عىراق نەبوو بە ئاشكرا بوو شەپريان بە پارتى و يەككىتى و سۆسىالست دەفرۆشت و دەھاتنە ناو مەقەرەكانمان ئەگەر جاشىك يا سەربازىكى عىراقى لە مەقەرپى لايەنە كوردىەكان خۇي شاردىبىتەو ئەوان دەھاتن بۇيان و دەھان برد 36.

((لە سەعات 1,5 ى شەو 15-16-3-1988 ھەوالمان بۇ ھات لە پىشتى سەربازگەي دەلەمەپى پىشتى ھەلەبجە ، ھىزىكى سوپاى ((9ى بدر)) سەر بە ئەنجومەنى بالاي شۆرپى ئىسلامى عىراق بوون و لە گەل ھىزەكانى سوپاى پاسدارانى ئىراندا لەو شەپەدا بەشدار بوون ، پىكايان لەو خەلك و مالانە گرتىبوو كە بەرەو دىھاتەكانى ((پىشاۋ بۇين)) ى سەر سنوور كەوتىبوونە پى و لە شار دەرئەچوون 37.

شەھىد شەوكتى حاجى مشىر ، سەبارەت بە پۇلى ئىران لە پىگەگرتن لە دەرچونى جەماوەر ، ھەمان ھەلوئىستى ھەبوو ، بەوئەي پىگىرى

كردوۋە و نواندوۋە لە بەردەم خۇ دەربازكردنى خەلك لە شار : لە چەند شونىكى ترەو كە خەلك رۆىشتىبوون ھىزى ئىرانىان دىبوو بەو شىۋەيە پىگەيان لى بەستىبوون و نەيان ھىشتىبوو بپۇن بەشنىك لە خەلكەكە گەرابونەوہ بۇ ناو شار يان لە دەوروبەر بلاۋەيان كردىبوو 38 .

ھەرچى سابىر كۆكۆيى بەم شىۋەيە ئامازە بە پىگىيەكان دەكات لە بەردەم دەربازبوونى خەلك ، بەلام لە بەرئەوئەي ئەم ھەموو پەخنەكانى تەنھا ئاراستەي كۆنە حزبەكەي خۇي دەكاتەوہ ، بۇيە لوجىك لە دەستە دات : كۆمەلانى شارى ھەلەبجە لە پۇئى 13_14_15_3 1988 ھەوليان دابوو شارەكەيان چۆل بگەن لە ترسى نىيازى كلوى بەعسىيەكان ، بەلام لە لايەن لىپرسراوانى يەككىتى نىشتمانىيەوہ پىگەيان نەدرايوو شارەكەيان چۆل بگەن و بەلئىنيان پى دراىبوو كە پارىزگارىيان لى ئەكرى (نالەي پىشمەرگەيەك بۇ مئىژو ، بەشى يەكەم ، سابىر كۆكۆيى 2001 ل، 285).

مەلا كرىكارىش ئامازە بە پىگە گرتن لە دەربازبوونى خەلك دەكات لە بەشى كۆتابى بابەتەكە دەفەكەي وەك خۇي دەخوئىننەوہ . نۆدبەي بۇچون و ھەلوئىست و بىرو پا و ئامازە پىدائەكان ، لەسەرئەوہ كۆك و تەبان ، ئىران و بەدر و پىشمەرگە پىگىيان دروستكردوۋە

له بهردهم خۆ دهریازکردنی جه ماوه له شاری هه له بجه ، بهم هه لویسته شیان زۆرتین ژماره ی هاوولاتیان کردوه به نیچیری گازی خه رده لی به عس : له هه ندی ریگه دا ئیرانییه کان و ، له هه ندی جاده و ریگه ی دیکه شه وه پیشمه رگه پیشیان له خه لکه که گرت و ، گنیرایاننه وه بۆ نیو شار ، لیکدانه وه ی سه رکردایه تی حیزبه کان نه وه بوو ، شاری هه له بجه و ده وره به ری وه ک نیوچه و پیگه ی رزگارکراو له ژیر کۆنترۆلیاندا رابگرن که خه لک و ئاوه دانی تیدا بیت 39.

هه رچه نده له لایه ن حکومه ته وه ، پیش هه نگاهه کانی تۆله کردنه وه ئاماده و سازکراوو ، به لām لایه نه سیاسیه کان ، خۆیان له گیلی دابوو و گرنگیان به هه نگاهانه ی به عس نادا ، وه ک نه وه ی هه یچ نه زمونۆکی پیشتریان له گه لیان نه بوو بیت ، هه رچه نده بۆ خۆیان ده مامکی کیمیاوی و دهرزی دژه ژه هریان ئاماده کردبوو : له لایه ن حکومه ته وه فه رمان ده رکرابوو فه رمان به ره کان شار جبیلان 40 .

هیرشه کیمیاوییه که بۆ سه ر دانیشتوانی شار ، دوا به دوا ی داگیرکردنی هه له بجه ، گه رماو گه رم نه نجام نه درا ، تاکو نه گه ری نه وه بکه ی خه لک هه ل و کاتی خۆ دهریاز بوونیان له به رده م نه بووه : دوا ی چوار پۆژ هه له بجه بۆردومان کرا 41 .

جه ماوه ری هه له بجه ، بۆچونیان له سه ر ریگه گرتن له جه ماوه ر و دهریازبوونیان و پیشبینیکردنی هیرشی کیمیاوی بۆ سه ر دانیشتوانی شار له به کتری جیا به ، نه دامانی پارته سیاسیه کان ، نه وانیه لایه نه که یان تاوانبار کراوه به ریگه گرتن له جه ماوه ر ، به پیچه وانیه جه ماوه ره وه هه لویست دهرده بپن ، نه وان پیشیان وایه ، پیشبینی نه وه نه کراوه هیرشی کیمیاوی بکریته سه ر شاری هه له بجه ، وه لی له وه لادمانه وه کانیا ن باسی نه وه مان بۆ ناکن بۆچی نه وه هموو قیناع و دهرزی دژه به کیمیاوییه یان له و کاته دا پی بووه : (کامیلی حاجی عه لی) نه نداسی مه کته بی سیاسی بزوتنه وه ی ئیسلامی پپی سهیره کاتیک باسی نه وه ی له گه ل بکه ی که خه لک پیش وه خته ئاگایان له نیازیکی گلاوی له و جوړه ی رژی می به عس بو بیت و به نه نقه ست یان به هه ره هۆیه ک شاره که یان چی نه هیشته بیت .. نه و ناتوانیت باوه ر به وه به ی نیت و دلنیا شه نه گه ر خه لکی هه له بجه بچو کترین زانیارییان له و باره یه وه هه بوا یه ، بیگومان نه ده مانه وه .

(ئیبیراهیم هه ورامانی) به ریوه به ری مینۆمینیته هه له بجه ی شه هید ، هاوړای به رپر سه که ی مه کته بی سیاسی بزوتنه وه ی ئیسلامیه وه ده لیت به هه یچ شپوه یه ک خه لکی هه له بجه ئاگای له وه نه بووه که رژی می درنده ی به عس نیازی کیمیا بارانکردنی هه یه وه له و کاته دا شاره که ش له ژیر کۆنترۆلی هیزی پیشمه رگه ی کوردستانیدا بووه . به لām به لای مامۆستا (همایۆن صاحب) وه وه نا کریت بگوتریت که هه له بجه ییه کان پیشوه خته ئاگایان له نیازی رژی م نه بووه و نه و ده لیت پیش وه خته من ئاگام لیبوو که ده یان ووت کیمیاوی نه وه شینی نه ک وه شینراوه وه پیشبینی ده کرا ، به لām خۆشحالی

باله سیاسیه‌کانی کوردستان و ئه‌و ئازادییه چه‌ند کاتژمیرییه شاره‌که‌و ئاماده‌گی سوپای پاسداران و ئه‌و شایعه‌و دهنگوباسانه‌ش که بلأوده‌کرانه‌وه ، ته‌ئسیری له‌سه‌ر دوا‌رای خه‌لکه‌که هه‌بوو وه‌خه‌لکی واسه‌ریان لیشی‌وابونه‌یان ده‌زانی چی بکه‌ن . (شه‌فیع حه‌مه‌خان) لیش ئه‌وه ته‌ئکید ده‌کاته‌وه که‌خه‌لک زانیارییان له‌سه‌ر ئه‌وه هه‌بووه و لایه‌نیکی سیاسی کوردی که‌له شاره‌که‌دا بووه ، له‌رێگه‌ی راگه‌یاندن و بلا‌و‌کردنه‌وه‌ی دیعایه‌ی جو‌را‌وجۆره‌وه خه‌لکه‌که‌یان له‌ را‌کردن و خۆ ده‌رباز‌کردن سارد کردووه‌ته‌وه . شه‌فیع ئاماده‌نبیه ناوی هه‌یج لایه‌نیک و که‌سایه‌تییه‌ک ده‌ست نیشان بکات ، به‌لام له‌وه بئێگومانه‌ که به‌شیکه‌ی هه‌له‌بجه‌ییه‌کان شتیکیان له‌باره‌ی کیمیایه‌ی بارانه‌وه پێش و هخته زانیوه .

م.همايۆن) ده‌لێت : هه‌ندیک له‌خه‌لکی خۆیان پێچایه‌وه‌و به‌نیازی ده‌رچوون له‌شار سواری ئۆتۆمبیل بوونه ، به‌لام کاتیک هه‌رله‌ناو شاره‌که‌دا گوێیان له‌ده‌نگی ته‌پیل و ته‌قه‌ی خۆشی بووه ، په‌شیوان بوونه‌ته‌وه‌و گه‌راونه‌ته‌وه‌و بۆ ناو شار ، هه‌رچه‌نده ئه‌م رایه‌ی (همايۆن) به‌لگه‌نامه‌یه‌ک یان دیکۆمێنتیک نبیه تاوه‌کو به‌هێزی بکات و لایه‌نیک یان سه‌رکرده‌یه‌ک تاوانبار بکات . به‌لام) همايۆن) هه‌له‌ی به‌ره‌ی کوردستانی له‌وه‌دا بینیه‌وه ، له‌و سه‌روه‌خته‌دا به‌یاننامه‌یه‌کی ده‌رنه‌کردووه تا به‌خه‌لک را‌بگه‌یه‌نن که‌چی بکه‌ن و چی له‌ئارادا هه‌یه .. به‌رای ئه‌و ، بونی به‌یاننامه‌یه‌کی له‌و جو‌ره‌ی به‌ره‌ی کوردستانی کاریگه‌ری ئیجابی باشی ده‌بوو... خاله (محهممه‌دی) ته‌مه‌ن 58سا‌له‌ش بۆخۆی یه‌کێک بووه له‌وانه‌ی که ئه‌وه‌دنگۆیه‌ی بیستبوو ، به‌لام وه‌ک خۆی ده‌لێت پی یان وابوو که‌دیعا‌یه‌ بی‌ت و چونه ده‌ره‌وه‌ی ره‌ت‌کردووه‌ته‌وه 42 .

به‌لام نامه‌که‌ی مامۆستا مه‌لا عوسمان عه‌بدو‌العزیز له‌ به‌شی کۆتایی با‌به‌ته‌که ته‌واو پێچ‌ه‌وانه‌ی و ته‌کانی کاک کامیله ، ئیتر ئه‌م دوالیزمه له

سیاسه‌تی بزوتنه‌وه له پای چی ؟ ، نازانم گالته‌یان به‌ زاکیره‌ی گه‌ل دیت ، یان ئه‌و نامه‌یه هه‌له‌به‌ستراوه ؟ .

که‌سانی دی را‌شکا‌وانه‌تر و ئازایانه‌تر ، له‌وانه‌ی له‌ سه‌ره‌وه لیدوانیان داوه سه‌باره‌ت به‌م دۆزه ، هه‌لوێست ده‌رده‌به‌پیت ، پونتر قسه‌ی خۆیان ده‌که‌ن و را‌شکا‌وانه‌تر هۆکاره‌کان دیاری ده‌که‌ن : به‌ داخه‌وه پێشمه‌رگه‌کانی ینک - پدک - حسک - و ئیسلامی رێگه‌یان ناده‌ن (مه‌به‌ست خه‌لکه) به‌ره‌و شار ده‌یان گۆرینه‌وه . هه‌ندیکیشیان

سو‌کایه‌تی یان پی ده‌کریت و ته‌قه‌یان به‌سه‌ردا ده‌کریت 43 .

دکتۆر فایه‌ق گو‌لپی له‌مه‌ش زیاتر ده‌پوات و ده‌لێت : شکاتم هه‌یه له‌وه‌ی چوار که‌سی پله‌یه‌کم به‌هۆی پێشمه‌رگه‌وه شه‌هید بوون ، چونکه له‌کاتی کیمیابارانیه‌ی هه‌له‌بجه‌دا که‌سوکاره‌که‌م ویستبوویان را‌بکه‌نه ده‌ره‌وه‌ی شار، به‌لام پێشمه‌رگه‌ رییان لی گرتبوون، شکاتم هه‌یه له‌و پێشمه‌رگانه‌ی کاتی کیمیابارانیه‌که بانکی سه‌ره‌کی هه‌له‌بجه‌یان تالان کرد، شکاتم هه‌یه له‌وه‌ی بازرگانی به‌ هه‌له‌بجه‌وه ده‌کری و چه‌ندین ده‌زگای دزی زانستی به‌ناوی هه‌له‌بجه‌وه کراوه‌ته‌وه‌و پارهی خه‌لکی هه‌له‌بجه ده‌خۆن 44 .

با بزانیین هێزه سیاسییه‌کان ، ئه‌وانه‌ی لی‌ره‌و له‌وی به‌شیوه‌ی جو‌را‌وجۆر ، یان رینگر بوونه له‌ ده‌رباز بوونی خه‌لک ، یاخود ساردیانیان کردۆته‌وه له‌ ده‌رچوونیان له‌ شار ، چون خۆیان ئاماده کردووه ، به‌رامبه‌ر به‌ په‌رچه‌کردارو کاردانه‌وه‌ی هێرش کیمیایه‌ی عی‌راق بۆ سه‌ریان : ئیمه 4000 ده‌رزی ئه‌ترۆپینمان وه‌رگرتبوو له‌گه‌ل قیناع و هه‌موو پێویستییه‌کانی .... 45 .

شەھید شەوكت لە ھاوولاتیان زیاتر دەپروات و باسی ئەزمونەکانی خۆیان دەکات لەگەڵ بەعس ، لای مسۆگەر بوو ھێرشی کیمیای دەکرێتە سەرشار ، کەچی وەک دەبینن ترس یان بەرژەوێندی کەسی وا دەکات ئەمڕۆ ئەو بەپێزانە نەتوانن قسەیی دلی خۆیان راستگۆیانە بکەن : ئێمە وەک ئەوێ لە شەرەکانی پێشوو ئەزمونمان ھەبوو لە سوپای عێراق کە لە شەردا ھەموو جۆرە چەکی بەکاردێنێ بۆیە ((جل و بەرگی دژی کیمیای + ماسک دژی گاز + درمان و ئەمپول))ی دژی گازمان لە ئێرانێکان وەرگرت بۆ ھێزەکانمان بە زیادیشەو . وە مەشقمان بە ھێزەکانمان کرد لەسەر چۆنیەتی بەکارھێنانی لەکاتی پێویست دا . جگە لە بەشی ھێزەکان چەند جارێک داوامان لە ئێرانێکان کرد کە ماسک و دەرمانی دژی کیمیای بەشی زۆری ھاوولاتیانی ناوچەکەش ئامادە بکەن و ببھێنن ھەرچەندە ئێرانێکان یەکان ئەم داواییان زۆر لاقورس بوو چونکە ئەیان ووت ناتوانن بەشی ھەموو خەڵک ماسک و جلی دژی کیمیای ئامادە بکەن چونکە زۆرە و زۆریش ئەکەوێت بەلام ئێمە ھەر داوامان ئەکرد و پیمان دا ئێگرت چونکە مەترسیمان ھەبوو لە رژی عێراق کە لە

بەردوویدا لە دۆلی جافەتی چەکی کیمیای بەکار ھێنابوو دژی خەڵکی ناوچە و دێھاتەکانی 46 .

خەڵک بە دەست تالی خرایە بەردەم پەحمەتی تاقیکردنەوی چەکی کیمیای بەعسەو ، بە چەکی ئەتۆمی ھەژاران ((خەردەل)) قەلاچۆکران ، ھەژاران چیرۆکی تایتانیک لەو پۆژەدا خولقا ، لی کەس نییە ئەمڕۆ لە گۆرەکانیان دەریان کات و بیانوسێتەو : لە ژووری مالاکانی سەرووی ھەلەبجەو کچ و کورپکی زۆر گەنجی جوانمانبینی سەریان نابوو بە یەکەو ، دیاربوو گازلیی دابوون ، جل و بەرگی پاک و ئارایشی جوانیان ھەبوو ، سەرنجیان راکێشاین بۆیە لایان دابەزین ، لە حالمان پرسین دیاربوو بووک و زاوای شەوی پێش کیمیابارانە کە بوون ، ھەر بە جلی بووک و زاوایانەو بوو ، گازلیی دابوون ئێمەش تەنھا یەک دەرزیمان پێ بوو ، تیا ماین لە کامیان بدەین ، کە لیمان پرسین ئەم دەرزییەمان پێ یە لە کامتان بدەین ، ھەر یەکە ئەبوت لەوی تر بدە 47 .

لەو شەردا سەرباری تالان و بۆی سەرۆت و سامان و مالی دانیشتوانی شاری ھەلەبجە ، کاری دزیی و ئەجامدرا ، ھیچ یاداوەرییەک ناتوانیت لە بیری بکات و ھیچ قەلەمێک ناتوانیت وەک خۆی

وینای بکات و بینوسیتیه وه : دهست درئیژی بۆ سهر کچه شههیدهکان و دزینی بازنگی دهستیان - پاسداران - 48 .
 نهوه نییه تهنها پاسداران ، تاوانبار بن ، بهرامبهر به نهجامدانی نهوه شیوه تاوانه دزیوانه ، بگره شهریکه به شهکهشیان که پیشمه رگه یه ، له شهپی ههله بجه دا ، له تۆمه تبارکردن پشکی شیرییان بهرده که ویت و بارته قای نهوان به شی خۆیان ده دورنه وه : روتکردنه وه و برپینی دهستی کچان و ژنانی شههید بوو ، له بله قهوی و بناویله و عه نهب له لایه ن هندی پیشمه رگه ی نه ولایه نانه وه 49 .

لهو شه ره چاره نووسی پیاوانی به عس وهك ئیستا ، ههر نازاد بوون و لی نه پرسینه وه بوو ، بۆیه ده بوایا لهو کاته وه وه بمان زانیایه خویییه گرترا به شیری قهت تهرک ناکریت به پیری : مولازم خالید مودیری ته منی ههله بجه بیان ده رکرد ، سه ده ها سیخوری تریان ده رکرد 50 .

کاک نه وش پروان هیچ کام له بۆردومانکردن و پێگه گرتن له ده ربازبوونی خه لک و تالان و بپۆو برپینه وه ی دهستی کچان له لایه ن ئیرانه وه به کاری خراب نابینیت ، به پێچه وانه ی هه موو نه وان وه ، کاره کانی ئیران به رامبهر به جه ماوه ری هه له بجه به رز ده نرخینیت ، لی ئیران هه رچی کرد بییت بۆ برینداره کان ، بۆ وینه گرتنی که ناله کانی پاگه یانندن ، نه یه توانیوه نه و مناله زیندوبکاته وه که پیش هیرشه کیمیاوییه که ویستوییه تی خۆی ده رباز بکات ، پاسدار به قۆناغه ژپسی

که پراندویانه ته وه بۆ ناو مه رگ و له سوکنایه کدا گیانیان له دهست داوه ، نه و شه هید و بریندارانه ی به نه رمه غار و به رانپیل و کۆله وه به لیدان که پێنرانه وه ناو شار ، له ژێر زه مینی ماله کاندایه کۆمه ل به دهست له ملی یه کتره وه سه ریان نایه وه ، له م باره یه وه ئاماژه بکه ن بزانی به پێزی چی ده نووسیت : نه گه ر ئیران به زویی فریای دانیشته وانی قه زای هه له بجه نه که وتایه ، نه گه ر دانیشته وانی ناوچه که هه موشیان نه مردنایه له وانه بو ژماره ی کۆژاو و بریندار چه ند قات له وه زیاتر بوایه که هه بو ، ئیران سه دان تۆتۆمۆبیل و هالیکۆپته ری بۆ گۆنیزانه وه ی بریندار و ساخ ته رخان کرد و ، به زویه کی زو هه موو دانیشته وانی ناوچه که ی گۆنیزایه وه دیوی ئیران ، بیگومان نه مه کاریکی ئینسانی بو که نابێ کورد له بیری بچیته وه 51 .

که چی شه هیدی فه رمانده کاک عه بدوالره حمان قاسملو به پێچه وانه ی نه مه وه ، ئیران له پال عیراق تاوانبار ده کات له نه جامدانی کیمیا بارانه که " کل العرب له تیتری دیمانه که نویسیوی " د. قاسملو ده لی عیراق چه کی به کار نه هیناوه " ، به لام له خواره وه نووسیوی که " قاسملو ده لی هه م عیراق و هه م ئیران له هه له بجه چه کی کیمیا بیان به کار هیناوه (دیدار له گه ل عه بدولای حه سه ن زاده - ئاوینه 18-7-2006 ، ژماره 28) .

كاتيك به پېز قاسملو تيرور ده كړيت له لايه ن كۆمارى ئيسلامى
ئيرانه وه ، به داواكارى كۆمارى ئيسلامى ئيران چه ندين پارتى
سياسى كوردستانى (پدك ، ينك ، سؤسيالست ، ....)
به ياننامه دهره كهن و به عس تاوانبار ده كهن به تيرور كړدى
شه هيد قاسملو ، مام جه لال له وباره يه وه گوتار يكيش ده دات .
كه واته وهك ده بينين سياسيه كان به پيى په يوه ندييه كان و
به رژه وه ندييه كان ليدوان ده دن وه لويست دهره بېن ، بؤيه به رامبه ربه
يه ك كاره سات بؤچون وه لويست و گوزار شتى جيا له يه كتر ده بينين ،
نه گهر دوا ليزميه كانيان بدؤزينه وه ئايا نه مه نامه سنوليه ته ، يان
سياسه تى كوردى بؤخوى به شيوه ي سروشتى هر هه روايه ؟ .

ديروكى تالان كړدى بانكه كه ي هه له بجه

كاره ساتى هه له بجه هر نه وه نييه نغرو بوونى شار و روى درنده يى
رژيمى به عس دهر بخت ، نه وانهى قازانجيان بينيوه له روخانى سه دام
بين له وئى له سهر مؤنمينت و كه لاهه كانى نه عله تى بكن و
شهر عيبه ت به جهنگه كانيان بدن .

چيروكى تالان كړدى بانكه كه ي هه له بجه ، تاكو دنيا دنيا يه ، مروفتيكي
كورد به زيندويى له سهر نه م زه وييه هه ناسه بدات ، له پال وينه كه ي
عومر خاور ، دهر بېرى مه زلوميه تى خه لكى نه م شاره يه ، بووه به
سومبولى تالان و بېرى شار ، هه روه ك چون عومر خاور بووه به
سومبولى 5000 شه هيد . كاره ساتى هه له بجه پره له چيروكى سه يرو
سه مره ، جيهانى غريب ، ناشرينى بى وينه . ناشرينيه كانى نه وكات
، به ده سه لات و هينو ده وله مهندي نه مروفتى ناشارد ريتته وه و جوان ناكريت
، به زه بروزه نكيش پرسياره كان خه فه ناكريت ، هه ر ده بيت لاپه پره كانى
هه ليد ريتته وه بؤ نه وه ي وهك خوى چون بووه بچيته ميژوه وه .

ئەوئەندەى لە شەپى ھەلەبجە گرنكى بە پاراستنى بانكى شار و پارەى ناو قاسەكەى درا لە لاين فەرماندە سەربازىيەكانى پيشمەرگەو ، نيوو ئەوئەندە گرنكى بە سەلامەتى خەلكى شار بديرايا ، ئەوئە ئمارەيەكى زۆر كەمتر لەوئەى ئىستا ھەيە قوربانى دەدرا ، ئەوانەى ئىستا من دەيانلئيم ، وئەى من نين ، بەلكە وئەى خودى فەرماندەكانى ھيرشەكانن بۆ سەرشارى ھەلەبجە ، وەك دەبينين لە ناخۆشتين ھەل و مەرجى سەربازيدا ، لەسەردەمى مەركى بە كۆمەلى گەلدا ، فەرماندەكان ھەموو بىر و ھۆشيان لای دەسكەوتە و ژيانى چەندين ھاوپى خۆيان دەخەنە مەترسييەو ھەل پىناو پاراستنى پارووى چەورى ناو قاسەكە : ئىوارەى يەكەمى گرتنى ھەلەبجە ، يەككە لەو شويئانەى بايەخى زۆرمان پى دا ((بانقى)) ھەلەبجە بوو 52 .

لە كاتىكدا ھەلەبجە بۆنى سىۆو سىرە بۆگەنى خەردەل داى گرتبوو ، قوربانين بە لۆرى تەرمەكانيان بار دەكرا و بە كۆمەل دەنئيزان بە بەرچاوى كاميراكانى جىھانەو ، عومەر خاوەر خەوى ئەبەدى بە پزگارکردنى كۆپە تاقانەكەيەو دەبينى ، مردن بە موو لە ھەمووانەو دەور بوو ، كەس باوہپى بە چاوى خۆى ناكرد ، لەو شەو ھەلەبجە چارەنووس سازەدا فەرماندەى گشتى پزگارکردنى ھەلەبجە خەوى پەمبەيى بە پزگارکردنى قاسەكەو دەبينى : بۆ شەوى 16-17-3-1988 چەند بە ئاميرى ھۆكى توكى ھەولم دا تاوھكو ((كاك مەجيدى حاجى على)) م پەيدا كرد و لئيم پرسى كى لای

بانقەكەيە ئايا ئيوە ئىستا لە كوئن ، وەلامى دامەو ئيمە وە ھەموو پيشمەرگەكان لە شارنەماوين و كەس خۆى لە ناوشاردا ناگريت لە ترسى كيمياپاران ، كەس خۆى نادا بە كوشت بۆ پاسەوانى كردنى بانق . ووتى خەمت نەبى نەك ھەر ئيمە ھىچ كەس لەو گەرەكەدا نەماو ھەلەبجە ترسى كيمياوى ، بۆ پۆژى 18-1988-3 تۆزىك بارودۆخەكە ھىور بوويەو بۆردومانى ناو شار كزبوو ، دوبارە داوام لە ((كاك مەجيد حاجى على)) كرد كە بە خۆى پيشمەرگەكانى بپۆنەو ناو شار بۆ پاراستنى بانقەكە كە تا بزانيين چى لى بکەين ھەر بەو شيوەيە بە ھەزار حال تەوانيمان پيشمەرگەكانى پازى بکەين بپۆنەو ناو شار ئاگانان لە بانقەكە بىت ھەرچەندە ھەموو ئەيان ووت ((كاك شەوكت)) پيشمەرگە ناتوانى لە ناوشاردا بمانى ، ھەندىكيان بربندار بوويون پيشتبونەو بەرەو وولاتى خۆيان لە ديوى ئيرانەو ، ئەوئەشى كە ماو ھەلەبجە ناخەنە بەر مەترسى مردن لەبەر قاصەيەك كە نازانرى چى تىدايە 53 .

تەنھا بە نىگابانىکردن لەسەر پاراستنى قاسەكە نەوستان ، بەلكە كۆمەلەك پيشمەرگەى بىچارە ، جەستەى خۆيان خستە بەر مەترسى بربارى چاوپنۆكەنى فەرماندەكانيان ، لەو پۆژانەدا نەك تەنھا مۆژ ، بگرە بەرد و شاخ زەوييش خۆى لەبەردەم شوپنەوارى ژەھر بارانەكە ناگرت ، كەچى نىگابانى و پاراستنى بانقەكە بەردەوام بوو بە چركەش لى جيانابنەو ، ئەگەر ھەموو خەلكى ھەلەبجە گيانەلايان بديا بۆ

تۆزۈك داوود دەرمان ، پزگاركەرانى شار گوڭيان لئيان نەبوو وەك
بينيمان و خوڭندمانەو لە زمانى خۇيانەو ، مېش نابوو بە ميوانيان ،
بەلام بۇ شكاندى قاسەكەو پاراستنى دەستكەوتەكان ناوى لە ھەولئى
بئوچاندا بوون و بە دواى حەتمىيەتەو بوون بۇى ، ولاتان دەگەپان بۇ
پەيداكردى ئامىز و دەزگاپەك تا نىچىرەكەيان بۇ ئازاد بگات و
دەرگاگەيان بۇ بگاتەو .

ھىشتا تارمايى كىمياوييەكە بە تەواوتى نەنيشتبەو ، تەرمى
قوربانيان لە گۆرە بە كۆمەلەكان نەرابوون ، بەرپرسانى پىشمەرگە بۇ
پاوه دەچن بۇ ھىنانى كۆسرە تا قاسەكەى پى بشكىنن ، بۇ ئەوھى
دەستيان بە دەسكەوتەكانى ناوى بگات و غەنيمەكەى ناوى ھەلال بگەن
: بۇ ئەم مەبەستە ((كاك حاميد و مامۇستا صالح)) پۇيشتن
بۇ پاوه لەوئى ((دىنەمۆو كۆسرەكەيان ھىنا)) چونكە لە
ھەلەبجە كارەبا نەمابوو بەھۆى بوردومانەكەو . پۇيشتبوون
زۆر ھەوليان دابوو بۇ بپنەوھى قاسەكە بەلام بى سوود بوو
ھىچى لئى نەبىرى بوييەو چونكە پۇلايەكى زۆر قايم بوو . بۇ
پۇزى 3-19 ھاتنەو لام ووتيان ھىچ سوودى نى يە و
ناكرىتەو 54 .

لە 3-16 بە دواوھ شار بۇتە وئرانە ، نغزۇ بووھ بەسەر يەكدا ، بەلام
بەرپرسان بە بست لە قاسەكە دوورناكەونەو ، لەو كاتەى ھەزاران
كەس لە خەلكى ھەلەبجە كۆيز دەبن ، ئەمان نىگابانى چپتر دەكەنەوھ
لەسەر قاسەكە ، چاوەكانيان زەقتەر دەكەنەوھ بۇ پاراستنى . لە

كاتىكدا سەدان مندال بەبى سەرپەرشتيار دەمىننەوھ لە پەناگەو ناو
شيوو دۆلەكان خۇيان گرمۆلە دەكەن و لە برسان فرمىسكەكانيان
دەخۇنەوھ ، ھەزارانيان بە دەم سوتانەوھ خۇزگەيان بە مەرگ دەخواست
، كەچى پزگاركەرانى ھەلەبجە ، دەورو پىشتى قاسەكە چۆل ناكەن لە
پىناو گەيشتن دەسكەوتەكەى ناوى ، پەلەيانە زوو بيشكىنن و
پارەكەى ناوى فرىاي ئەوخەلكە بخەن و گەرميان بگەنەو ، كە لەو ديوو
سنوورەوھ لە برسان و لە سەرما يەك لە دواى يەك بە دەم ئازارەوھ سەر
دەنيئەوھ !! ، ئەمەيە درۆزنى و دوپويى سياست ، كەچى لە ناكاودا
زرمەى ناخۇشتر لە كىمياپارانكردى ھەلەبجە دەبيستن ، خەونەكانيان
دەبيت بە سەراب ، ھەرچەندە جەماوەر ئەوھندە درۆى بۇ كراوھ باوھى
بەم سىنارىيەى خوارەوھ نىيە : شەوى 21-22-3-1988
لە كاتىكدا من و مامۇستا صالح قادر و كاك حاميدى حاج خاليد
و كاك قادر كۆكۆيى لەگەل كۆمەلئىكى تر لە لىپرسراوھكانى ((ى
ن ك)) لە عەبابەيلى بووين سەعات ((10)) شەو گويمان لە
تەقینەوھ يەكى گەورە بوو لە ناو شارى ھەلەبجەدا 55 .

كە ئەم ھەوالە جەرگپرە ناخۇشە دەبيستن ، بيشك بەلایانەوھ لە
بۆردومانكردى شارى ھەلەبجە جەرگپرەبوو ، ئىشى لە كەوتنى 5000
تەرمى شارگەورە تر بوو ، بۇيە بە پەلە خۇيان دەگەيەننە بانقەكە ،
كەچى بە وتەى خۇيان بەبى ئومىدى دەگەپننەوھ ، ھەرچەندە بەشيكى
زۆر لە خەلكى ھەلەبجە گومانيان لە راستى ئەم وتەيە ھەيە : ھەر
شەو سەعات ((12)) كاك حاميدى حاجى خاليد و مامۇستا

صالح که نه و هه‌واله یان بیست یه کسه ر پویشترین بۆ هه‌له‌چه بجه ،
 سه‌ردانی بانقه‌که یان کردبوو که دیبویان به ته‌واوی دیواره‌کانی
 پووخاون و ((قاصه‌که‌ی)) ته‌قی بوویه‌وه ... 56 .
 ((سه‌ر له به‌یانی من و ماموستا صالح پویشترین بۆ هه‌له‌چه و
 سه‌ردانی لای بانقه‌که مان کرد هیچ پاسه‌وانیکی لی نی یه و قاصه
 و بینا که هه‌موی ته‌قیئراوه‌ته‌وه له ناو به‌رد و ئاسن و دیواره
 پوخواوه‌کانیدا ته‌نها دوو نیوه توره‌که‌ی بچوک پاره‌ی ئاسنمان
 دۆزییوه‌وه له ((10 فلس + 25 فلس + 50 فلس + 100 فلس +
 250 فلس)) که هه‌موی نه‌ی نه‌کرده شه‌ش هه‌زار دینار .
 سه‌یر له‌وه‌دابوو که هه‌موو ماندوو بووین ته‌نها یه‌ک له‌ت دیناری
 کاغه‌ز یان 10 دیناری یان 25 دیناریمان نه‌دۆزییوه‌وه که
 بیسه‌لمینی که قاصه‌که به پاره‌وه ته‌قیئراوه‌ته‌وه ، نه‌که‌ر چه‌ند
 نمونه‌یه‌کمان ده‌ست که وتایه ده‌رئه‌که‌وت قاصه‌که به پاره‌وه
 ته‌قیئراوه‌ته‌وه 57 .

دوای ته‌قاندنه‌وه‌ی قاصه‌که‌ش له خوینی به ناهق پشای پاره‌که‌ی
 ناوی خۆش نابن و لیپرسینه‌وه‌ی له‌سه‌ر ده‌که‌ن ، که‌چی خوینی 5000
 هاوولاتی که‌س نییه‌ لیتی بپرسیته‌وه و تهرمه‌کانی بژمیڤیت و
 خواهندارییه‌تیا ن لی بکات ، جگه له وینه‌کانیان نه‌بیته ، تا ئیستاش نه
 ژمیڤرداون ، کورد یه‌که‌م گه‌له ژماره‌ی قوربانیانی خۆی نازانیت :
 پێش نیوه‌رۆی 3-23-1988 له‌وئ کۆبوینه‌وه که لیپرسراوی
 یه‌که‌می حیزبه‌کان هاتبوون له ناوچه‌که‌دا ، چونکه کۆبوونه‌وه‌که

له‌سه‌ر داوای من بوو ، له پێشدا من قسم کرد پیم ووتن
 ته‌قینه‌وه‌ی ئه‌م بانقه نابیت هه‌روا به ئاسانی بروت به تایبه‌ت
 ئیمه وه‌ک ((ی ن ک)) لیپرسراوی یه‌که‌م بووین له سه‌ره‌تای
 شه‌ردا که شاری هه‌له‌بجه گه‌راوه 58 .

گرنگ نییه بانکه‌که و پاره‌که‌ی ناوی که وتیته ده‌ست کی ، که زۆر
 پیوایه‌ت و چیرۆکی جۆراوجۆری له‌سه‌ر ده‌گێرینه‌وه ، گرنگ نه‌وه‌یه
 نه‌وه‌ی دزیویی ته‌ به‌شیک بووه له هیزی به‌ناو پزگاری که هه‌له‌بجه " "
 سه‌ری هه‌له‌بجه‌یه‌کان بۆ به‌عس ماله‌که‌شیا ن بۆ هیرشبه‌ران " .
 نه‌وه‌ی جیگای سه‌رنجه بۆ ئیمه ، نه‌وه‌نده‌ی گرنگی به بانکه‌که‌ی
 هه‌له‌بجه دراوه ، هه‌زاریه‌کی نه‌وه‌نده گرنگی به چاره‌نوسی خواهند
 پاره‌ی ناو بانقه‌که نه‌دراوه ! ، دیاره بۆ نه‌وه‌ی ببن به خواهنده‌ی شه‌رعی
 پاره‌ی بانقه‌که تاکه پێگا نه‌وه‌یه له خواهنه‌که‌ی پزگاریان بیته .
 بینیمان هه‌له‌بجه‌یه‌کان پێکه‌وه بۆ مه‌رگ بردراون ، شه‌ریش له‌سه‌ر
 میراته‌کانیان سازکراوه ، هه‌مووکات شه‌ر بۆ ده‌سکه‌وتی شوینه‌کانه نه‌ک
 خه‌لگه‌که‌ی .

چارەنوسى پېشمەرگە كانى كوردستانى رۆژھەلات

شەپى ھەلەبجە تەنھا ھېرۆشىماى سەردەمى لىوھ لە داىك نەبوو ، بەلكە دەيان كارەساتى دىكەشى لەگەل خۆيدا خولقاند ، چەندىن دۆزەخۆكەى بچوكتىر و ھەزاران مەينەتى گەرەترى بەرھەم ھىنا ، بۆيە شوپنەوارەكانى بۆ چەندىن نەوھى دىكە لەسەرمان دەمىننیتەوھ ، تاكو منەى زىاترى بكەيت ، گريان و ئىشى زىاترى لى بەرھەم دەمىنیت ، ھەرچەندە ھەلەبجە وەك ئىستا دەبىينىن لەسەر كەلاوھ و زەوى سوتاوى خۆى درووست بووھ ، بەلام شوپنەوارەكانى پۆژ لە دواى پۆژ گەرەتر دەبىت ، پۆژ بەپۆژ كەلاوھەكانى گەرەتر و برىنەكانى قولتر دەبىتەوھ ، يەككە لەو كارەساتانەى لە ئاكامى شەپى ھەلەبجەوھ بەدى ھات ، ئەو تىسرەواندە بوو لە پېشمەرگەكانى كوردستانى خۆرھەلات (كۆمەلە – ديموكرات) كەوت ، لە جەرگەيدا سەربارى ئەوھى بىنكەو بارەگاكانيان لە دەست داو ناوچە پزگار كراوھ كانيان داگىركرايەوھ و بوونە ئاوارە ، ھاوكات زياتر لە 72 پېشمەرگەى قارەمانى كۆمەلە لە گوردانى شوان ، لە ئازاترين پېشمەرگەكانى كورد بوونە قۆچى قوربانى ئەو شەپە مالىوئرانكەرە .

ھەرچەندە يىك لە ئاستى بەرزدا پەيوەندى بەو لايەنانەوھ زۆر گەرم و گۆر بوو ، دەكرا لە كەسى نمرە يەكەوھ ھەردوولا لەو شەپە ئاگادار بگردرايانەتەوھ ، نەك لە ئاستى بەرپرسى پلە دوو و سىئى تىپەكان ، تەنانەت خەلك ، تاكو لايەنى بەرامبەر باوھ بە ھەوالەكە بكەن : نەدەكرا راستەوخۆ بەرنامەكەى خۆمانيان پى بلىين ، لەبەر پاراستنى نھىنى چالاكى يەكە و ئاشكرا نەبوونى . دياربوو زۆريان پى ووتبون بەلام لايەنى ديموكرات گالتهيان بە ھەوالەكە ووتبويان پىروپاگەندەى كۆمارى ئىسلامى ئىرانە بۆ چەواشە كرنى ئىمە ، لە راستيدا لەم لاشەوھ چونكە ھىز كۆكردنەوھەكانى ئىمە و ئىرانىش ئەوھندە بە نھىنى بووكە بە شەو جموجۆلمان ئەكرد و بە تايبەتى حكومەتى ئىران ھىزەكانى زۆر بە نھىنى ئەجولان بە ئوتومۆبىلى داخراو بە شەو لە ناوچەكانى نىوان ((پاوھ و جوانرۆو باينگاندا)) بلاوھيان پى كوردبوو لە دۆل و شىوو ناو دارستانى ناوچەكەدا جىگايان چاك كوردبوو ، ھاتوو چۆشيان لەو ناوچەيە قەدەغە كوردبوو 59 .

نەك تەنھا ھەوالەكەيان بە بەرپرسانى پلە دوو و سىئى ناوچەكان ناردوھ بۆ ئەو پارتە ھاوپەيمانانەيان ، بگرە وەك دەبىينىن بە خەلكانى پىبوارا پېشمەرگەى كۆمەلەيان ئاگادار كرددتەوھ لەو ھىرشە گەرەيە ، كە ئەويش بۆخۆى گومانى لىدەكرىت پاست بىت ، ياخود تەنانەت لە

باشترین حالت هه‌واله‌کیان پێ‌گه‌یشتبێت : له هه‌مان رۆژیشدا
نامه‌یه‌کیان ناردبوو به که‌سیکی دلسۆزدا که بیگه‌یه‌نێته
لێ‌پرسراوه‌کانی کۆمه‌له‌ی زه‌حمه‌ت‌کێشانی ئێران 60 .
ئهم هه‌ولانه له رێگه‌ی تیبی 11 ی هه‌ورامانی بێنک ئه‌وه
ئه‌نجام درا 61 .

به‌م شیوه‌یه وه‌ک ده‌بینین ژبانی سه‌دان تیکۆشه‌ری کورد خراپه
مه‌ترسییه‌وه , دواتر به پێکه‌وت به‌شیکیان پزگاریان بوو له‌و
کاره‌ساته : ... کاک شه‌وه‌کته و کاک حامید ووتیان ئێران
ده‌زانی هێزی دیموکرات له‌و ناوه‌یه و ئیستا هه‌رچی به‌سیج و
کوردی لای پاوه و جوانرۆ هه‌یه هیناویانه بۆ ئه‌وه‌ی بیانناسن
و ئه‌گه‌ر بگه‌ڕێن ده‌بێته عه‌یبه‌یه‌کی گه‌وره‌و ئابرومان ده‌چێت
ووتیان ئێمه هه‌یچمان پێ‌ناکرێت و مه‌سئوله‌کانیان له
عه‌بابه‌یله‌ (2-3) جێگا شاردومانه‌ته‌وه , من له پۆژی 21
3-1988 دای نیوه‌رۆ رۆیشتمه عه‌بابه‌یله‌ له ژێرزه‌مینیکدا
بون هه‌موویان نزیکه‌ی (25) که‌س له مه‌سئوله‌کانیان له‌وێ
بوون زۆر وه‌زعیان خراب بوو زۆر نا‌ره‌حه‌ت بوون گله‌بیان له
کاک شه‌وه‌کته و یه‌کێتی کردکاک شه‌وه‌کته پێی وتوون هه‌یچ
چاره‌یه‌ک نییه یا شه‌ر بکه‌ن تا ده‌کوژێن یا ته‌سه‌لیم بن به ئێران

ئه‌گه‌ر خێزانه‌کانیان ته‌سه‌لیم بێت هه‌یچان لێ‌نايات یا بۆیان
ده‌به‌نه سه‌رده‌شت یه‌کێتی من که چووم هه‌ندێک دله‌خۆشیم
دانه‌وه‌و ووتم هه‌ول ده‌ده‌م که هه‌یچ تان تووش نه‌بێت ووتیان ( )
900) که‌سین ووتم با (2) هه‌زار که‌سه‌ش بن له‌وانه کاک
موزه‌فه‌ری میتران ئه‌ندامی سه‌رکردایه‌تی دیموکراتی ئێران و
زۆری که‌ش بوون کاک که‌مال دشه‌یی له هۆله به‌گه‌یه‌کان
جیهانزیکه‌ی بی سیمی هینا ووتی دکتۆر قاسملو ده‌یه‌وێت قسه‌ت
له‌گه‌ڵ بکات و سوپاست بکات من یه‌کسه‌ر ئه‌وه‌م وه‌بیر هاته‌وه
جاریک لای واوان و له مه‌قه‌پی مه‌کته‌بی سیای دیموکرات دکتۆر
قاسملو به کاک په‌سول و دکتۆر محمود و براده‌رانی ئێمه‌ی
وتبوو حه‌می حاجی محمود سه‌ریه‌خۆر له‌سه‌رحیسانی کورد
په‌یوه‌ندیه‌کی توند و تۆلی له‌گه‌ڵ ئێران له سنووری مه‌ریوان
دامه‌زاندوه‌و براده‌رانی ئێمه‌ی ئیحراج کردبوو کاک په‌سول
وتبوی ئێمه‌ خۆمان ئاگادارین له په‌یوه‌ندیه‌کانیان یه‌کسه‌ر ئه‌و
قسه‌یه‌م وه‌بیر هاته‌وه ووتم کاک که‌مال سلاوی لێبکه چونکه
جیهانه‌کان هه‌موو کۆنترۆڵ بون ووتم ئێمه کوردین و له هه‌موو
ناخۆشیه‌ک له‌گه‌ڵ میله‌تی خۆمانین له هه‌ر جێگایه‌ک هه‌بێت
له‌ناو ژوره‌که هه‌موویان ده‌ستیان ده‌کرد به‌ پشته‌ینه‌که‌مدا له ناو

عەشائیری ئەو مەعنای ئەو یە کە پچا دەکەین دکتۆر قاسملو بە جیهازە کە هاواری دەکرد دەبیوت حیزبی دیموکرات مردن و زیندوینەووەی بە دەستی کاک محومودی حاجی محمودە ئیتەر منیش (2-3) پیشمەرگەکی خۆم نارد مەلا فائیق و چەند کەسیکی تر بە سەیارەکانی خۆمان هەموو مەسئولەکانیان لە گۆمە لار و خورمالەووە لە بەری هیلان پێ و لە ناو هەموو سوپای پاسداران و جەیشی ئێرانەووە گەیانده مەقەرەکانی سوڕین لە میری سورەووە بۆ شەوی دوابی کاک شەوکەت و کاک حامید هێزەکەکی دیموکراتیان گەیاندهبووە نزیک خورمال لەوێ تەسلیم بە برادەرانی ئێمەیان کردبوو 62 .

ئەگەر پیشمەرگەکانی دیموکرات بەم شیوەیەو بەم نازارە بە پێکەوت پزگاریان بوو ، ئەوا پیشمەرگەکانی کۆمەڵە لە گوردانی شوان جگە لە 2 کەسیان ، هەموو گیانیان بەختکرد، پێی دەچیت بە کۆتری نامە بەرا هەوایی هێرشەکەیان پێیان گەیاندهبیت ، لە کاتیگدا هەردوو سەرکردایەتی (کۆمەڵە - ینک) پەيوەندییەکی میژویی و گەرم و گورپیان لەگەڵ یەکیدیدا هەبوو ، ئەمەیان ئۆبالەکە لە ملی کێ ؟ .

ئەو پارتانە ی پاسداریان نەهینا

هەموو لایەن و پارتە سیاسیەکانی کوردستان و ناو بەرە ی کوردستانی ، چالاکێ هاوبەشیان لەگەڵ ئێران ئەنجام نەداوە ، هەموو بەشدار نەبوونە لەو گەشتە سیاسیە هەلە یە ، حیزبی شیوعی و پارتی گەل و زەحمەتکێشان و ئاش و پاسۆک وەک ئەو لایەنانە ی پاسداریان بە پیش خۆیاندا و کوردستانیان کرد بە بەشیک لە بەر جەنگی عێراق - ئێران ، ئاخوڕیان خوار نییە لە بەرامبەر کارەساتەکانی ئەنقال و کیمیاباران ، ئەوان بە واژۆیەکیش بێت بەشدار نیین لەو هەلە میژوییە ی کوردی بەرەو سڕینەووە و مەرگە سات برد .

ئەم لایەنانە ی لەسەرەووە ناوم هێنان هیچ پۆلێکیان لە واژۆکردنی پڕۆتۆکۆلە هاوبەشەکان و هاندان و جێبەجێکردنی ئەو تاکتیکە هەلە یەدا نەبوو ، بە تاییبەت حشع و بەشیک لە ئاش زۆر دژ بە شەری عێراق ئێران بوون ، کەچی ئەوانیش بە زیاترەووە وەک ئەنجامدەرانی بە بەرداشی ئەو جەنگە هاوبەشە سوتان ، بەعس بە هیچ شیوەیە ک دەستی لێیان نەپاراست ، بەدوای تۆلەکردنەووە لەوانیش دەگەرا ، هێنانی ئێرانی دەکرده بەهانه بۆ کوشت و بڕکردنیان .

یەکیک لەو هێزانە ی لەو کاتە ، پاشکاوانە دروشمی دژایەتی شەری ئێران - عێراقی بەرزکردبوووە پارتی کۆمۆنیستی عێراق بوو ، کەچی لە هەموو لایەنەکانی دی زیاتر پڕۆژیم لەهەولێ لە پەرگ دەرهینانیاندا بوو ،

پەرتووکی جینۆساید ... هاتووہ : " بە نیازی دوایی پێپێنایی
خیانەتکاری دوو درێژی هەردوو تاقمی بارزانی و تالەبانی و
پارتی کۆمونیست ، کە چوونەتە پیزی دوژمنی داگیرکاری ئێران
و پشتگیری دەکەن بۆ دەسدرێژی کردنە سەر نیشتمانی ئازیز
-63 .

ئەو لایەنەکانی کە بەشدار نەبوون لەو شەرپانە ، نەک هەر بێخەبەر بوون لە
نەخشەکان ، بەلکە خەریک بوو بکڕینە گورگانخواردی ئەو هیژشانەش ،
لە کارەساتی هەلەبجە پێشمەرگەکانی حشع ئەگەری ئەو هەبوو بە
دەردی پێشمەرگەکانی کۆمەڵە بچن : بنکە ی پێشمەرگەکانی
حیزی شیعوی عێراقی لە گوندی مۆردین ، باشوری شاری
هەلەبجە ، لە لایەن هێزێکی گەورە (پاسداران و ینک) وە
ئاگادار دەکۆتێنەووە کە دەبێت بنکەکیان چۆڵ بکەن ، لەو
ناوچەیەدا نەمێنن .

یەکەمجار پێشمەرگەکانی حشع رازی نابن و توپە دەبن .
پاسدارەکان هەول دەدەن بە پارە فریویان بدەن . دیسان
پێشمەرگەکان توپە دەبن و هەپەشەیی تەقەکردن و پوچەڵ
کردنەووی پیلانەکیان لێ دەکەن . لێرەدا هێزەکی ینک ،

دەکەوێتە وتوێژ و ناچار هێزی ناو بنکە ی حشع ، خۆی دەکات
بە دوو بەشەو و بەرەوشاری هەلەبجە دەکەوێتە پێ 64 .

لە لایەن پێشمەرگەکانی سزاداندا ئەو لایەنەکانە لە پیزی پێشمەرگەکان ، بۆ
لیخۆشبوون لە پێشمەرگەکان لە سەرۆبەندی ئەنقەلەکان سەری شوێنەکان
کرا بە دیاری لێبوردن بۆیان ، لە گەرمیان و دەشتی هەولێر و ناوچە ی
جەباری .... کارەساتی شەهیدکردنی شوێنەکان و بە بارمتەگرتنیان و
تەسلیمکردنەوویان بە تاییەت عەرەبەکانیان کران بە پاداشتی لێبوردنی
چە کدارانی لایەنەکانی دی لە لایەن پێشمەرگەکان .

بۆ مێژوو چە کدارانی حیزی شیعوی بە تاییەتی و پارتی گەل و
زەحمەتکێشان و ئاش و پاسۆک بە گشتی ، لەو زەمەنە سەختە ی
گەلەمان کۆمەڵێک سەریەرزییان بۆ لایەنەکانیان تۆمار کرد :
بەشدارینەکردن نەکردن لە شەپی هاوێش لە گەل ئێران ، پێگە نەگرتن
لە جەماوەر و هاندانیان بۆ خۆدەریازکردن ، نەبەزین و مانەووە لە
ناوچەکان و بەرگریکردن لە جەماوەر و ناوچەکان ، ئەنجام نەدانی کاری
دزیی دژ بە جەماوەر و لایەنەکان ، بەلکە بۆ خۆیان بوونە قوچی
قوربانی کاری دزیی چە کدارانی لایەنەکانی دی ، چەندین تیکۆشەری
وەک د.عادل و ملازم سەعد و هاوپیانیان نامەردانە شەهیدکران یان
تەسلیم بە پێشمەرگەکان .

رینگه گرتن له خۆرنگارکردنی لادینشینهکان

باسکردنی ئەنفال هەمیشە زیندووییەتی تێدایە ، هەرچەندە چیرۆک و میژوو خویندەنەوی پابردوو ، لێ دەروازەیهکیشە بۆ گەیشتن بە داها توووییەکی پڕ لە ئاسایش بۆ گەلەکەمان ، بە ئێسکەکان و پەپۆ پزێوهکانی عەرعر ، لە داها توودا نەخشەی کوردستان و سنوورەکی دیاری دەکەین .

ماوێ ئۆپەراسیۆنەکانی ئەنفال ، چەند مانگیکی پڕ لە ئێش و غەمباری بوو ، ئەو خەلکە بەردەوام لە گومانی قولدا بوون بەرامبەر بە چارەنووسی نادیاران ، لە دواى خۆی نەخشەی هەموو شتیکی لە کوردستان گۆپی . پڕۆسەى وێرانکردنی دڵپەقانهى نیشتمانی کوردستان و کوشت و بری بۆ بەزەییانەى تاکی کورد بوو ، وەرزى نغزى کردنی سەرچەم لادیکانی کوردستان بوو لە لافاوی تاواندا ، وەرزى لە دایک بوونی شارى مەرگستانی کورد بوو لە بیابانەکانی عەرعر .

هەموو گەل جگە لە جاش و هاوکارانی پزیم کران بە ئامانج ، جوگرافیای ناوچەکان بوو ناوی ئەنفالەکان دیاری دەکرد ، نەك ناوچەى چالاکی مێزەکانی پێشمەرگەو ئێران و هیچ نەخشەیهکی دی .

ئەوێ بیستوو مانە لای پارت و لایەنە کوردییەکان ، شوێش شەقامی توناو تون و پێچاوپێچ و کاروانی پڕ لە هەورازو نشیوه بۆ گەیشتن بە هەواری سەرکەوتن ، بەلام لە راستیدا رینگای خوشیشی

هەیه بۆ گەیشتن بە ناسودەیی مرقهکان ، ئەوان ئەو رینگا خوشەیان لێمان شار دەبوو .

راسته مرقهکان بەناو نازار و قوربانیدا سەفەر دەکەن بۆ رزگاری و بەختەوهری ، بەلام ئەو سەفەرە بە قومار کردن بە چارەنووسی مرقهوه نابیت ، بە گەمەکردن و نەخشەى سەرشیتانە ئە نجام نادریت ، بەئێکە بەکاری ژیرانەو خوشەویستی بۆ مرقهوه پێی دەگەین .

جەنگە هاوبەشەکان لەگەڵ ئێران ، جگە لە بەرژەوهندی سەرکردەو گروپ و حیزبەکانیان ، هیچ پەيامیکی دیکەى بۆ گەل پێ نەبوو ، لە مۆرکردنی پەیماننامەکاندا تەنها ئەوێ باسی لێ نەکراوە بەرژەوهندی بالای گەل و نیشتمان و پاراستنی گیان و سەرۆت و سامانی هاوولاتیانە ، ئەوێشى لە ئەنجامدانی زیان لیکەوتوو بوون هەر خودی ئەوان بوون .

ئێران پاش بە وێرانکردن دانی کوردستان و قەلاچۆکردنی دانیشتوانەکەى لە لایەن بەعسەوه ، ئاروینەى دایە دەستی هاوبەیمانەکانی بۆ بینینی خۆیان ، بینینی دەموچاویک خاوەنەکانیشی لە سامناکیدا دەترساند .

یەكەم هۆکار بۆ واژۆکردنی ئەو پێککەوتن نامانە ، بەرژەوهندی ئەو کەس و لایەنانە بوو کە چالاکییەکانیان ئە نجام دەدا ، بۆ پاست و دروستی ئەم بۆچوونە ، دەتوانن سەیری ئەم دان پێتانه راستگۆیانەیهى کاکە حەمەى حاجی مەحمود بکەن : کاک رەسوول و کاک شیخ مەحمەد هەر

ئەو شەو گەياندبوو تەھران و لە سوپای مرکزی پێکەوتنیان لە نێوان ئێران و سوئیالیست بە پڕۆتۆکۆلیکی لاواز ئیمزا کردبوو ، لە 14-11-1987 کاک رەسول و کاک شیخ محەمەد شاکەلیان هێنایەو سەر ملەخۆرد و بە جیهاز بە منیان وت هەموو شتمان تەواو کردوو ئێوەش دەستی پێ بکن ، ووت وەرتان گرتوو ئەوەی بە پونی بە منیان ووت(200 کلاشینکۆفیان وەرگرتبوو لەگەڵ دۆشکاو فیشەک و میزانیهیەکی مانگانە بۆ حیزب کراوە من وامزانی شتی باشیان کردوو بەلام وا دیاریبوو نەیان کردبوو خالیکی لاوازی پێکەوتنە کە ئەگەر پاسدارێک پیشمەرگەیی سوئیالیست تەسلیم بە عێراقی کردوو شەخسی سکریتێر لێی بەرپرسیارە واتە کاک رەسول لەسەر پاسدارێک دەبێت بگێرێت و سجن بکێت لە باتی ئەوەش نەدەبوو من زۆر پەخنەم لێگرتن و ئەو بریارانەیی بۆ نازوقە و مالیە و هەمووی وەکو پێویست نەبوو بەلام مانگانەیی نازوقە و پارە و چەک و سیارەیان بریبوو ، ئێمە لەسەر قەسەیی ئەوان لە رۆژی 14-11-1987 پیشمەرگەمان بۆ هەموو جێگاکان و گولە تۆپ و 20 تراکتۆر کەوتە کێشانی و شارایەو لە ناوێ من خۆم پڕیشتە ناوتاق کە زال بوو بەسەر

دەربەندیخان و جادەیی زەرپایەن دەربەندیخان و دۆلی کانی سارد و چەمەرگە و جادەییەکی تازەیی عەسکەری لێ درابوو لەسەر کونەکەو (تونیلە کە بۆ هەسنەکاری ، شەوی 14-15 11-1987 لەو گوندانەیی هەردوو دیو دا بەش بوین ، لە 15 11-1987 زۆری مەسئولینی دەوڵەت و پاسداران و بە مەسئولی یەکەمی پاسدارانەو لەسەر ملەخۆرد چاوەڕێیان دەکرد هەر لەوێ لە پیشەو بە جیهاز 3 جار اللە اکبر و بە ناوی زەفەری 3 دەو لەگەڵ یەکەم قەسەیی ئەوان و یەکەم هاوان و تۆپ و پاجیمەش لێرەو دەستی پێ کرد و پیشمەرگە بە بی کەیی سی سەر جادەیی دەربەندیخان زەرپایەن و کونەکیان بری لە سەعات 3ی پاش میوە پڕوو ئێمە لە ناوتاق و چەمەرگەو کانی ساردو تەواوی ناوچەکە پیشمەرگەیی پێ گەشت و لە هەموو لایەکەو چەکی پیشمەرگەیی پێ گەشت و ئاگر باران کراو مەعەسکەری گەورەیی دەربەندیخان بوو بەیەک پارچە ئاگر دوو کاتیۆشەمان لە نێوان ئیمام قادر و چەمەرگە دانابوو خەلک نزیك بوو لە ناو شار بێدەن نەمان هێشت هەموو خەلکی دەربەندیخان هاتە سەر خانو بان و سەیری ئەو مەعەسکەرو شەرپەیان دەکرد 65 .

حسك جگه له په یوه ندى گرم و گوړې خوی له گهل ئیران ، ده لالی بۆ ینکیش کردوه ، لای کۆماری ئیسلامی ئیران بۆ لیک نزیکردنه وه یان سه پورتیانیشی کردوه : له ناو لایه نه کانی جودا ته نیا حسك هه لویستی له یه کیتی جیاواز بو، هانی ئیرانی ئه دا له گهل یه کیتی پیک بی و ، هانی یه کیتی ئه دا له گهل ئیران دۆستایه تی بکا و ، یه کیتیان وه کو هیزیکى شه رکه ری سه ره کی ناو مه یدانى کوردستانی عیراق به ئیرانیه کان ، ناساندبو . حسك له سه ره ئه م هه لویسته یان توشی توشی هه ندی ته نگ پی هه لچنین و سه غله ت کردن بو بون . محمه مدی حاجی مه حمود و شیخ محمه مدی شاکه لی ، که بنکه کانیا ن له سورین بو، له وانه بون هه ولئیکى زوریان دا بو له گهل ئیرانیه کان بۆ ئه وه ی بیروپایان له سه ره یه کیتی راست بکه نه وه 66 .

پاش لیدانی نه وتی که رکوک و نه جامدانی ده یان چالاکی هاوبه ش به ناوی فه تح و نه صر و که ربه لا و فه جر و زه فه ر... له لایه ن ینک و پدک و حسك و بزوتنه وه ی ئیسلامی به هاوکاری ئیران ، ئه م چالاکییه هاوبه شان به ئه ندازه یه ک هیزه کانی عیراقیان شه پرزه و ته نگه تاوکرد و کاریگه ریان له سه ره پارسه نگی هیزه کان نیوان هه ردوو ولات دانا ، عیراق له ترسان زاره تروک ببوو له ترسی پوخان له ناوه وه چه ژمانی لی هه لسا بو ، میدل ئیست وچ و چاودیری مافی مرؤفه به م چه شنه نامازه ی

پی ددهات : له 14 یان 15 مارت دا سه دام حسین ماوه ی زیاد له پینچ سه عات سه روکایه تی کۆبونه وه یه کی فه رمانده یی گشتی هیزه چه مداره کانی کرد . وه ک باسی ده کری (علی حسن مجید) یشی تیادا ناماده بووه ، راپۆرت و زانیاری هه ر بیگانه یه ک له سه ره ئه وه ی چی له م کۆبونه وه نه ئینیا نه دا ده خریته بهر باس و لیکۆلینه وه ده بی زۆر به وردی بخریته به تیرامان ، به لام به پیی لانی که م دوو راپۆرت ، که وا سه ر کۆماری عیراق به گه وره ئه فسه رانی خوی وتوو که ئه و له ((به زین به له ناوه وه خواردن)) ده ترسی 67 .

چالاکییه هاوبه شه کان له دوا ی لیدانی نه وته که ی که رکوک وه بوو به نه ریتی باوی کارو چالاکی هه ندیک پارت ، جار جاره بۆ هه وین چه ند پاسداریکیان له گهل خویان ده برد له چالاکیه کان به شدارییان پینان ده کرد ، ئیرانیش دوا ی نه جامدانی چالاکییه که هه مووی به ناو خۆیه وه بلاو ده کرد وه بۆ ئه وه ی وره ی هیزه کانی پی به رزیکاته وه ، وه ک ئه وه مامه له ی له گه لیان ده کرد ، هه موویان به به شیک له هیزه کانی خوی بزانتیت : ئه م چالاکییه ناو نرا داستانی بزگاری ..... . ئه م داستانه له رادیوی ئیرانه وه له ژیر ناوی (فه تحی 5) دا بلاو کرایه وه ، پینچ هه زار پيشمه رگه ی یه کیتی به و کاره هه لسان

ته نيا هه ندى پاسدارى فهننى و شاره زايانى چهكى قورس و مين هه لگرتنه وه له قۆلى ئەزمه پدا به شدارىيان كرد 68 .

يه كيكى ديكه له پيشمه رگه كانى ينك ئاوا باسى نه و شه په هاوبه شانە و هه په شهى به عسمان بۆ ده گيپته وه : له شه په كهى قه يواندا ئيبراهيم و نه حمه د سايق كه دانيشتووى كه ركوك بوون شه هيدكران , سه رجه م 150 رۆلهى كه له كه مان له ده ست دا له پيناوى قۆلكيش كردن و پينمايى كردنى دوژمنيكى ترى گه ورهى كه له كه مان بۆ سه ر خاك و نيشتمانە كهى خۆمان بوونه قوربانى سياسه تى هه له و خۆپه رستى سه ركرده گه وره كان.

رژيمى رفتار فاشى به غداش كه پيشتر له ربي سه ركردهى فهيله قى يه كى به رپرسيار له هيزه سه ربازيه كانى رژيمه وه له كوردستاندا ليوا رهوكن نه زار عوبدوالكريم خه زره جى يه وه تكاى له جهلال تاله بانى كردبوو كه كارى وا به رنه نجام نه دن و وه لامدانه وهى نه وان زۆر خۆاپ و توند ده بى له كاتى نه نجامدانيدا 69 .

به سه رها تى هه مان جهنگيش به م شيويه ده گيپته وه : پيشمه رگه و پاسدار له 13_4_1987 هيرشيان كرده سه ر ئەزمه ر 70 .

ئاستى تيكه لى سه ربازي و هاوكارى نه و لايه نانه و ئيران به ئاستيك چوه سه ر , به ره و په وشيك هه نكاوى نا , كار گه يشته سه ر نيشتنه وهى كۆپتەرى ئيرانى له كوردستان : رۆژى 20-1-1988 بۆ يه كه مجار له ميژووى نه و په يوه ندييهى نيوان ئيران و شوپشدا كۆپتەر له به رگه لوو نيشته وه و بارىك ته قه مەنى و كه ره ستهى ترى داكرت .... 71 .

ئه وه نيه ته نها رژيم ترسى له پوخان له ناوه وه هه بووييت له نه نجامى نه م شيوه چالاكيه هاوبه شانە , به لكه جه ماوه ريش پوحيان چوو بوو زاوه تروك بيوون له ترسى نه وهى له به رداشى نه م گه مه ده مامكداره به اپدرين , نه وان به عسيان وه ك خۆى ده ناسى , جارى ديكه ده ستيان مارانگان ببوو له جهنگى له م شكۆ و شيويه , نه زمونيان له كۆمه لكوژى بارزانويه كان وه رگرتبوو , نه و سه رو به نده , سه رده مى شكستى نازايه تى و پوخانى و رهى جه ماوه ر و پيشمه رگه بوو , سه رده مى سه ره له داني په شيبينى , باوه پ نه بوون به خۆ , بى متمانه يى بوو به هيزى پيشمه رگه , ده ستبه رادار بوون له چهك , بى باوه پى به داها توو و بى ئاسۆيه ك بوو به به رگرى كردن , هه موو خه لكه كهى

نیگه‌ران کردبوو ، بویه هه‌ر بابا بوو له هه‌ولای خۆپزگارکردنی خۆیدا بوو به‌هه‌ر نرخیك بووه : جه‌ماوه‌ری كوردستان به تایبته گوندنشینه‌کانی ناوچه‌که زاره‌تروک بووبوون له کاردانه‌وه‌ی پزیم زهنده‌قییان چووبوو : جه‌ماوه‌ری گه‌له‌که‌مان زۆربه‌یان به چاوی گومان و ترسه‌وه سه‌یری ئه‌و چالاکییه‌یان ده‌کرد 72 .

پزیمه فاشیسته‌کان هه‌ر ده‌م به‌وه ده‌ناسرینه‌وه ، مامه‌له‌له‌گه‌ل پارتیه ئۆپۆزیسیونه‌کانی نه‌ته‌وه‌ی ژێرده‌ست ، وه‌ک پارت و ده‌سته‌و گروپ و تاخمی دیاریکراو ناکه‌ن ، به‌لکه وه‌ک ته‌واوی گه‌ل هه‌لوێستیان له به‌رامبه‌ر وه‌رده‌گرن ، له‌بهری چالاکی سه‌ربازی و سیاسی ئۆپۆزیسیون ، سزای ته‌واوی گه‌له‌که‌یان ده‌ده‌ن ، پزیمیک بۆ دیدهبانی چاوساگییه‌کی پارتی له‌حاجی ئۆمه‌ران 8000 بارزانی قه‌پکات ، ئاساییه بۆ لێدانی نه‌وته‌که‌ی که‌رکوک و ده‌یان فه‌جرو نه‌سو و .... 182000 ئه‌نفال و 5000 هه‌له‌بجه‌و 4500 گوند خاپوور بکات ، فان برۆینسه‌ن سه‌باره‌ت به‌م په‌رچه‌کرداره ده‌نووسیته : ئه‌وان به‌تۆمه‌تی تاوانباری کوژدرا‌بوون ، چونکه کوردبوون که له شوینی هه‌له‌نیشه‌جی ببوون 73 .

قه‌لاچۆکردنی گه‌ل به‌تایبته نه‌ته‌وه‌ی ژێر ده‌ست به‌شیوه‌ی سستماتیک ، په‌رچه‌کرداری فاشیسته‌کانه له به‌رامبه‌ر به‌ره‌هه‌لستی نه‌یارانیان .

هه‌رچه‌نده کورد هاوئاین بوو له‌گه‌ل ده‌سه‌لاتدارانی عێراق ، به‌لام سیناریۆی کوشته و به‌ری ئه‌رمه‌نه‌کان به‌تاوانی پشتگیری پوسه‌کان دوباره‌کرایه‌وه ، ئه‌رمه‌ن پشتگیری له‌روسیا کرد ، له‌جه‌نگی عوسمانی و پوسیا ، کوردیش به‌تاوانی هاوکاری ئێران ، کورد و ئه‌رمه‌ن به‌تاوانی خیانه‌ت ، هه‌لگه‌رانه‌وه به‌کۆمه‌ل هه‌ردووکه له‌دوو سه‌رده‌می جیا له‌ناودران .

له‌هه‌ر شوینیك پزیم هه‌ستی به‌بوونی پاسدار کردبیت ، سزای دانیشتوانی ئه‌و ده‌قه‌ر و ناوچه‌یه‌ی به‌توندترین شیوه داوه ، له‌گوندی شیخ وه‌سانان ته‌نها 6 پاسداری سه‌ر به‌ئیتلاعاتی نه‌غه‌ده‌ی تێدا بوو ، که له‌گابه‌ی شیخ وه‌سانان له‌پال باره‌گای لقی 2 ی پارتی دیموکراتی کوردستانی عێراق جێگیریبوون و باره‌گایان دانابوو ، له‌تۆله‌دا پزیم به‌درونده‌ترین شیوه کیمیا‌بارانی ئه‌م گونده‌ی کرد و پاشان برینداره‌کانیشی هه‌موو زینده‌به‌چال کرد .

ئه‌وه نه‌بیت سه‌رانی کورد هوشداریبیان پێ نه‌درابیت له‌به‌رامبه‌ر کاردانه‌وه‌ی توند و تیژی پزیم له‌به‌رامبه‌ر هاوکاری ئێران و پێشمه‌رگه ، به‌پزێ نه‌وشیروان مسته‌فا له‌کتیبه‌که‌ی ((خولانه‌وه له‌ناو بازنده‌دا)) ده‌لیته : که له‌سالی 1983 له‌کاتی ده‌ستپێکردنی گه‌توگۆ له‌نیوان به‌عس و ینک ، پزیمی عێراق هه‌ره‌شه‌ی تۆله‌و خاپوورکردنی ده‌کرد له‌به‌ر ئه‌وه‌ی که ینک لایه‌نی ئێرانی ده‌گرت . 74 .

له پاسپارده یه کی سه رکردایه تی نووسینگه ی باکوری پارتی به عس دا هاتووہ : " هه موو ئه و گوندانه ی که وا تیکدراون و ئه لقه له گوئیانی ئیران و خیانه تکارانی له و چه شنه ی دهره ق به عیراقیان تیدا بیت له بهر هۆکاری ئه منی له دهره وه ی سنوور دهره نرین 75 .

به هاتنی جهنگ بۆ ناو سنووری کوردستان ، ههردوو پزیمی فایشستی ئیران و عیراق ، به به هانه ی بنه بکردنی به کریگراوانی دهره وه و جهنگ له گه ل دوژمن و داکۆکی له سهروه ی نیشتمانی ، به رفراوانترین شالوویمان بۆ سهر ئۆپۆزسیۆنه کان خۆیان دهست پیکرد ، جهنگ باشترین به هانه و هه ل بوو بۆ هیرشی سه رکوتکه رانه بۆ سهر نه یارانی سیاسی ، ته نانه ت زیندانه کانیشیان له ئۆپۆزسیۆنه کان خۆیان پاک کردوه .

پاش جهنگه هاوبه شه کان نیوان پیشمه رگه – ئیران ، ئیتر پزیم پینگه ی به جه ماوه ر نه دا به بیلایه نی بمیننه وه له و نیوه نده ، سه رپشکیکردن له وه ی لایه ک هه لبژیرن له نیوان پیشمه رگه و خۆی : " برۆن بۆ لای تیکدهران یان بینه پال حکومت " 76 .

جه ماوه ری کوردستانیش به شیوه ی گشتی ، گه رمیان و که رکوک به تایبه تی ، به ره ی شوپشیان هه لبژارد و له ناوچه ئازادکراوه کان مانه وه ،

هه رچه نده کاک نه وشیروان له سالی 1984 له به رامبه ر خه لگی شوان که داوای راگیریمان کردبوو له سه ر مفاوه زان وتبووی : " ئیمه خۆمان شووشمان دهست پی کرده وه ، هه رخواشمان قهراری ئه دین ، سه به ی ئیوه ئه چنه وه ته سلیم به حکومت ئه بن ، به لام ئیمه ناتوانین " 77 .

جه ماوه ر هه رچه نده نان دهر و هاوکار و هیزی چه کدار و سوغره که ری چالاکیه کانی پیشمه رگه بوون : ئه و چه ک و ته قه مه نییه ی هینرا ، به سوغره ی جوتیارانی دۆلی سورداش و قه لاسیۆکه گواسترایه وه ، خواردنیش هه ر له سه ر ئه و جوتیارانه بوو 78 .

که چی له ته نگه تاویدا ریگه له جه ماوه رگه را خۆیان پزگار بکه ن ، ئه و پیره میرد و پیریزنه هه مگینانه ، ده یان کاره ساتیان له رابردوودا تاقی کردبووه ، پیشبینی پۆزی رهشیان ده کرد ، به دم هه نسک و گریانه وه ، ده کروزانه وه بۆ ئه وه ی ریگه یان پی بدریت خۆیان و مال و مندالیان پزگار بکه ن ، به لام به زۆر له گونده کانیان دهست به سه رکران ، تا ئه و چه ک ساتانه ی پیشمه رگه تا چه ند چه ک یه ک له وه پیش رۆسته می زه مان بوون ، له پریکدا له ناکاو نه مان ، نه زانرا زه وی قوتیانی دا ، یاخود ناسمان هه لیانی کیشا ، ئیتر بپرای بپر که س نه یانی دۆزییه وه تاکو پۆزه کانی راپه رین ، جه ماوه ریش چاره نوسیان گه یشت به گۆره به کۆمه له کان و نۆردگای برسیتی و بیکاری و گرتوو خانه کانی مه رگ و مه له اکانی میسر .

سه رباری ئه وه ی جه ماوه ر هاوکاری نه کران له لایه ن پیشمه رگه وه بۆ دهر یاز بوون له و ئابلقه یه ی پزیم له هه رچار لاه سه پاندبووی به سه ر ناوچه کانیان ، بگه ریگه ریش له به رده میان دروستکرا و پزگایان لیگرا

خۆيان دهرباز بكن ، ئەمە وتە قسەى ھەلبەستراوى من نىيە ، بەلكە بەرپرسانى سەربازى ئەوكات شايدى لەسەر دەدەن ، با لە دەمى شەھىد پىيازەوھ گۆيبىستى ئەم شايدىيە پاستگۆيانە بىين :

لەپرسراوى ناوچەكە كاك "....." پىگاي نەدابوو خەلك ناوچەكە چۆل بكات و پىشمەرگەش تواناى بەرگرى كردنى نەبوو ، نازانم ئەو برادەرە تىكۆشەرە بە چ ھەقك پىگاي لەو خەلكە گرت و تووشى ئەو كارەساتەى كردن ، گەرچى لە ھەموو كۆبونەوھەكان پىشمەرگەو كادىرەكان داواى سزادانى ئەو برادەرەيان دەكرد ، 79.... .. كاك مەحمود سەنگاويش ئاماژە بە پىگري دروستكردن لە بەردەم دهرباز بوونى خەلك دەكات :

((خەلكى تەپە عارەب ھىشتا بەتەواوى نەكەوتبوونە خۆيان كە ئىمەيان بىينى پىشوازىيان لىكردىن و پىزىيان گرتىن . شەوھەكەى لەوى ماينەوھ . لەولاشەوھ كاك قادر و برادەرانى ترپەتبووويون و گەيشتبوونە دەرەوار . ئىمەش گەراينەوھ و لە دەرەوار كاك قادر و برادەرانم بىينى و لايان مامەوھ . بە ھاتنەوھى برادەران و ئەو ھىزانەمان ھەندى وەزەكە باشتر بوو . بىپارى بەرگرى دراو پىگە لە خەلكيش گىرا دابەزە خوارەوھ بەرەو دەسەلاتى دوژمن ... ھەرچەندە نە ئەتوانرا مسۆگەرى تەواوى پاراستنىيان بەرپىتى

و داوى چۆلكردنى دىھاتەكانى شارەزور و قەرەداخ و بازىيان و شاخى زەرەدەو ھاتنە پىشمەرگەى دوژمن و لە چەندىن دەرەزەى ترەوھ كە ئەمەيان بۆ بەشەش كردنى پىشمەرگەو پەرتەوازەكردنى ھىزەكانمان بوو .

خەلكى نەيئەزانى چى بكن ، بەشەك بەرەوخوار ئەرپىشتن و پىشمەرگە ئەيگەراننەوھ ، بەشەكيش لەوشىو دۆلانەدا خۆيان ھەشاردابوو پىيان خۆش نەبوو بە ئاسانى دەست لە خاك و زىديان ھەلبگرن 80 .

لەكاتىكدا پىشمەرگە پىگە لە خۆ دهربازكردنى خەلك دەگرن ، لە پىر بۆخۆيان گوم دەبن و ھەلدىن بۆ ئەودىو سنوور و ناوچەكانى ئەنقال ، ياخود خۆيان تەسلىم دەكەنەوھ ، كەس نازانئىت زەوى قوتيانى داوھ يان ئاسمان ھەليانى كىشاوھ ، جەماوھرىش لەو دەشتايىيە كاكى بە كاكىيە بى پشت و پەنا دەمىنەوھ ، دەيان ھەزارىيان دەبىتە خۆراكى سەگەكانى ھەجەج لە نگرە سەلمان : بۆيە لە پۆزى 14-4-1988 بىپارى كىشانەوھى ھەموو ھىزەكانمان درا لە بەرەكانى شەردا و بەرەو بنارى شاخ بوينەوھ 81 .

جەماوھرە بەم شىوھە شايدى خۆيان دەدەن لەسەر پىگەگرتن لىيان لە خۆدەربازكردن لە ناوچەكانى ئەنقالى 3 : " گوندى تەپە چەرموو 102 ھاوولاتى ئەنقال گران تىايدا " .

"له ناوچهی گەرمیاندایا بەشیوەیەکی گشتی خەلکە کە کاتێک باسی ئەم تراژیدیایە دەکەن پشکێکی خەتاکە دەخەنە ئەستۆی پیشمەرگە و بەشە گەورەکە ی تری دەخەنە ئۆبالی کوردە جاشەکان و حکومەتی عێراقی".

"پیشمەرگە ی سەر سنوور رێگر بوو لە بەردەمیان و گەراندویاننەتووە بۆ گوندەکان تا دواتر پیشمەرگە لە بەردەم سوپای عێراق شکار و خەلکە کەشی کەوتونەتە دەست هێزەکانی بە عس و ئەنفالکراوان".

یەکتێک " تا پیشمەرگە لەم ناوێ ماوێ نە یە لا کەس رابکا ، وەختی پیشمەرگە ییش ئینسحابی کرد جاشەکان گشتمانیان خڕ کرد و دامانیانە دەس بە عسییەکان 82 .

14-4 ئەو پۆزە پەشەو ئەو بەروارە شومە یە ، ژمارە یەکی زۆر کوردی تێدا ئەنفالکرا ، هەمان ئەو پۆزە یە لە جەرگەیدا گەورەترین تێسەرەواندن لە جەماوەری گەرمیان کەوت و زۆرترین ژمارە ی ئەنفالی لی کەوتەو ، هەر بۆیەشە دواتر دیاریکرا بە پۆزی ئەنفال .

باشە کەسێک هە یە لەو بەرپرە قارەمانانە ی لەوکاتە پێی لەوخەلکە گرت کە دەیانویست خۆیان دەریاز بکەن ، لە 14-4 دا خۆی هەلات و جەماوەری لە تەختایەکانی گەرمیان تەسلیم بە دیلیتی کرد بېرسیت : بۆ وات لێمان کرد ؟؟ ، یاخود پرسیارکردن بۆ خۆی نا مەسئولیەتە و بە

هەموو گەزەیی و نا مەسئولیەتیکی فەرماندەکان بلێن باشتان کرد ، نابیت قسە لە کارە ناپەرەواکانی سۆمبەکانی ئازایەتی و زانیی کورد بکەین ، بێشک ئەوان نەبونا یە ئێمە نابوین بە خاوەندی ئەو ژمارە زۆرە ی قوریانیان ، 182000 مان پێ ناپووە ، ئاخۆ دەبیت لە 14-4 ی سالتیکدا پوونەدات یبەشیک لەو بەرپرسانە ویژدانە ی خۆیان پاک بکەنەو لە گەرمیانەو ، لە هەمان شوێنەو بلین ببورن لەو هەلانە ، ئێمە دادگاییمان ناویت ، تەنھا دان نان بە کەماسی و خۆ پاککردنەو و هەلامی پرسیارەکانمان دەویت ، تەنھا دادگاییمان بۆ ئەوانە دەویت کە تاوانیان ئەنجامدا ئەویش بە عس و هاوکارانییەتی ، جیاوازی گەورە لە نێوان هەلەکار و تاوانکار هە یە .

بەم شیوە یە بەتۆرێکی سامناکی بەرفراوان جەماوەری ناوچە کە لەو تەختای کاکێ بەکاکییە کۆتایی نەهاتووە ی گەرمییان ئابلقە دران ، پێگە ی گوزەرکردن و خۆپزگارکردن لێگرا ، ئەمە دانپێنانێکی تالە ، بەلام راستییەکی حاشا هەلنەگرە ، بە پینەکاری تاکو ئیستا ناشاردریتەو ، راستییەکی جوانەمرگە دەبیت بکۆزەکە ی دان بە کردەکەیدا بنیت ، چەندە بواری قسەکردن زیاتر بیت ، لاپەرە ی زیاتر هەلەدریتەو و نهێنی گەورەتر ئاشکرا دەبیت .

لەوکات و ساتە کەم پیشمەرگە هەبوو سەرپێچی کردبیت لە جیبەجێکردنی برپارەکان ، سەری هەموو گوزارگا و پێکاگان کران بە پرسگە ی پێگە گرتن لە خەلک .

هەرچەندە گەرمیانیەکان هاوێتی ئازار و داینەمۆی ئازایەتی ، فریاد پەسی زەمەنی تەنگانە بوون ، کەچی لەو پۆزگارەدا کران بە نیچیر بۆ بەعسی دێندە ، کۆی هەیه لە ئاست ئەو هەموو قوربانییەیان نە لەرزیت ، کاتیک گەلیک زیندە بەچال دەکریت ، ولاتیک دەکریت بە وێرانەو خۆلەمیش ، ناکریت تاکو سەر هەلە کاریک و تیکۆشەریک لەیەک جەستەدا کۆببنەو ، دەبیت سەربۆ راستییەکان شۆپ بکریت ، هەلە یەک لە گەرمیان هەندیک بەرپرس ئەنجامیان دا دەیان هەزار قوربانی لیکۆتەو ، کەسی ئەنقال بچیت بەردەم هەر دادوهریک لە جیهان ، ئەم سیناریۆیە بزانیت ئەوا بەرپرسی ئهوکات ، بریار دەران بەبۆ پشک لێی دەرنانچن ، ئەو قوربانیانە وەک بارمتهی خۆپاراستن سەیره کرین .

ئەنقالی گەرمیان ئەوئەندە مەزن بوو ، زیانەکانی ئەوئەندە کاریگەر بوو ، پشکی شیری لە ژمارە قوربانیان بەرکەوت ، بەرپرس ساپیر کۆکزی زیانەکانی گەرمیان ئاوا دەخەملینیت : ((130000 لە گەرمیان و 52000 لە ناوچەکان دی ئەنفالکران 83 .

ئەمەش دەربیری بارستایی زیانەکانی ناوچە گەرمیانە ، هەرچەندە ئەم ئامارە راستی تیدا نییە .

ئەم وێنایە بە تاییەت لە ئەنقالی 4 دوپارە بونەو ، پێگە لە جەماوەر گەرا خۆیان دەریاز بکەن ، کاتیکیش کە هێرش کرایە سەر ناوچەکان ، پێشمەرگە زۆریە زۆریان هەلاتن ، لە ئەنجامدا هەزاران کەس بوونە قوربانی ، لە حاویە توکی پیشتر پێشمەرگەکانی تیپی 21ی کەرکوک

پێگە دەریازیونیان لە جەماوەر گرتبوو ، پۆزی 4-5 کاتیک خۆیان بە کەلەک دەپەنەو ، لە دواي خۆیان کەلەکە بە ئاوا دەدەن ، پۆیم پۆزی پیشتر ئاوەکە بەردابووە تا پەيوەندی ئەمبەر و ئەوبەر نەهیلێت ، بۆیە خەلکە نەیانئوانی خۆیان دەریاز بکەن ، لە ئەنجامدا ژمارەیهکی زۆر لە هاوولاتیان چەندین هەفتە لە کونە فیرارەکانی بان سالیی ، بەبۆ نان و ئاو ژیان بەسەر دەبەن ، ژمارەیهکی زۆریشیان دەگرتین ، نمونە ی لەم چەشنە لە شیخ بزینی سەر و قەلاسیوکە و شوان و دەشتی کۆیە زۆرە .

پێزدار مەلا شاخی وەک شایەد حالیک کە بۆخۆشی بەرپرسیکی مام ناوەندی یەک بوو لەو پۆزانەدا ، بەم شیۆهیهی خوارەو بەسی پێگرتن لە جەماوەر لە سنووری ناوچەکان دەکات : سەرلەبەیان پۆزی 3-5-1988 لە سەر داوای (ماموستا باپیر) لە بینایە قوتابخانەکە گوندی (پەلکانە) لە مالی (وەستا ساپیر) کۆبوونەو هەیه کمان ئەنجامدا ، بە مەبەستی شیکردنەو هەی بارودۆخ و مەسەلە خۆسازدان و بەرنامە داڕشتن بۆ بەرپەرچ دانەو هەی هەر هێرشیکێ چاوەروانکراو بۆ سەر سنوورەکە مان .

لەو کۆبونەو هەیه دا ... رەخنە ی ئەو لە بەندە گەرا ... چۆن سەربەخۆ مۆلەتی هەندی خیزانم داو کە کۆچ بکەن بەرەو ناوچەکانی ژێر دەسەلاتی پۆیم !؟ منیش لە وەلامدا گووتم:

(بهائی پسرولہم بڑ چہ ندین خیزان کردوہ , ئیستاش پھشیمان
نیم , ہرگیز لہ گہل ئوہدا نیم ریگا لہ کس بگرین , پیم باشہ
لہ م کزبونہ وہیہدا بریار بدری ... ہہ فالان بہ سہر ناوچہ کہدا
دابہ شبین , داوا بکہین ہرکی دەستی چہک دەگری , ئامادہی
بہرگری ہہیہ , با پھیوہست بی بہ ہیزی پیشمہرگہوہ , کئیش
ئاتوانی با لہ گہل ژن و منال و پیروپہککوتہکاندا بہ خوبکہون
و خویان پزگار بکن 84.

لہ بہرامبہردا لہ بہر ئوہی لہ ئنقالی 1 بہ شیوہی پیک و پیک بریاری
پاشہ کشیدرا , دەبینین تہنہا 2 کہس ئنقالکران , ئوانیش یہکیان
نہخوشی دەروونی ہہبو , لہ ناوچہکانی مہلکان و خوشناوہتیش
بہہمان شیوہ .

راستہ بہعس سستہمیکی فاشی بوو , ہہوئی ئوہی دەدا زۆرتترین
ژمارہی کورد لہ بیابانہکانی عہر عہر دہر خواردی سہگ و دالہکان
بدات و , جوانترین کچہکانی پھوانہی ولاتانی کھنداوو میسر بکات ,
بہلام تاکتیکی ژیرانہ لہو سہروہبہندہدا , دەیتوانی ژمارہی قوربانیان
کہم بکاتہوہ و کہمترین نیچیر بداتہ دەستہوہ , بہم ہویہوہ دەبینین
زۆرتترین ژمارہی قوربانیان خہلکی ئو دەفہرانہن کہ فہرماندہ
سہربازی و سیاسیہکانی ہیزی پیشمہرگہ , ریگریان لہ بہر دەم خو
دہربازکردنی دانیشتووان دروستکردبوو (بہ داخہوہ ناوچہی بادینان

قوربانی زوری دا بہلام زانیاریمان لہ بارہی چۆنیہتیہوہ نیہیہ ,
ہیوادارم دەستمان پی بگات , ئہمہ کہماسیہیہ) , ئیستاش کہس بوی
نیہیہ پہنجہ بو ہہلہی ئو فہرماندانہ دریژ بکات , کہ بہہوی نہزانی
ئہوانہوہ دەیان ہہزار مرؤف بوونہ قوربانی .

زۆر پارٹی سیاسی گہورہ زہبلاخ لہ سہروہندی ئنقالہکان لہ ناکاو لہ
کڑپہپانی کوردستان ون بوون , دەتوت ئوانہ نیین پڑانی پیشتر
خویان بہ سہر خہلگدا با دەداو سیباقی ہینانی پاسداریان دەکرد , ہہر
ئنقال پویدا تیان قوچان و تاکو پاپہپین کہس نہیانی دۆزیہوہ :
جگہ لہ ینک و حشع کہسی تر باوہپی بہ بہرگری نہبوو 85 .

لہ نیوان ہہموو قوناغہکانی ئنقالہکاندا , پڑیم سووکہ پشویہکی بہ
ہیزہکانی دەدا , تاکو یہکہکانی سہربازی خوی لہ ناوچہیہکہوہ بو
ناوچہیہکی دیکہ بگوازیتہوہ بو ئنجامدان و پاپہپاندنی عہمہلیاتہکانی
دہاتوو , بویہ دەکرا خو ئامادہ بکرایا بو بہرہو پوبوونہوہی
پیشہاتہکان و بہ کہمترین زیان دہریچونایا , سہرباری ئوہی لہ ہہموو
قوناغہکانی ئنقال جاشہکان ہوالی ہیرشہکانیان بو ناسیاو و کہس و
کاری خویان دہنارد تاکو خویان پزگار بکن , کہچی بہرپرسانی
ناوچہکان نایانہپشت جہماوہر ناوچہکانیان چۆل بکن , دواجار کہ
ہیرشہکان کران نہک سہنگہر نہگیرا بو داکڑکی لہو خہلکہ نہکرا کہ
وہک دیل مامہلہیان لہ گہل دەکرا و لہ مالہکانیان زیندانی کران , کہچی
دہبینین پیشمہرگہ ناوچہکانیان چۆل دەکن و بہجی دەہیلن و

هەلدین ، ھەندیکیشیان بوونە چاوساگی پزۆم و خەلکیان لە کون و کەندی ناوچەکانیان دەردەھێناو تەسلیم بە پزۆمیان دەکردەو .
بۆیە وەك دەبینین و بە وردی ئاماژەمان پێیدا ژمارەى قوربانیان لە ھەر ناوچەیکە ، پەيوەستە بە مامەلەى بەرپرسان لەگەڵ جەماوەرى ناوچەكە لە پێگەگرتن یان پێگەدان بە خۆدەریازکردنى ھاوولاتیانی دەفەرەكە و پێكھاتەى جوگرافیای ناوچەكە .

نوسینەوہى یاداشتنامەى بەرپرسانی سەربازى و سیاسى ئەوکات ، دەرگایەكى گرنگ دەکاتە سەرپشت بۆ بە میژووکردنى ئەو کارەساتانە و پزۆمکردنى باسکردنى ئەنقال لە بە چەند دێریكى شەرمەون و ترسنۆك ، سەردەمى باوہشینکردن و ماستاو ساردکردنەوہ تیپەپى ، ئەنجامەكەشى ئەزموونىكى گرنگە بۆ ناسینی دوژمنەکان و چۆنیەتى مامەلە کردن لە گەلیان ، دەرخستنى پاستییەکانى کارى بەرپرسانی سیاسى و سەربازى ئەوکاتە ، بە تايبەت ئەوانەى خۆیان بە دورگرت لە پیس بوونەکانى دواى پاپەپین ، خۆیان بە دوور گرت لە گەپى گولییەکانى فایل و گەندەلئى ، بۆیە چاوەپوانى دەرخستنى پاستییەکانى لێیانەوہ ، بۆیەشە ھێقەیان پێدەگرین و داواى پاستییەکانیان لئى دەکەین ، تاكو بە ئامانەتەوہ بیگەین بە نەوہکانى داماتوو ، بە میژوو ، بە گەل ، داخووزم تەواوى شایەدحالەکانى ئەوکات چیرۆكەکانى دلئى خۆیان بە ئامانەتەوہ بگەین بە نەوہکانى داماتوو ، بە میژوو ، بە گەل ، تەنھا ئەوہیە دەیانگەینتە ناو لاپەرەکانى میژوو .

تیپینی : ئەم بابەتە بە كەمێك دەستکارییەوہ پێشتر لە 6 ژمارەى پزۆنامەى ھەواڵ بۆلۆ كراوہتەوہ .

كۆتایی

سەرچاوەكان :

128

127

pdfMachine

A pdf writer that produces quality PDF files with ease!

Produce quality PDF files in seconds and preserve the integrity of your original documents. Compatible across nearly all Windows platforms, simply open the document you want to convert, click "print", select the "Broadgun pdfMachine printer" and that's it! Get yours now!

- 10- خولانهوه له ناو بازنه دا ل108) .
- 11- (بیره وه بییه کانی سهنگاوی - مهحمود سهنگاوی - چاپی دووه م- ل190).
- 12- ئه نفال و پهرتووکى قه ندىل بهغداى هه ژاندى - پوژنامهى پزگارى پارتي کارى سه ربه خوڤى کوردستان ژماره 31 ئایارى 1996- عه لى مهحمود محمه د .)
- 13- ئه نفال و پهرتووکى قه ندىل بهغداى هه ژاندى - پوژنامهى پزگارى پارتي کارى سه ربه خوڤى کوردستان ژماره 31 ئایارى 1996- عه لى مهحمود محمه د.)
- 14- خولانهوه له ناو بازنه دا- نهوشیروان مسته فا- ل111.
- 15- (خولانهوه له ناو بازنه دا - ل109) .
- 16- ئه نفال و پهرتووکى قه ندىل بهغداى هه ژاندى - پوژنامهى پزگارى پارتي کارى سه ربه خوڤى کوردستان ژماره 31 ئایارى 1996- عه لى مهحمود محمه د.)
- 17- خولانهوه له ناو بازنه دا- نهوشیروان مسته فا - ل147-148 "
- 18- سه رده م ژماره 9 , بهرپرسيارى بیه تی نووسه ر ل53 - ژان پۆل سارته ر , بلاوکراوه ی سه رده م "
- 19- (کاره ساتى کیمیا بارانى هه له بجه به هارى 1988- شه وکته حاجى مشیر ل79) .

- * له پۆمانى شارى مؤسیقاره سبیه کان چه ندىن وشه و نیوه پسته م وه رگرتووه .
- 1- ((په نجه کان یه کترى ئه شکینن , له دیوی ناوه وه ی پوداوه کانی کوردستانى عیراق 1979-1983 ل321 , نهوشیروان مسته فا)) .
- 2- ((په نجه کان یه کترى ئه شکینن , له دیوی ناوه وه ی پوداوه کانی کوردستانى عیراق 1979-1983 ل322 , نهوشیروان مسته فا)) .
- 3- ((جینۆساید له عیراقدا و په لامارى ئه نفال بۆ سه ر کورد , وه رگێپانى سیامه ند موفتى زاده , چاپخانه ی خاک - ل107-108) .
- 4- ((جینۆساید له عیراقدا و په لامارى ئه نفال بۆ سه ر کورد , وه رگێپانى سیامه ند موفتى زاده , چاپخانه ی خاک - ل53)) .
- 5- ((جینۆساید له عیراقدا و په لامارى ئه نفال بۆ سه ر کورد , وه رگێپانى سیامه ند موفتى زاده , چاپخانه ی خاک - ل53)) .
- 6- ئه نفال و پهرتووکى قه ندىل بهغداى هه ژاندى - پوژنامهى پزگارى پارتي کارى سه ربه خوڤى کوردستان ژماره 31 ئایارى 1996- عه لى مهحمود محمه د")) .
- 7- جینۆساید له عیراقدا و په لامارى ئه نفال بۆ سه ر کورد , وه رگێپانى سیامه ند موفتى زاده , چاپخانه ی خاک ل1107-111)) .
- 8- جینۆساید له عیراقدا و په لامارى ئه نفال بۆ سه ر کورد , وه رگێپانى سیامه ند موفتى زاده , چاپخانه ی خاک ل54) .
- 9- (خولانهوه له ناو بازنه دا - ل107) .

- 31- ((جینۆساید له عێراقدا و پهللاماری ئه نفال بۆ سه ر كورد , مرگێرانی سیامه ند مو فتی زاده , چاپخانه ی خاك - ل 206)) .
- 32- ((..... پۆژمیری پێشمه رگه یه ك - محمد حاجی محمود - به شی سی یم - ل 115)) .
- 33- ((پۆژمیری پێشمه رگه یه ك - محمد حاجی محمود - به شی سی یم - ل 122)) .
- 34- -- ئه نفال و په رتووکی فه ندیل به غدای هه ژاند- پۆژنامه ی پزگاری پار تی کاری سه ره یه خۆیی كوردستان ژماره 31 ئایاری 1996- عه لی مه حمود مه مه د) .
- 35- ((..... پۆژمیری پێشمه رگه یه ك - محمد حاجی محمود - به شی سی یم - ل 108)) .
- 36- ((..... پۆژمیری پێشمه رگه یه ك - محمد حاجی محمود - به شی سی یم - ل 115)) .
- 37- (كاره ساتی كیمیابارانی هه له بجه به هاری 1988- شه وكه ت حاجی مشیر ل 144) .
- 38- (كاره ساتی كیمیابارانی هه له بجه به هاری 1988- شه وكه ت حاجی مشیر ل 146) .
- 39- (هه له بجه ی شه هید - سیروان كاوسی , ئه نته رنیت ماله پیری بروسكه) .

- 20- (كاره ساتی كیمیابارانی هه له بجه به هاری 1988- شه وكه ت حاجی مشیر ل 80) .
- 21- (بیره وه ریه كانی سه نگاوی - مه حمود سه نگاوی - چاپی دووهم- ل 233-234) .
- 22- ((پۆژمیری پێشمه رگه یه ك - محمد حاجی محمود - به شی سی یم - ل 96-97)) .
- 23- ((پۆژمیری پێشمه رگه یه ك - محمد حاجی محمود - به شی سی یم - ل 105)) .
- 24- (كاره ساتی كیمیابارانی هه له بجه به هاری 1988- شه وكه ت حاجی مشیر ل 96) .
- 25- -- جینۆساید له عێراقدا و پهللاماری ئه نفال بۆ سه ر كورد , مرگێرانی سیامه ند مو فتی زاده , چاپخانه ی خاك- ل 207) .
- 26- ((جینۆساید له عێراقدا و پهللاماری ئه نفال بۆ سه ر كورد , مرگێرانی سیامه ند مو فتی زاده , چاپخانه ی خاك- ل 207)) .
- 27- ((جینۆساید له عێراقدا و پهللاماری ئه نفال بۆ سه ر كورد , مرگێرانی سیامه ند مو فتی زاده , چاپخانه ی خاك ل 207)) .
- 28- جینۆساید له عێراقدا و پهللاماری ئه نفال بۆ سه ر كورد , مرگێرانی سیامه ند مو فتی زاده , چاپخانه ی خاك ل 207) .
- 29- ((خولانه وه له ناو بازنده دا - نه وشیروان مسته فا ل 146)) .
- 30- ((خولانه وه له ناو بازنده دا - نه وشیروان مسته فا ل 146-147)) .

- 49- (ئه و هیزانه‌ی هه‌له‌بجیهان کرد به که‌ریه‌لا - ئاسق بیاره‌یی - 15-3-2005 سوید) .
- 50- (ئه و هیزانه‌ی هه‌له‌بجیهان کرد به که‌ریه‌لا - ئاسق بیاره‌یی - 15-3-2005 سوید) .
- 51- (خولانه‌وه .... ل 147) .
- 52- (کاره‌ساتی کیمیاپارانی هه‌له‌بجیه به‌هاری 1988- شه‌وکەت حاجی مشیر ل 200) .
- 53- (کاره‌ساتی کیمیاپارانی هه‌له‌بجیه به‌هاری 1988- شه‌وکەت حاجی مشیر ل 201) .
- 54- (کاره‌ساتی کیمیاپارانی هه‌له‌بجیه به‌هاری 1988- شه‌وکەت حاجی مشیر ل 203) .
- 55- (کاره‌ساتی کیمیاپارانی هه‌له‌بجیه به‌هاری 1988- شه‌وکەت حاجی مشیر ل 204) .
- 56- (کاره‌ساتی کیمیاپارانی هه‌له‌بجیه به‌هاری 1988- شه‌وکەت حاجی مشیر ل 204-205) .
- 57- (کاره‌ساتی کیمیاپارانی هه‌له‌بجیه به‌هاری 1988- شه‌وکەت حاجی مشیر ل 205) .
- 58- (کاره‌ساتی کیمیاپارانی هه‌له‌بجیه به‌هاری 1988- شه‌وکەت حاجی مشیر ل 205) .

- 40- (هه‌له‌بجیه‌ی شه‌هید - سیروان کاوسی , ئه‌نته‌رنیته‌ی ماله‌په‌پی بروسکه) .
- 41- (ئه و هیزانه‌ی هه‌له‌بجیهان کرد به که‌ریه‌لا - ئاسق بیاره‌یی - 15-3-2005 سوید) .
- 42- (مه‌له‌بجیه له‌چای‌خانه‌ی هه‌کادا: زیندووهرکان‌یش وه‌خته‌ی لمن‌ئو که‌هلاوه‌ی یادموهر یه‌یه‌تال‌ه‌کاندا بمرن <http://kurdistan4news.com/main.php?subaction=showfull&id=1142491143&archive>) .
- 43- (ئه و هیزانه‌ی هه‌له‌بجیهان کرد به که‌ریه‌لا - ئاسق بیاره‌یی - 15-3-2005 سوید) .
- 44- د. فایه‌ق گو‌نپه‌ی له‌دی‌دارئێکی کوردستان ئێف‌ن‌لای‌ندا: http://www.kurdistanonline.net/index.php?subaction=showfull&id=1143142192&archive=&start_from=&ucat=1&
- 45- (..... پۆزهمیری پێشمه‌رگه‌یه‌ک - محمد حاجی محمود - به‌شی سێ یه‌م-ل 109) .
- 46- (کاره‌ساتی کیمیاپارانی هه‌له‌بجیه به‌هاری 1988- شه‌وکەت حاجی مشیر ل 99-100) .
- 47- (کاره‌ساتی کیمیاپارانی هه‌له‌بجیه به‌هاری 1988- شه‌وکەت حاجی مشیر ل 168) .
- 48- (هه‌له‌بجیه‌ی شه‌هید - سیروان کاوسی , ئه‌نته‌رنیته‌ی ماله‌په‌پی بروسکه) .

- 69- نالەى پيشمەرگه يەك بۆ ميژوو ، بەشى يەكەم ، سابير كۆكۆيى 2001 ، ل211) .
- 70- نالەى پيشمەرگه يەك بۆ ميژوو ، بەشى يەكەم ، سابير كۆكۆيى 2001 ، ل211) .
- 71- (بىرەوهرىيەكانى سەنگاوى - مەحمود سەنگاوى - چاپى دووهم- ل230) .
- 72- ئەنفال و پەرتووكى قەندىل بەغداى ھەژاند- پۆژنامەى پزگارى پارتى كارى سەرىخۆيى كوردستان ژمارە 31 ئايارى 1996- عەلى مەحمود مەمەد .
- 73- ژيانى نوئى_ پۆژنامە 20_4_2006 ، د.ئەندريا فيشەر تاھير _ ژمارە 1) .
- 74- ژيانى نوئى_ پۆژنامە ، ژمارە 1_20_4_2006 ، د.ئەندريا فيشەر تاھير) .
- 75- جىنۆسايد لە عىراقدا و پەلامارى ئەنفال بۆ سەر كورد ، ھەرگىزپانى سيامەند موفتى زادە ، چاپخانەى خاك - ل173) .
- 76- جىنۆسايد لە عىراقدا و پەلامارى ئەنفال بۆ سەر كورد ، ھەرگىزپانى سيامەند موفتى زادە ، چاپخانەى خاك- ل115) .
- 77- قەلەمەكانتان ھەرزانتەر فرۆشت ۆك لە ئازادى ، سالار پەشىد- ل15) .

- 59- ((كارەساتى كىمىابارانى ھەلەبجە بەھارى 1988- شەوكەت حاجى مشير ل106) .
- 60- ((كارەساتى كىمىابارانى ھەلەبجە بەھارى 1988- شەوكەت حاجى مشير ل106) .
- 61- (كارەساتى كىمىابارانى ھەلەبجە بەھارى 1988- شەوكەت حاجى مشير ل105) .
- 62- (پۆژمىرى پيشمەرگه يەك - محمد حاجى محمود - بەشى سى يەم - ل117-118) .
- 63- جىنۆسايد لە عىراقدا و پەلامارى ئەنفال بۆ سەر كورد ، ھەرگىزپانى سيامەند موفتى زادە ، چاپخانەى خاك - ل171) .
- 64- (ئەو ھىزانەى ھەلەبجەيان كورد بە كەرىيەلا - ئاسۆ بيارەيى - 15-3-2005 سويد) .
- 65- (پۆژمىرى پيشمەرگه يەك - محمد حاجى محمود - بەشى سى يەم - ل69-70) .
- 66- (خولانەو ھەناو بازنەدا- ل103) .
- 67- جىنۆسايد لە عىراقدا و پەلامارى ئەنفال بۆ سەر كورد ، ھەرگىزپانى سيامەند موفتى زادە ، چاپخانەى خاك - ل137) .
- 68- (بىرەوهرىيەكانى سەنگاوى - مەحمود سەنگاوى - چاپى دووهم- ل201) .

78- نالەي پيشمەرگە يەك بۇ ميژوو ، بەشى يەكەم ،

سابير كۆكۆيى 2001 ل 218)

79- ئەنقال و پەرتووكى قەندىل بەغداي ھەژاند- پۇژنامەي پزگارى

پارتى كارى سەربەخۇيى كوردستان ژمارە 31 ئايارى 1996- عەلى

مەحمود مەمەد) .

80- (بىرەوھەرييەكانى سەنگاوى - مەحمود سەنگاوى - چاپى دووھم-

ل 241-242) .

81- (بىرەوھەرييەكانى سەنگاوى - مەحمود سەنگاوى - چاپى دووھم-ل

244) .

82- ((بەنەمالەي قوربانيانى ئەنقال چىرۆكە تالەكانيان دەگىرپەنەو-

پيشمەرگە نەيەلا كەس پابكا - ئاويئە جەزا مەمەد - ژمارە 14

بەروارى 11-4-2006)) .

83- (نالەي پيشمەرگە يەك بۇ ميژوو ، بەشى يەكەم ، سابير كۆكۆيى

2001 ل 285_ كورتكراوھ) .

84- ئەنقالى خالخالان - مەلا شاخى - 2001-ل 111) .

85- (بىرەوھەرييەكانى سەنگاوى - مەحمود سەنگاوى - چاپى دووھم-

ل 244)

تېكىستى تەواوى بېريارى س . ف / ۰۰۸ ۴ لە بەروارى ۶ /

۱۹۸۷

فەرماندەي بىرۆيى باكور

سكرتارىيەت

بەروار ۱۹۸۷/۶/۲۰

ژمارە ۲۰۰۸/۲۸

دەستئوس ش : ۳۸۱۰

لە فەرماندەي بىرۆيى باكورپەوھ

بۇ : فەرماندەي فەيلەقى يەك ، فەرماندەي فەيلەقى دوو ، فەرماندەي

فەيلەقى پىنج .

۱۲۵۳۳

۱۹۸۷/ ۶/ ۲۳

بابەت : مامەلەكردن لەگەل ئەو گوندانەي كە لەبەر ھۆي ئەمنى

قەدەغەكراون .

بەھۆي ئەو راستىيەي كەوا دوا مۆلەتى بلاوكراوھي رەسمى بۇ

كۆكردنەوھي ئەم گوندانەي لە ۱۹۸۷/۶/۲۱ دا تەواو دەبى ، بېريارمان

دا كە ئەم خالانەي خوارەوھ لە ۱۹۸۷/۶/۲۲ وھ جىيەجى بىكەين :

۱ - ھەمو ئەو گوندانەي كە تىكدەرەكان - بەكرىگىراوھكانى ئىيران

(بىك) . ئەوھي خىيانەتكارى (بىك) و خىيانەتكارەكانى ترى لەو شىئوھيە

بۇ عىراق - ھىشتا تىياندان ، لەبەر ھۆي ئەمنى بە قەدەغەكراو

دادەنرىن .

۲ - بونى مرؤف وئازەل بە تەواوى لەم ناوچانەدا قەدەغەيە .وھ

ئەمانە بەناوچەي ئۇپراسىئون دادەنرىن . ھىزەكانىش دەتوانن

بەئارەزوى خۇيان و بەبى ھىچ رىگريەك تەقە بىكەن ، ئەگەر

بارەگاھەمان ھىچ ئامۆژگارى ترى نەدايىت .

۳ - چوون وھاتن بۇ ئەم ناوچانە ، وھ ھەرودھا ھەموو چالاكىەكى

ته اوامان دهر باره ی چالاکیه کانیاں له ناو فوجه کانی بهرگری
نیشتمانیدا بدانی .

ئیمزا / عهلی حسن المجید

ئهندامی سه رکردایه تی هه ریمایه تی ، سکرتری باکور *
(عیراق و تاوانی جینتوساید - وهرگپراپی جه مال میرزا عهزیز ل 79-80-81)) .

فاجعة حلبجة - ملحق مجلة النفیر - باکستان 1988 - ملا کریکار

ئهم نامه یه میژووی پاش کاره ساته که ی نه سه ر نو سراهه .

کشتوکالی ، ئاژه لدار ی و پیشه سازی قه دهغه ده بیته و ده زگا
پسپۆریه کانیش له سنوری دهسته لاتی تایبه تیاندا ، چاودیریان ده که ن .
۴ - فه رمانده ی فه یله قه کان ، بزمبارانی گزتره ی ئه و ناوچانه ده که ن ،
به به کاره ی تانی تژپ و کزپته رو فرۆکه له هه موو کاته کانی شه و
ورۆژدا ، بۆ ئه وه ی زۆرتین ژماره ی ئه و که سانه ی که له ناوچه
قه دهغه کراوه کاندایه بکوژن ، وه ئیمه ش له ئه نجامه کانی ئاگادار
بکه نه وه .

۵ - هه موو ئه و که سانه ی له و گوندانه دا ده ستگیر ده کرین ، به هژی
بونیان له و شویتانه دا ده گیرین ، وه له لایه ن ده زگا کانی ئه منه وه
لیکۆلینه وه یان له که ل ده کریت ، وه ئه وانه ی ش که ته مه نیان له نیوان ۱۵
- ۷۰ سالی دایه ، پیویسته پاش ئه وه ی که زانیاری به که لکیان لی
وه ده گیریت ئیعدام بکرین ؛ ئاگادارمان بکه نه وه .

۶ - ئه و که سانه ی که ته سلیم به حکومه ت یان دهسته لاتداره کانی
حزبی به عس ده بنه وه . له لایه ن ده زگا پسپۆریه کانه وه لیکۆلینه وه یان
له که لدا بکریت بۆ ماوه یه ک ئه و په ری ۳ رۆژ وه له وانه شه ئه گه ر
پیویست بیته بۆ ۱۰ رۆژ درێژ بکریته وه ، به مه رجیک که له م جزره
حاله تانه دا ئاگادارمان بکه نه وه . ئه گه ر لیکۆلینه وه که کاتیکی زۆری
پیویست بو ، ئه و پیویسته ره زامه ندی ئیمه به ته له فون ، بروسکه
یان له رێگای هه قال تاهیرالعانی وه وه ربگیریت .

۷ - هه موو ئه و تفاقانه ی که موسته شاره کان ، یان جه نگاره ره کانی
فوجه کانی بهرگری نیشتمانی به ی خۆیان داده نرین . ته نها چه کی
قورس ، دامه زراو ، وه ناوه نجی نه بیته ، ده توانن چه که سوکه کان بۆ
خۆیان هه لبگرن ، به لام ته نها له ژماره کانیاں ئاگادارمان بکه نه وه ،
پیویسته فه رمانده ی به تالیۆنه کان به په له ئهم مه سه له یه له
موسته شارو فه رمانده ی لیواو سریه کان بگه ینن ، وه پیویسته زانیاری

والمها .
 و سلحت الفرسة ليلة الاربعا ١٦ . ٣ . ١٩٨٨
 (ووالدة في الساعة ٧٣ . ٢٠ .
 دقيقة مساء) بدأ هجوم القوات الايرانية
 وسما قوات المعارضة العراقية من محاور
 ثلاثة مريوان ، باوه ، جنوب درينديجان
 ووصل المسلحون مدينة خورمال ثم هاجموا
 طريق حلبجة . سيد صادق و عمروا جسر
 (رجيلة) الذي يربط حلبجة بالسليمانية .
 فقفوا طريق المنحدر البشيين رمولتهم
 من - حجة . ثم اقتحموا المدينة التي لم
 يجدوا فيها مقاومة تذكر ، ولم يكن معهم
 يومها جاهدو الحركة الاسلامية لانهم لم
 يؤيدوا (تحوير) المدينة اصلا كما ورد
 ذلك في رسالة الشيخ عثمان بن عبدالعزيز
 المرشد العام للحركة . انظر وثيقة رقم
 (٧) . كما ذكر ذلك الشيخ علي بن
 عبدالعزيز الذي كان يشغل يومها مهام
 مسؤولية المكتب العسكري للحركة
 الاسلامية (انظر الرسالة في ص ١٣) و
 دخلت قوات الحركة فيما بعد استجابة
 لتطلب المواطنين وحماية لامن السكان و
 منعا للسلب والنهب .
 و (تحورت) المدينة . . . وتم اسر الجيش
 بما فيه (على حسين عبيد امرؤاء ٤٢
 مشاة الذي قاد حملته الشرسة على
 المواطنين منذ انتفاضة رمضان ١٩٧٧م) و
 صباح ١٦ . ٢ . ١٩٨٨ وصلت طائرات

كذلك تم اسر الجيوش (مليشيا) الموالية
 للنظام . وسكت المدافع وانتهى دوي
 المتفجرات .
 ثم خرجت القوات الايرانية من المدينة . .
 وساد الهدوء النسبي .
 وبدأ بعض الناس يواصلون اعمالهم اليومية
 كما كانوا . . . ولكن بحذر شديد .
 ووقعت الكارثة :
 بما ان الاكراد لهم تجارب طويلة و مزيرة
 مع البعث المعجوم علموا انه لا بد وان الدولة
 ستضرب المدينة (بحجة رد العدوان
 الايراني) ولكن الناس ظنوا انها ستضرب
 المدينة بصواريخ او مدافع او بطائرات
 كما كانت الغارات السابقة (٢٨ - ٤ .
 ١٩٧٤ ، ١٢ و ١٩٨٧) وظن بعض الناس
 انها ستضرب المدينة بصواريخ (ارض -
 ارض) كما هي الحال مع المدن الايرانية . .
 لذا حاول كثيرون منهم الخروج من المدينة
 ولكن بعض الذين ساهموا في اقتحام
 المدينة منعوا الناس من الخروج و اعادهم
 الى احيائهم وبيوتهم ليترس بهم
 المعاقلون حيث ظنوا هم ايضا ان صداما
 لن يضرب المدينة و فيها المواطنين
 الايراء . . . ولكن خاب ظنهم وساء ماكانوا
 يعملون . .
 وادا في الساعة العاشرة واربعم دقيقة

(٨)

142

بسم الله الرحمن الرحيم
 سننجد
 ٢٤ / رجب . ٢١ . ٣ / ١٩٨٨
 الاخ العزيز الشيخ علي . . تحياتي
 ودعواتي لجميع الاخوة المجاهدين
 خصوصاً أخي الشيخ احمد . بالنسبة
 للمشاركة في الهجوم على حلبجة ،
 كتبت لكم امس . بهذا الخصوص وها
 انا اكتب لكم مرة اخرى واقول :
 لاتقدموا على هذا العمل ولا
 تشاركوا فيه ، وانا اتحمل
 مسؤولية عدم المشاركة فيه عند
 الايرانيين وعند الآخرين ، وقل
 لبقية الاخوة بان المشاركة فيه
 اثارها غير طيبة ، ولها عواقب
 غير محمودة ، نعم السيطرة على
 حلبجة سهلة جدا ولكنكم تعرفون
 كيف حزب البعث الكافر ، وكم هو
 حاقد على حلبجة ولا نشك بانه
 سيربها بكافة انواع الاسلحة
 ودمرها ، نحن كنا نحاول
 باستمرار مع ايران للحفاة على
 حلبجة من القصف المدفعي . لان
 حلبجة والمناطق المحيطة بها هي
 مركز قوتنا ، فاذا دمرت فماذا
 يكون دورنا اذا ؟ .
 وبلاضافة الى هذه الرسالة
 سيحدث اليكم الشيخ عبد اللطيف
 ويبلغكم باننا لن نشارك في هذا
 الهجوم باي شكل من الاشكال .
 وكرر مرة اخرى باننا يجب ان لا
 نشارك فيه وانني اتحمل كل
 مسؤوليات عدم المشاركة . .
 استودعكم الله والسلام عليكم
 اخوكم
 عثمان عبدالعزيز

(٧٢)

141

pdfMachine

A pdf writer that produces quality PDF files with ease!

Produce quality PDF files in seconds and preserve the integrity of your original documents. Compatible across nearly all Windows platforms, simply open the document you want to convert, click "print", select the "Broadgun pdfMachine printer" and that's it! Get yours now!

★ NEW RECORD
★ UPDATED RECORD

BIGGEST CAUSES OF GENOCIDE IN THE 20TH CENTURY

COUNTRY	DEAD	REASON & DATE
China	30,000,000	Rage of Nanjing (1937), Mao's "Great Leap Forward" (1958-61), "Cultural Revolution" (1966-69)
USSR	20,000,000	Stalin's foreign and domestic policies, 1920-90s
Germany	11,400,000	Nazi extermination of "undesirables", 1941-45 (top right)
Japan	10,000,000	Sino-Japanese War, 1930-40s (centre right)
Rwanda	3,010,000	Persecution of Tutsi people, 1970s
Spain	2,850,000	State-sanctioned mass murders, 1960s
Rwanda	2,000,000	Persecution of the Tutsi people, 1990s
Afghanistan	1,800,000	Soviet invasion of Afghanistan, 1979-80s
Cambodia	1,700,000	Civilians murdered by Khmer Rouge, 1970s
Yugoslavia	1,200,000	Mass murder of East Timorese civilians, 1970-80s
Sudan	1,000,000	Ethnic cleansing of race minority, 1990s (below)

Source: Barbara Harff, Shoah Family Center
Vr Holocaust and Genocide Studies

★ OLDEST FIGHTER PILOT

Yigal Broshi, b. 9 April 1943), a fighter general in the Israeli Air Force, was an active fighter pilot from 1964 until his last flight in an F15 jet on 20 June 2003 at the age of 60 years 72 days.

WORST DEATH TOLL FROM A SINGLE SHIP DISASTER

A total of 7,700 people died when the German liner *Wilhelm Gustloff* (25,899 tonnes, 57 million lb) was torpedoed off Danzig by a Soviet S-13 submarine on 30 January 1945.

MOST PRODUCED WORLD WAR II FIGHTER

More than 36,000 Ilyushin Il-2 "Sturmovik" ground-attack aircraft are said to have been produced in Russia before, during and immediately after World War II, making this one of the most numerous combat aircraft of all time. The fighter's heavy armour and role build earned it the nickname "Flying tank".

★ LARGEST NAVY

The United States Navy is the world's largest in terms of manpower. In early 2006 there were 356,283 uniformed personnel on active duty, supported by 175,581 civilian employees.

The navy with the largest number of ships is also the United States Navy, which, in early 2006, had 281 deployable battle-force ships (including submarines) on active duty.

MARINE WARFARE

FIRST NUCLEAR SUBMARINE

The world's first nuclear-powered submarine was USS *Nautilus*, launched at Groton, Connecticut, USA, on 21 January 1954. Built by General Dynamics Electric Boat, *Nautilus* was 98.7 m (324 ft) long with a beam of 26.8 m (88 ft).

★ FASTEST SHIP-BUILDING

Complete ships of over 10,000 tonnes (22 million lb) deadweight were built in record time at Kvaerner Yard, Portland, Oregon, USA, during the

★ OLDEST FIGHTER PILOT

Yigal Broshi, b. 9 April 1943), a fighter general in the Israeli Air Force, was an active fighter pilot from 1964 until his last flight in an F15 jet on 20 June 2003 at the age of 60 years 72 days.

WORST DEATH TOLL FROM A SINGLE SHIP DISASTER

A total of 7,700 people died when the German liner *Wilhelm Gustloff* (25,899 tonnes, 57 million lb) was torpedoed off Danzig by a Soviet S-13 submarine on 30 January 1945.

MOST PRODUCED WORLD WAR II FIGHTER

More than 36,000 Ilyushin Il-2 "Sturmovik" ground-attack aircraft are said to have been produced in Russia before, during and immediately after World War II, making this one of the most numerous combat aircraft of all time. The fighter's heavy armour and role build earned it the nickname "Flying tank".

★ LARGEST NAVY

The United States Navy is the world's largest in terms of manpower. In early 2006 there were 356,283 uniformed personnel on active duty, supported by 175,581 civilian employees.

The navy with the largest number of ships is also the United States Navy, which, in early 2006, had 281 deployable battle-force ships (including submarines) on active duty.

LARGEST DEATH TOLL FROM A CHEMICAL-WEAPONS ATTACK

An estimated 4,000 people died in the worst single chemical-weapons attack. The victims perished when President Saddam Hussein of Iraq attacked members of his country's Kurdish minority in Halabja, Iraq, in March 1988. The attack was ostensibly punishment for the support the Kurds had given to Iran in the Iran-Iraq War of 1980-88.

2007 هه‌له‌بجه له په‌رتووکى گینسى